

15. OTURUM

TEBLİĞLER

*** 6102 SAYILI TÜRK TİCARET KANUNU'NUN 1484. MADDESİNE
GÖRE ZORUNLU SORUMLULUK SİGORTASINDA SİGORTACININ
ZARAR GÖRENE KARŞI İFA YÜKÜMLÜLÜĞÜ**

Yrd. Doç. Dr. Birgül SOPACI ÖZTUNA

*** 6102 SAYILI TÜRK TİCARET KANUNU UYARINCA SİGORTA
ETTİRENİN SÖZLEŞME YAPILMASINDA BEYAN YÜKÜMLÜLÜĞÜ**

Yrd. Doç. Dr. İrem ARAL ELDELEKLİOĞLU

*** SORUMLULUK SİGORTACISININ DOĞRUDAN DAVADA
DAYANABİLECEĞİ SAVUNMALAR**

Yrd. Doç. Dr. Serdar ACAR

6102 SAYILI TÜRK TİCARET KANUNU'NUN 1484. MADDESİNE GÖRE ZORUNLU SORUMLULUK SİGORTASINDA SİGORTACININ ZARAR GÖRENE KARŞI İFA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Yrd. Doç. Dr. Birgül SOPACI ÖZTUNA*

ÖZET

6102 sayılı TTK'nun "Zarar Görene Karşı İfa Yükümlülüğü" başlığını taşıyan 1484. maddesine göre, zorunlu sigortada sigortacı, sigortalısına karşı ifa yükümlülüğünden kısmen veya tamamen kurtulmuş olsa bile, bu hususu zarar görene karşı ileri süremez. TTK m.1484 hükmü, TTK m.1486/f.2'ye göre aksine şartın geçersiz sayıldığı emredici bir hükümdür. Bu düzenlemenin kaynağı olan § 158c a.F.VVG hükmü, 01.01.2008 tarihinde yürürlükten kalkmış ve yerine § 117 VVG hükmü getirilmiştir. Ne var ki TTK m.1484 hükmü, kaynak kanundaki değişikliği takip etmemiştir. Sigortacının zarar görene karşı ifa yükümlülüğü, zorunlu sigorta bedeli miktarıyla sınırlandırılmıştır. Buna karşılık sigortacının TTK m.1484'e göre ifa yükümlülüğünün zorunlu sigortada üstlenilen riskler ve ifa yükümlülüğünün zamanaşımı süresiyle de sınırlı olması gerekir. TTK m.1484' de sigortalısına karşı ödeme yükümlülüğü ortadan kalktığı halde, kanun hükmüyle zarar görene ödemek zorunda kalan sigortacının, bu ödemediği zarar görene halef olarak sigortalıya rücu edebileceğine ilişkin bir açıklamaya yer verilmemesi, önemli bir eksikliklerdir. TTK m.1484/f.2'ye göre, sigorta sözleşmesinin sona ermesinin yetkili makama bildirilmesinden bir ay sonra sigortacının zarar görene karşı sorumluluktan kurtulabilme imkanı getirilmiştir. Ancak maddede veya diğer bir düzenlemede yetkili makamın neresi olduğu hususu açıklanmamıştır. Ayrıca sona ermeye § 117 VVG' de olduğu gibi sözleşmenin yokluğu ve sürenin sona ermesi hallerinin de dahil olması gerekir. TTK m.1484/f.3' de, zararın SGK tarafından karşılandığı ölçüde sigortacının sorumluluktan kurtulacağı öngörülmüştür. Buna karşılık § 117 VVG³ de öngörüldüğü gibi zarar görenin zararının bir diğer zarar sigortasından karşılandığı ölçüde de sigortacının TTK m.1484'e göre ifa yükümlülüğünün sona ermesi gerekir.

Anahtar Kelimeler: Zarar Görene Karşı İfa Yükümlülüğü, Zorunlu Sigortada Sigortacının İfa Yükümlülüğü, Zorunlu Sorumluluk Sigortası, Zarar Görene Karşı İfa Yükümlülüğünün Zamanaşımı Süresi, Zorunlu Sigorta,

ABSTRACT

According to article 1484 of Turkish Commercial Code No. 6102 titled "Obligation to pay to the injured party", even though insurer is exempted partially or fully from the obligation to pay against policy owner, this matter cannot be proposed in a case against an injured party since the article 1484 of TCC is a mandatory clause under the guarantee of article 1486/f.2 and, as a result, any provision contrary is considered null and void. Provision § 158c a.F.VVG which was the source of this regulation has been revoked on 01.01.2008 and replaced by §117 VVG. However, this

^H Hakem denetiminden geçmiştir.

particular change in the source was not pursued by article 1484 of TCC. Insurer's obligation to pay against injured party is restricted to the amount of the compulsory insurance. According to article 1448 of TCC, insurer's obligation to pay should also be limited by the risks assumed with compulsory insurance and limitations period. Although not obligated to pay against policy owner in article 1484 of TCC insurer is put under an obligation by a legal provision to pay against injured party, thus absence of an explanation should be considered as an important deficiency concerning insurer's ability to claim against policy owner by subrogation once the payment to injured party is made... insurer's obligation to pay according to article 1484 of TCC should come to an end. According to article 1484/f.2 of TCC, an opportunity is introduced that insurer will be exempted from all obligations against injured party after one month following the notification of the end of insurance contract to a responsible authority. However, there is no explanation existed in referred article or in any other regulation regarding the identity of a responsible authority. Furthermore, just like in § 117 VVG, such cases like non-existence of a contract and expiration should also be included to the ending of an insurance contract. Article 1484/f.3 anticipated that the insurer will be exempted from all obligations as long as the damage is compensated by Social Security Institution. Correspondingly, as anticipated in § 117 VVG, insurer's obligation to pay according to article 1484 of TCC should also come to an end in a case where the damage to injured party is compensated by another indemnity insurance.

Keywords: *Obligation to pay against injured party, Insurer's Obligation to pay in Compulsory Insurance, Compulsory Liability Insurance, Limitation period in obligation to pay against injured party, Compulsory Insurance.*

***

I. GİRİŞ

Sorumluluk sigortası, sorumluluk hükümlerinden doğan tazminat taleplerine karşı karşı teminat sağlar.¹ Kamu menfaati ve zarar görenin korunması gerekçeleriyle, bazı sorumluluk sigortalarının yaptırılması kanun koyucu tarafından zorunlu hale getirilmektedir.² Zorunlu sigortanın öngörülmesindeki amacın gerçekleştirilmesine hizmet eden hukuki araçlardan biri, zarar gören kişiye zararını giderebilmesi için sigortacıya karşı doğrudan talepte bulunma hakkının tanınmasıdır. Doğrudan talep hakkı, yeni yürürlüğe giren TTK'da m.1478' de özel bir hükümle isteğe bağlı ve zorunlu tüm sorumluluk sigortalarında geçerli olacak şekilde kabul edilmiştir³. Zorunlu sigortanın

* Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

¹ Ünán, eserinde sorumluluk sigortasının özel hukuk içerikli hukuk kurallarının öngördüğü sorumluluğa karşı koruma sağladığını ifade etmiştir. Bkz. Ünán, S.: İsteğe Bağlı Sorumluluk Sigortasında Riziko, İstanbul 1998, s.8.; Son zamanlarda kamu hukuku hükümlerinden doğan sorumluluğa karşı da sorumluluk sigortasının yapılabileceği hususunda görüşler artmaktadır. Özellikle ABD uygulamasında vergi sorumluluk sigortası (*tax indemnity insurance*) ve vergi risk sigortası (*transaccional tax risk insurance*) ön plana çıkmaya başlamıştır.

² Kubilay, H.: Özel Sigorta Hukuku, İzmir 2003, s.25.

³ Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu'nda ³ (§ 115 VVG) doğrudan talep hakkı, 1- sorumluluk sigortası için bir zorunlu sigorta kanuna göre sözleşme yapma zorunluluğu söz konusu olduğunda 2-sigortacının malvarlığı hakkında iflas açıldığında veya malvarlığı yokluğu sebebiyle iflas açılmamışsa ya da geçici iflas idaresi atandığında 3-sigorta ettirenin ikametgahı belli olmadığına tanınmıştır.

amacını gerçekleştirmesini sağlayan diğer bir hukuki araç ise, sigortacının sigortalıya karşı tamamen veya kısmen tazminat ödeme yükümlülüğünden kurtulduğu savunmasını, zarar görene ileri sürmesinin engellenmesidir. Bu husus, 6102 sayılı Ticaret Kanunu'nun 1484. maddesinde "Zarar Görenle İlişkide İfa Yükümlülüğü" başlığı altında düzenlenmiştir.⁴

İşte zorunlu sorumluluk sigortasında sigortacının zarar görene karşı ifa yükümlülüğünü düzenleyen TTK m.1484 hükmü ve beraberinde getirdiği sorunlar çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır.

TTK'nun 1484. maddesi, zorunlu sorumluluk sigortasında zarar görenin m.1478 hükmüne göre sigortacıya karşı doğrudan talep hakkını kullanması sırasında devreye giren bir hükümdür.⁵ Başka bir ifadeyle, zarar gören kişi TTK m.1478 hükmüne göre sigortacıya karşı doğrudan talep hakkını yönelttiğinde, sigortacının TTK m.1484 hükmüne göre zarar görene karşı ifa yükümlülüğü de doğmuş olur. Kaynak Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu'nda zorunlu sorumluluk sigortacısının zarar görene karşı ifa yükümlülüğünü düzenleyen § 117 hükmünün gerekçesinde de, açıkça § 117' nin sigortacının iç ilişkide sigorta ettirene karşı sorumluluktan kurtulduğu hallerde, zarar gören üçüncü kişinin § 115'e göre doğrudan talep hakkını kullanmasını düzenleyen bir hüküm olduğu ifade edilmiştir.⁶

Zorunlu sorumluluk sigortasında, sigortalısıyla akdettiği sigorta sözleşmesinden doğan sorumluluğu sigortalısına karşı sona ermiş sigortacının, sigortalısının zarar verdiği ve dolayısıyla sorumlu bulunduğu zarar gören kişinin doğrudan talebi karşısında hukuki durumu nedir? Yeni Ticaret Kanunu'nun 1484. maddesi bu hususu düzenlemektedir.

TTK m.1484 hükmünü inceleyen bu çalışma çerçevesinde, öncelikle konuya ilişkin kanuni düzenleme ve bu kanuni düzenlemeye kaynak teşkil eden Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu'ndaki düzenleme tespit edilerek, sigortacının zarar görene karşı ifa yükümlülüğünün kapsamı ve sınırları belirlenmiştir. Daha sonra TTK m.1484' de öngörülen sigortacının zarar görene karşı ifa yükümlülüğünden kurtulma imkanları ve sosyal güvenlik kurumu ödemelerinin sigortacının ifa yükümlülüğüne etkisi incelenmiştir. Ayrıca zarar görene karşı ifa ile yükümlü tutulan sigortacının bu ödemesi neticesinde sigortalıya rücu hakkının olup olmadığı konusu incelenmiştir. Nihayetinde 2011 tarihli 6111 sayılı Kanun'un 59. ve Geçici 1.maddelerinin 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu' nun 98. maddesinde yaptığı değişikliğin, TTK m.1484/f.3 hükmüyle ilişkisi tespit edilerek, tüm incelemeden sonuca varılmıştır.

Sorumluluk sigortasında doğrudan talep hakkı (TTK m.1478) konusunu, başka bir çalışmada incelediğimizden⁷, bu çalışmada doğrudan talep hakkı inceleme dışı bırakılıp, sadece TTK m.1484 ile ilgili hususlara değinilmiştir.

⁴ Çeker, M.: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Sigorta Hukuku, Adana 2011, s.264.

⁵ Baumann, F./Sandkühler, H., L.: Das neue Versicherungsvertragsgesetz, Freiburg-Berlin-München, 2008, s.119, s.120; ayrıca Schwintowski, H., P./Brömmelmeyer, C.: Praxiskommentar zum Versicherungsvertragsrecht, Münster 2008, s.976, 977.

⁶ "Die Vorschrift regelt den Direktanspruch des Dritten in Fällen, in denen der Versicherer im Verhältnis zum Versicherungsnehmer leistungsfrei ist." (BT-Drucksache 16/3945, s.89). Bkz. <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/039/1603945.pdf>. Erişim Tarihi: 28.05.2012.

⁷ Sopacı Öztuna, B.: Türk ve Alman Hukukunda Yeni Düzenlemeler Işığında Sorumluluk Sigortasında Doğrudan Talep Hakkı, BATİDER, Haziran 2011, C.XXVII, S.2, s.15-50.

II. KANUNİ DÜZENLEME

1. 6102 Sayılı TTK'nun 1484. maddesi

6102 sayılı TTK'nda sigorta sözleşmesine ilişkin hükümlerin düzenlendiği 6.Kitap'ta Birinci Kısım'da "Genel Hükümler", İkinci Kısım'da ise "Sigorta Türlerine İlişkin Özel Hükümler" bulunmaktadır. TTK m.1484 hükmü, "Sigorta Türlerine İlişkin Özel Hükümler" arasında, "Zorunlu Sorumluluk Sigortaları" başlığı altında yer almaktadır. Zaten zorunlu sorumluluk sigortaları başlığı altında sadece iki hüküm bulunmaktadır.

Bunlardan biri, sigortacıların diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere, faaliyet gösterdikleri branşların kapsamında bulunan zorunlu sigortaları yapmaktan kaçınamayacakları konusunu düzenleyen 1483.maddedir.⁸ Diğeri ise sigortacının zarar görene karşı ifa yükümlülüğünü düzenleyen ve incelememizin konusunu oluşturan 1484. maddedir.

"**Zarar Görenle İlişkide İfa Yükümlülüğü**" başlığını taşıyan TTK m.1484 hükmüne göre:

" (1) Sigortacı, sigortalıya karşı ifa borcundan tamamen veya kısmen kurtulmuş olsa da, zarar gören bakımından ifa borcu, zorunlu sigorta miktarına kadar devam eder.

(2) Sigorta ilişkisinin sona ermesi, zarar görene karşı ancak, sigortacının sözleşmenin sona erdiğini veya ereceğini yetkili mercilere bildirmesinden bir ay sonra hüküm doğurur.

(3) Zarar, sosyal güvenlik kurumları tarafından karşılandığı ölçüde sigortacının sorumluluğu sona erer."

TTK sistematiğinde zorunlu sigortalar kısmında yer alan 1484. madde, sadece zorunlu sorumluluk sigortalarında geçerlidir. İsteğe bağlı sorumluluk sigortalarında, sigortacının zarar görene karşı ifa yükümlülüğü düzenlenmemiştir. Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi, sigortacının zarar görene karşı ifa yükümlülüğünü düzenleyen ve sigortalısına karşı sahip olduğu savunmaları zarar görene ileri sürmesini engelleyen TTK m.1484 hükmü, zarar görenin TTK m.1478 hükmüne göre doğrudan talep hakkını kullanmasıyla devreye girmektedir.

Bu itibarla doğrudan talep hakkının yeni TTK sisteminde isteğe bağlı-zorunlu ayırımı yapılmaksızın, tüm sorumluluk sigortalarında tanındığı gerçeği karşısında, isteğe bağlı bir sorumluluk sigortasında zarar gören kişi, doğrudan doğruya sigortacıdan zararını gidermesini talep edebilir. Bu takdirde isteğe bağlı sorumluluk sigortasında zarar görene karşı sigortacının ifa yükümlülüğünü düzenleyen ayrı bir hüküm bulunmadığına göre, sigortacı sigortalısına karşı sahip olduğu savunmaları, zarar gören kişiye karşı da ileri sürebilecektir.⁹ Doğrudan talep hakkının zorunlu sigortada ve isteğe bağlı sigortada kullanılması arasındaki en önemli fark da sigortacının zorunlu sorumluluk sigortasında zarar görene karşı sigortalısına karşı ifa yükümlülüğünden kurtulmuş olsa da zarar görene karşı bunu ileri sürememesi, buna karşılık isteğe bağlı sigortada ileri sürebilmesidir.

Diğer taraftan zorunlu sigortada sigortacının zarar görene karşı ifa yükümlülüğünü düzenleyen TTK m.1484 hükmü, emredici hükümleri belirleyen "Koruyucu Hükümler" başlığını taşıyan TTK m. 1486/f.2' de aksi kararlaştırılması halinde, sadece kararlaştırılan şartın geçersizliğine neden olan hükümler arasında sayılmıştır. Dolay-

⁸ Kubilay, s.33.

⁹ Ünvan, S.: 2011 Tarihli Türk Ticaret Kanunu Zarar Sigortaları, slayt 166. <http://www.tsrbsb.org.tr/haber/6102-sayili-turk-ticaret-kanununun-sigorta-hukuku-kitabina-iliskin-sempozyum-sunumlari>. Erişim Tarihi: 20.05.2012.

ıyla, TTK m.1484 hükmü emredici hükümlerden olup, bu maddedeki bir hükmün aksinin kararlaştırılması sözleşmeyi değil şartı geçersiz kılar.

2. Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu'nun Konuya İlişkin Yürürlükteki ve Mülga Düzenlemeleri (§ 158c a.F.VVG ve § 117 VVG)

TTK m.1484. hükmünün kaynağı, 1908 tarihli Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu'nun (a.F.VVG) § 158c hükmüdür. 1908 tarihli a.F.VVG, 2008 tarihli Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu'nun (VVG) ¹⁰ yürürlüğe girmesiyle uygulamadan kalkmıştır. 6102 sayılı TTK'nun sigorta hükümlerine kaynak teşkil eden Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu (a.F.VVG) yürürlükten kalkmış ve yerine TTK'nun yürürlüğe girmesinden dört yıl önce yeni kanun (VVG) getirilmiş olmasına rağmen, 6102 sayılı TTK'nu bu değişikliği takip etmemiştir. Yeni TTK'nun 1484. maddesi 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girmeden, bu maddeye kaynak teşkil eden §158c a.F.VVG hükmü yerine, 01.01.2008 tarihinde § 117 VVG hükmü getirilmiştir.

“Üçüncü Kişi Karşısında İfa Yükümlülüğü” (Leistungspflicht gegenüber Dritten) başlığını taşıyan § 117 VVG hükmüne göre:

“ (1) Sigortacı, sigorta ettiren karşısında ifa yükümlülüğünden tamamen veya kısmen kurtulmuş olmasına rağmen üçüncü kişi açısından yükümlülüğü devam eder.

(2) Sigorta ilişkisinin yokluğu veya sona ermesiyle sonuçlanan bir durum, üçüncü kişi açısından ancak sigortacının bu şartı bu konuyla ilgili yetkili yere bildirdikten sonra bir ayın sonunda etkili olur. Bu, sigorta ilişkisinin sürenin sona ermesiyle bittiğinde de aynen geçerlidir. İhbarın süresi sigorta ilişkisinin sona ermesinden önce başlamaz. Zarar olayının gerçekleşmesinden önce buna ilişkin yetkili yere hukuki hükümlere uygun akdedilmiş yeni bir sigorta onaylatılması gerçekleşmişse, bu takdirde 1. ve 2. cümlelerde işaret edilen bir durum üçüncü kişiye sonradan da ileri sürülebilir. Bildirimin tebellüğü için cümle bire göre yetkili yer belli değilse, bu fıkra hükümleri geçerli değildir.

(3) Fıkra 1 ve 2'deki durumlarda sadece sigortacı öngörülmüş asgari sigorta bedeliyle ve üstlendiği riziko çerçevesinde ifayla yükümlüdür. Üçüncü kişi zararının tazminini bir diğer zarar sigortacısından veya bir sosyal sigorta yükümlüsünden talep edebildiği sürece, sigortacı ifadan kurtulur.

(4) Fıkra 1 veya 2'ye göre, sigortacının ifa yükümlülüğü resmi makamın kusurlu görev ihlali sebebiyle doğan tazmin yükümlülüğü ile çakışıyorsa, BGB § 839 Abs.1'e göre tazmin yükümlülüğü, sigortacıyla olan ilişkide sigortacının ifa yükümlülüğüne ilişkin öngörülmüş şartlar vasıtasıyla hariç tutulamaz. Eğer memur BGB § 839'a göre şahsen sorumlu ise, birinci cümle geçerli değildir.

(5) 1'den 4'e kadar olan fıkralara göre sigortacı üçüncü kişiyi tatmin ettiği ve paragraf 116'da öngörülen bir durum bulunmadığı sürece, sigorta ettirene karşı üçüncü kişinin talebi sigortacıya geçer. Bu geçiş üçüncü kişi zararına olmamalıdır.

(6) Sigortacının malvarlığı hakkında iflas açılmışsa, sigorta ilişkisi paragraf 16'dan farklı olarak iflas memorunun durumu ilgili makama bildirmesinden sonra bir ay geçmesiyle sona erer. Bu ana kadar sigorta ilişkisi, iflas masası karşısında geçerliliğini sürdürür. Bildirimin tebellüğü için cümle 1'e göre yetkili makam belli değilse,

¹⁰ 2008 tarihli Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu (Versicherungsvertragsgesetz-VVG), 23.11.2007 tarihinde kabul edilmiş (BGBl I S.2631) ve 01.01.2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 2008 tarihli VVG'nin yürürlüğe girmesiyle, 1908 tarihli ve en son 2001 yılında değiştirilmiş VVG yürürlükten kalkmıştır. Bu çalışmamızda yürürlükte olmayan VVG'yi ifade etmek üzere “a.F.VVG” kısaltması, yeni Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu'nu ifade etmek üzere “VVG” kısaltması kullanılmıştır.

*sigorta ilişkisi iflasın açılmasından sigorta ettirenin haberdar olmasından itibaren bir ay geçince sona erer. Bildirim yazılı olmalıdır.*¹¹

§ 117 VVG hükmünün eski düzenleme § 158c a.F.VVG hükmüne göre ayniyet ve farklılık taşıyan hükümlerini tespit etmek için aşağıdaki tablo çıkarılmıştır:

§ 117 VVG Düzenlemesi	Benzerlik Durumu	§ 158c a.F.VVG Düzenlemesi
1.fıkra	Aynı	1.fıkra
2.fıkra 1.cümle- 3.cümle	Aynı	2.fıkra 1.cümle- 3.cümle
2.fıkra 4.cümle	Yeni	Karşılığı yok
2.fıkra 5.cümle	Aynı	2.fıkra 3. Cümle
3.fıkra 1.cümle	Değişiklik içermekte,	3.fıkra
3.fıkra 2.cümle	Aynı	4.fıkra
4.fıkra	Aynı	5.fıkra
5. ve 6.fıkra	Yeni	Karşılığı yok

Tablodan da anlaşılacağı gibi, § 117 VVG'nin 2.fıkra 4.cümlesiyle, 5.ve 6.fıkra hükümleri yenidir. Buna karşılık § 117 VVG düzenlemesinin 3.fıkrasının 1.cümlesi dışında, diğer hükümler § 158c hükmüne göre herhangi bir değişiklik içermemektedir.

§ 117 VVG'deki düzenlemenin amacı, üçüncü kişinin korunması gerektiğinde, sigortacının sigorta ettirene karşı ifa yükümlülüğünden bağımsız olarak, § 115 VVG hükmüne göre (üçüncü kişinin doğrudan talep hakkını kullandığında) zarar görenin korunmasına hizmet etmektir.¹² Doğrudan talep hakkının, tüm sorumluluk sigortaları için mevcut olması gerektiği yönündeki fikirden, kanun yapma aşamasında en sonunda vazgeçilmiş ve doğrudan talep hakkı, § Abs.1 115 VVG hükmündeki belirli hallerde sınırlı olarak tanınmıştır. Sağlık teminatı ilişkisinden üçüncü kişinin hukuki konumunun kötüleştirilmesi asla istenmeyen bir durum olduğu için, 10.12.2007 tarihindeki *Pflichtversicherungsgesetz (PflVG)* reformu¹³ sırasında, son dakikada değişiklik yapılmış ve § 117 hükmü sistemi tamamlayıcı bir hüküm olarak yeni VVG'ye eklenmiştir.

Alman hukukunda zorunlu sorumluluk sigortasına ilişkin hükümlerin- bu arada § 117 VVG'nin de- sigorta ettiren, sigortalı ve zarar gören üçüncü kişi yararına emredici olduğu; bu hususu açıklayan bir hüküm bulunmamakla birlikte, hükümlerin yorumlarından ve hukuki yapısından bu sonucun ortaya çıktığı ifade edilmektedir.¹⁴

III. İFA YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN KAPSAMI

6102 sayılı TTK'nun 1484. maddesinin 1.fıkrasına göre; “*Sigortacı, sigortalıya karşı ifa borcundan tamamen veya kısmen kurtulmuş olsa da, zarar gören bakımından ifa borcu, zorunlu sigorta miktarına kadar devam eder.*”

Maddenin Gerekeşi'nde¹⁵ de belirtildiği üzere, 2918 sayılı KTK m. 95'de sadece Zorunlu Trafik Sigortası için öngörülmüş bu düzenleme, 6102 sayılı TTK

¹¹ Schwintowski/Brömmelmeyer, s.974, 975.

¹² Schwintowski/Brömmelmeyer, s.976.

¹³ BGBII, S.2833.

¹⁴ Schwintowski/Brömmelmeyer, s.1004.

¹⁵ Bkz. www.basbakanlik.gov.tr/docs/kkgn/.../madde%20gerekce.doc. Erişim Tarihi:28.06.2012.

m.1484'de, tüm zorunlu sorumluluk sigortalarında uygulanacak bir hüküm haline getirilmiştir. Esasen kanun koyucu KTK m.95 hükmünün bütününe değil, sadece "sigorta sözleşmesinden veya sigorta sözleşmesine ilişkin kanun hükümlerinden doğan ve tazminat yükümlülüğünün kaldırılması veya miktarının azaltılması sonucunu doğuran haller zarar görene karşı ileri sürülemez" diyen 1.fıkra hükmünü TTK m.1484'e almıştır. Buna karşılık "ödemede bulunan sigortacı, sigorta sözleşmesine ve bu sözleşmeye ilişkin kanun hükümlerine göre tazminatın kaldırılmasını veya azaltılmasını sağlayabileceği oranda sigorta ettirene başvurabilir." hükmünü içeren 2.fıkra alınmamıştır. Zarar görenin doğrudan talep hakkı karşısında kanuni yükümlülük sebebiyle, zarar görene ödemede bulunan ancak sigortalısına karşı sorumlu bulunmayan sigortacının ödemeden sonra sigorta ettirene rücu edebileceğine ilişkin bir hükme 1484. maddede yer verilmemesi önemli ve sorunlara yol açabilecek bir eksikliktir.¹⁶

TTK m.1484/f.1'de yer alan düzenleme, kaynak kanun § 158c a.F.VVG düzenlemesi ve bu düzenleme yerine yürürlüğe giren §117 VVG'nin 1.fikrasiyla aynıdır. Bu hükümle zorunlu sorumluluk sigortalarında, sigorta sözleşmesi veya sözleşmeye ilişkin kanun hükümlerine göre sigortalısına tazminat ödemekten tamamen veya kısmen kurtulduğu durumlarda bile sigortacının, zarar görenin emin ve hızlı bir şekilde zararının tazmin edilmesi amaçlanmıştır. Zarar verenin malvarlığının yeterli olup olmamasından ve sigortacının zarar veren sigortalıya karşı ifayla yükümlü olup olmamasından bağımsız olarak, zarar gören üçüncü kişiye doğrudan zarar verenin zorunlu sorumluluk sigortacısına talep hakkı tanınması, Alman hukukunda "Kanundan Doğan Borç İlişkisi Faraziyesi" (*Fiktion gesetzliches Schuldverhältnis*) ve "Sorumluluk Sigortacısının Üçüncü Kişiyi Karşı Savunma İstisnası" (*Einwendungsausschluss des Haftpflichtversicherer*) olarak anılmaktadır.¹⁷

Sigortacının bu ifa yükümlülüğünün kapsamı nedir? TTK m.1484 hükmü ile düzenlenen sigortacının zarar görene karşı ifa yükümlülüğünün kapsamı, aynı zamanda zarar görenin sigorta şirketine karşı olan doğrudan talep hakkının kapsamını da belirlemektedir. TTK m.1484/f.1'de sigortacının ifa yükümlülüğünün, zorunlu sigorta miktarına kadar devam ettiği belirtilmektedir. Bu ifadeden, sigortacının TTK m.1484'den doğan ifa yükümlülüğünün kapsamının, zorunlu asgari sigorta bedeli miktarıyla sınırlı olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak maddede öngörülmemiş olmakla birlikte, kanaatimizce zorunlu sorumluluk sigortasında sigortacının zarar görene karşı ifa yükümlülüğünde iki sınır daha söz konusudur. Bunlardan biri "zorunlu sigorta kapsamındaki riskler", diğeri ise sigortacının "ifa yükümlülüğünün zamanaşımı süresi" dir.

Şu halde 1484. madde hükmüne göre, "sigortacının sigortalısına karşı tamamen veya kısmen ifa yükümlülüğünden kurtulmuş olduğu ihtimalde, zarar görene karşı sorumlu olmaya devam eder kuralını" sınırlayan üç konu vardır:

1. Asgari Zorunlu Sorumluluk Sigorta Bedeli Miktarı/Miktar Bakımından Sınır
2. Zorunlu Sorumluluk Sigortasında Öngörülen Riskler/Konu Bakımından Sınır
3. İfa Yükümlülüğünün Zamanaşımı Süresi/Zaman Bakımından Sınır

Bu sınırlar dışında, sigortacının zarar görene karşı bir ifa yükümlülüğü mevcut olacaktır. TTK m.1484, sigortalı lehine veya aleyhine değiştirilemeyen, aksine düzenleme getiren şartı geçersiz sayan mutlak emredici bir hüküm olduğu için¹⁸, sigortacının sigortalısına karşı ifa yükümlülüğünden kurtulmuş olduğu ihtimal için, zarar görene karşı zorunlu sigorta bedelinin üstünde bir bedelle veya zorunlu sigorta teminatındaki

¹⁶ Bu konu ileride "V. Sigortacının TTK 1484. Madde Kapsamında Zarar Görene Yaptığı Ödeme İçin Sigortalısına Rücu Hakkı Var mıdır?" başlığı altında incelenmiştir.

¹⁷ Schwintowski/Brömmelmeyer, s.977.

¹⁸ Ünan, Zarar Sigortaları, s.217.

riskler dışındaki riskler için de sorumlu olacağına ilişkin bir sözleşme şartı, TTK m.1486/f.2 hükmü gereği geçersiz olacaktır.

1. Asgari Zorunlu Sorumluluk Sigorta Bedeli Miktarı (Miktar Bakımından Sınır) :

TTK m.1484/f.1 ‘de “zorunlu sigorta miktarına kadar devam eder” cümlesine yer verilmiştir. Bu cümleden, sigorta şirketinin, sigortalısına karşı kısmen veya tamamen ifa yükümlülüğünden kurtulduğu ihtimalde, ancak kanunen asgari zorunlu sigorta bedeli miktarıyla zarar görene karşı ifa ile yükümlü olduğu anlaşılmalıdır.

Sigortalı, asgari zorunlu sigorta limitinin üstünde bir bedelle sorumluluk sigortası yaptırmış olsa bile, sigortacının TTK m.1484 kapsamında sorumluluğu, asgari sigorta bedelini aşamaz. İç ilişkide sigortalısına karşı sorumlu değilken, dış ilişkide zarar görenin korunması düşüncesiyle öngörülmüş bir kanun hükmüyle, zarar görene karşı sigortacı sorumlu tutulmuştur.¹⁹ Bu yüzden sigortacı, kanunda öngörülen asgari sorumluluk miktarının üstündeki talepleri karşılamak zorunda değildir. Kısaca zarar gören, asgari zorunlu sorumluluk teminatının üstünde yaptırılmış sorumluluk teminatından, TTK m.1484/f.1 kapsamında faydalanamaz. Çünkü, asgari zorunlu sigorta teminatının üstündeki teminat açısından sigorta şirketi artık zorunlu sorumluluk sigortacısı değil, ihtiyari sorumluluk sigortacısı sıfatını kazanmıştır. İhtiyari sorumluluk sigortacısına da ancak, sigortalısına karşı ifa yükümlülüğü devam ettiği sürece başvuru yapılabilir.

§ 117 Abs.3 S.1 VVG ve § 158c Abs.3 a.F.VVG’de de sigortacının sigorta ettirene karşı iç ilişkide ifadan kurtulduğu durumda, dış ilişkide üçüncü kişiye karşı yükümlülüğü, kanunen öngörülmüş asgari sigorta bedeli (*gesetzliche vorgeschriebene Mindestversicherungssumme*) ile sınırlandırılmıştır. Alman hukukunda § 114 VVG hükmünde -özel kanunlarda belirlenmiş asgari bedeller saklı kalmak üzere-, zorunlu sorumluluk sigortasında zorunlu asgari sigorta bedeli gösterilmiştir. § 114 VVG’ ye göre, zorunlu asgari sigorta bedeli, her bir sigorta olayı için asgari 250.000€; bir yıl içindeki tüm sigorta olayları için 1 milyon€’ dur. Motorlu taşıt zorunlu sorumluluk sigortası için § 4 Abs.2 PflVG’ de şahıs zararları için 7, 5 milyon€, eşya zararları için 1 milyon€, ve gerçek malvarlığı zararları için 50.000€ olarak öngörülmüştür. § 4 Abs.2 PflVG hükmü, asgari sigorta bedeli bakımından § 114 VVG’ ye nazaran özel bir hükümdür.²⁰ Motorlu taşıt zorunlu sorumluluk sigortasında, § 114 VVG’ deki asgari sigorta bedeli miktarı değil, § 4 Abs.2 PflVG’ deki asgari sigorta bedeli miktarı dikkate alınacaktır.

2. Zorunlu Sorumluluk Sigortasında Öngörülen Riskler (Konu Bakımından Sınır)

TTK m.1484/f.1’de her ne kadar açıkça ifade edilmemiş olsa da, bu madde kapsamında, zorunlu sorumluluk sigortacısı, zarar görene karşı sadece zorunlu sigorta kapsamındaki riskler için tazminat ödemekle yükümlüdür. Sigortalı zorunlu sigorta kapsamı dışında kalan bir sorumluluk riskini, ek prim ödeyerek sigorta teminatı içine almışsa, 1484/f.1 ‘deki ihtimalde bu riskten doğan sorumluluk için, zarar görene karşı sorumlu tutulamaması gerekir.

Alman hukukunda, §117 Abs.3 S.1 VVG ve §158c Abs.3 a.F.VVG hükümlerinde, sigortacının üstlendiği riskler çerçevesinde ifa ile yükümlü olduğu açıkça ifade edilmiştir. § 117 Abs.3 VVG ve §158c Abs.3 a.F.VVG’de ifade edilen “üstlenilen

¹⁹ Schwintowski/Brömmelmeyer, s.982-983.

²⁰ Schwintowski/Brömmelmeyer, s.982.

riskler” den anlaşılması gereken, zorunlu sorumluluk sigortası öngören yasal düzenleme veya kanuna uygun çıkarılmış genel şartlarda yer alan risklerdir. Sigortacının zorunlu sorumluluk sigortasına ilişkin riskler dışında, ek prim alarak veya almayarak poliçede, zorunlu sigorta kapsamı dışında üstlendiği diğer riskler bakımından zarar görene karşı ifa yükümlülüğü yoktur.

Kasti davranış istisnası, uygulamada büyük önem taşır. Zorunlu sorumluluk sigortasında rizikonun kasten gerçekleştirilmesinin, teminat dışı olması gerekir. Bunun için Alman hukukunda kasti davranış (*absichtliches Verhalten*) gerekli olmayıp, şarta bağlı kast (*bedingter Vorsatz*) yeterli görülmektedir.

Alman hukukundaki hakim fikre göre, sigorta ettirenin sorumluluk sigortacısına karşı tazminat talebinin zamanaşımına uğraması (§ 106 VVG), sorumluluk sigortacısı tarafından zarar gören üçüncü kişiye karşı ileri sürülemez. “*Tazminat Borcunun Muacceliyeti*” (*Fälligkeit der Versicherungsleistung*) başlığını taşıyan 106.paragraf hükmüne göre, sigorta ettiren, zarar gören üçüncü kişinin tazminat talebinin bir kesin hüküm, ikrar veya sulh ile sigortacı için bağlavıcı hale geldiği andan itibaren iki hafta içinde sigortacıya bildirmek zorundadır. Aksi takdirde sigortacı üçüncü kişiye karşı sorumluluktan kurtulur. Üçüncü kişiye sigorta ettiren tarafından sigortacıyı sorumluluktan kurtarır şekilde ödeme yapıldığında, ödeme anından itibaren iki hafta içinde tazminatı sigortacı sigorta ettirene öder²¹. Sigortacının tazminat ödeme borcunun muacceliyet anını düzenleyen § 106 VVG hükmü²², aynı zamanda sigorta ettirenin sigortacıya karşı tazminat talep hakkının zamanaşımı süresinin de işlemeye başladığı anı tespit etmektedir.

Buradaki zamanaşımı süresi ile aşağıdaki paragrafta açıklanacak olan TTK m.1484 hükmüne göre ifa yükümlülüğünün zamanaşımı kastedilmemektedir.

3. Sigortacının İfa Yükümlülüğünün Zamanaşımı Süresi (Zaman Bakımından Sınır)

TTK m.1484’de sigortacının ifa yükümlülüğünün zamanaşımı süresince devam ettiğine ilişkin herhangi bir açıklama bulunmamaktadır. Bununla beraber zorunlu sigortada sigortacının sigortalısına karşı ifadan kurtulduğu ihtimalde bile zarar görene karşı ifa yükümlülüğü olmaya devam etmesi kuralını, sigortacının ifa yükümlülüğünün tabi olduğu zamanaşımı süresinin de sınırlaması gerekir. TTK m.1484’ den doğan sigortacının zarar görene karşı ifa yükümlülüğünün zamanaşımı süresi, sigorta sözleşmesinden doğan sigorta ettirenin sigortacıya karşı tazminat talep hakkının zamanaşımı süresiyle karıştırılmamalıdır.²³

TTK m.1484’e göre zorunlu sigortada sigortacının zarar görene karşı ifa yükümlülüğünün zamanaşımı süresi nedir? Zarar görene karşı sigortacının m.1484 hükmü kapsamındaki ifa yükümlülüğü, m.1478’de zarar görene tanınan doğrudan talep hakkının kullanılması neticesinde doğmaktadır. Bu sebeple sorulması gereken asıl soru, doğrudan talep hakkının zamanaşımı süresi nedir, olmalıdır. Bu sorunun cevaplandırılması

²¹ Schwintowski/Brömmelmeyer, s.979.

²² § 106 VVG için bkz: Schwintowski/Brömmelmeyer, s.865-878.

²³ Ünan, eserinde Taslak m.1478’de zarar gören üçüncü kişinin sigortacıya karşı doğrudan doğruya dava hakkı düzenlenirken, bu hakkın sigorta sözleşmesi için geçerli olan zamanaşımı süresi içinde kalmak kaydıyla kullanılabilirliğinin hükme bağlandığı, ancak bu düzenleme ile TTK m.1484/1.1 hükmünün uyumlu olmadığını, (sigorta sözleşmesi için geçerli) zamanaşımının da sorumluluktan kurtulma kapsamında değerlendirilebileceğini ifade etmiştir. Bkz. Ünan, S.: Türk Ticaret Kanunu Taslağı’nın “Sigorta Hukuku” Başlıklı Altıncı Kitabı Hakkında Düşünceler”, SHD, Yıl:2005, Özel Sayı: 1, s.169.

rılması için 6102 sayılı TTK'nun sigortaya ilişkin hükümlerinde zamanaşımına ilişkin hangi düzenlemelerin bulunduğu tespitini gerekir.

TTK'nun sigorta bölümünde, zamanaşımını düzenleyen iki madde yer almaktadır. Bunlardan biri "Genel Hükümler" arasında yer alan 1420.madde, diğeri "Sorumluluk sigortası" kısmında 1482.maddedir. Genel Hükümlerde 1420.madde' de 1420. maddeye göre sigorta sözleşmesinden doğan bütün talepler muacceliyetinden itibaren 2 yıl ve sigorta tazminatı ile sigorta bedeline ilişkin talepler rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren 6 yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. Bu maddede m.1482 hükmü saklı tutulmuştur. Sorumluluk sigortasını düzenleyen hükümler arasında yer alan 1482.madde'ye göre ise, sigortacıya karşı sigorta tazminatı talepleri sigorta konusu olaydan itibaren 10 yıl geçince zamanaşımına uğrar.

TTK'nun 1478.maddesine göre, zarar gören uğradığı zararın sigorta bedeline kadar olan kısmının tazminini sigorta sözleşmesi için geçerli zamanaşımı süresi içinde kalmak şartıyla doğrudan sigortacıdan isteyebilir. TTK m.1478'de belirtilen ".....sigorta sözleşmesi için geçerli zamanaşımı süresi içinde kalmak şartıyla.." ibaresinde yer alan zamanaşımı süresi nedir? Kanaatimizce hatalı olan TTK m.1478'in madde metninden TTK m.1420 ve m.1482 hükümlerine göre zamanaşımı süresinin belirlenmesi gerektiği anlaşılmaktadır. TTK m.1420 hükmüne göre, sigorta sözleşmesinden doğan bütün talepler muacceliyetinden itibaren iki yıl ve sigorta tazminatı ile sigorta bedeline ilişkin talepler rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren altı yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacağı ifade edildikten sonra 1482.maddenin saklı olduğu belirtilmiştir. Sorumluluk sigortasında zamanaşımını düzenleyen TTK m.1482 'de sigortacıya karşı sigorta tazminatı talepleri sigorta konusu olaydan itibaren on yıl geçince zamanaşımına uğrar.

Bu durumda m.1478 metnine göre ortaya çıkan sonuç. Zarar görenin doğrudan talep hakkı, muacceliyetinden itibaren iki yılda ve rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren on yılda zamanaşımına uğrar. Daha önce de belirttiğimiz üzere, zarar görene karşı ifa yükümlülüğü, zarar görenin doğrudan talep hakkını kullanması sırasında devreye girdiği için, zarar görenin ifa yükümlülüğünün zamanaşımı süresinin, doğrudan talep hakkının zamanaşımı süresine göre belirlenmesi gerekir. Dolayısıyla sigortacının ifa yükümlülüğünün zamanaşımı süresi, doğrudan talep hakkının zamanaşımı süresidir. Bu fıkirden ve fakat doğrudan talep hakkını düzenleyen TTK m.1478' in hatalı metninden hareketle, TTK m.1484' deki ifa yükümlülüğünün zamanaşımı süresinin, yukarıda yapılan tespite göre iki ve on yıllık zamanaşımı sürelerine tabi olacağı sonucu çıkmaktadır ki, bu kabul edilebilir bir sonuç değildir.

Bunun sebebi, TTK m.1478' de doğrudan talep hakkının zamanaşımı süresini "sigorta sözleşmesi için geçerli zamanaşımı süresi" ne tabi kılınmış olmasıdır. Halbuki doğrudan talep hakkının zamanaşımı süresinin, zarar veren sigortalıya karşı zarar görenin sahip olduğu talep hakkının zamanaşımı süresine tabi olması gerekir. Nitekim Alman hukukunda doğrudan talep hakkını (*Direktanspruch*) düzenleyen §115 VVG hükmüne göre, zarar görenin doğrudan talep hakkının zamanaşımı süresi, sigortalıya (zarar sorumlusuna) karşı talep hakkının zamanaşımı süresiyle aynı olup, bu sürenin başladığı anda başlar, en geç zararın meydana gelmesinden sonra on yıl geçmekle sona erer.

TTK m.1478'de geçen "sigorta sözleşmesi için geçerli zamanaşımı süresi içinde kalmak şartıyla" ifadesi, bizi mecburen, doğrudan talep hakkının zamanaşımı süresinin, TTK m.1420 ve m.1482 hükümlerine göre talep hakkının muacceliyetinden itibaren iki yıl ve sigorta konusu olaydan (rizikonun gerçekleştiği tarihten) itibaren on yıl olduğu sonucuna götürmektedir. Oysa doğrudan talep hakkının zamanaşımı süresinin, Alman hukukunda § 115 VVG' de öngörüldüğü gibi, zarar veren sigortalıya karşı talep hakkının zamanaşımı süresine tabi kılınması gerekir.²⁴ Kaynak kanun Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu'nda (§ 115 Abs.3 VVG) yer alan hükümden hareketle,

²⁴ Ünán, Zarar Sigortaları, slayt 210.

doğrudan talep hakkının zamaşıımı süresinin, zarar görenin sigortalıya karşı talep hakkının zamaşıımı süresine tabi olması gerektiği görüşü, savunulabilir bir görüştür.

Kanaatimizce de doğrudan talep hakkının zamaşıımı süresinin, zarar gören üçüncü kişinin zarar veren sigortalıya karşı talep hakkının zamaşıımı süresi olması gerekir. Çünkü sigortalı zarar veren, zarar gören kişiye karşı sigorta sözleşmesi hükümlerine göre değil, sorumluluk hukuku hükümlerine göre sorumludur. Kanun hükmü gereği zarar gören bu talep hakkını zarardan sorumlu sigortalıya değil, onun sorumluluk sigortacısına karşı kullanmaktadır. Dolayısıyla doğrudan talep hakkının zamaşıımı süresinin zarar görenin sorumlu sigortalıya karşı talep hakkının zamaşıımı süresine tabi olması gerekir. Bunun sonucu olarak da zarar sorumlusuna karşı talep hakkı zamaşıımına uğramışsa, sigortacıya karşı doğrudan talep hakkının da zamaşıımına uğradığı, sigortacının bunu zarar görene karşı ileri sürebileceğinin kabulü gerekir. Zarar görene karşı sigorta sözleşmesinden doğan zamaşıımı savunması ileri sürülemezken, doğrudan talep hakkının ve zarar görene karşı ifa yükümlülüğünün zamaşıımına uğraması ileri sürülebilir bir savunmadır. Çünkü bu savunma sigorta sözleşmesinden, sigortacı ile sigorta ettiren arasındaki ilişkiden doğan bir savunma değildir. Tamamen farklı olarak zarar gören ile zarar veren arasındaki sorumluluk ilişkisinden doğan bir savunmadır. Sorumluluğun zamaşıımına uğramış olması, zarar veren sorumlu tarafından ileri sürülebilirken, onun zorunlu sorumluluk sigortacısı tarafından da ileri sürülebilmelidir. Bu sebeple kanaatimizce TTK m.1484' deki zarar görene karşı zorunlu sorumluluk sigortacısının ifa yükümlülüğünü sınırlayan unsurlardan biri de, zarar sorumlusuna karşı talep hakkının zamaşıımı süresidir.

Özetle doğrudan talep hakkının zamaşıımı süresinin, zarar görenin sigortalıya karşı talep hakkının zamaşıımı süresine tabi olması gerekir. Dolayısıyla TTK m.1484' de öngörülen sigortacının zarar görene karşı ifa yükümlülüğünün de bu zamaşıımı süresi içinde mevcut olduğu, sigortalı zarar verene karşı talep hakkının, aynı zamanda doğrudan talep hakkının zamaşıımına uğramış olması halinde, zorunlu sorumluluk sigortacısının TTK m.1484'e göre ifa yükümlülüğü de ortadan kalkar.

Ancak TTK m.1478' de kanun koyucu, § 115 Abs.3 VVG' deki düzenlemeye (doğrudan talep hakkının, sigortalıya karşı talep hakkının zamaşıımı süresi içinde kullanılması gerektiği) yer vermemiştir. Aksine TTK m.1478' de açıkça doğrudan talep hakkının, "sigorta sözleşmesi için geçerli zamaşıımı süresi içinde kalmak şartıyla." kullanılabileceği ifadesine yer vermesi sebebiyle, TTK m.1478 metni böyle kaldığı sürece doğrudan talep hakkının zamaşıımı süresini, zarar görenin sigortalıya karşı talep hakkının zamaşıımı süresine tabi tutmak mümkün gözükmemektedir. TTK m.1478'in bu hatalı metni değiştirilmediği sürece, doğrudan talep hakkının zamaşıımı süresinin muacceliyet tarihinden itibaren iki yıl ve sigorta konusu olaydan itibaren on yıldır. Bunun sonucunda da zorunlu sorumluluk sigortasında, sigortacının zarar görene karşı ifa yükümlülüğünün de bu iki ve on yıllık zamaşıımı sürelerine tabi olduğunu iddia etme imkanı vardır.

Bu hatadan ilk fırsatta madde metninde değişiklik yapılarak dönülmesi gerekir. Böyle bir değişiklik yapılmadığı sürece, kendi sigortalısına karşı ifa yükümlülüğünden kurtulmuş, ancak TTK m.1484/f.1 gereği bu durumu zarar görene karşı ileri süremeyen sigorta şirketleri, sigortalısının zamaşıımına uğramış sorumluluğu için tazminat ödemek durumunda kalabilirler.

TTK m.1478' deki bu hatalı düzenleme karşısında-düzeltilinceye kadar-, TTK m.1484 hükmündeki ifa yükümlülüğünün, zarar görenin zarar veren sigortalıya karşı talep hakkının zamaşıımı süresince var olduğu, bu zamaşıımı süresi dolduğunda sigortacının TTK m.1484' deki ifa yükümlülüğünün sona erdiği olgusundan sonuca varmak gerekir.

IV. SİGORTA SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ SEBEBİYLE ZARAR GÖRENE KARŞI İFA YÜKÜMLÜLÜĞÜNDEN KURTULMA İMKANI

1484. maddenin 2.fıkrasında; “*Sigorta ilişkisinin sona ermesi, zarar görene karşı ancak sigortacının sözleşmenin sona erdiğini veya ereceğini yetkili mercilere bildirmesinden bir ay sonra hüküm doğurur*” ifadesine yer verilmiştir. Madde gerekçesine göre, “*Tasarının ikinci fıkrası ile getirilen düzenlemeyle de denetimi destekleyici ve hatta kolaylaştırıcı bir mekanizma yaratılmak istenmiştir.*”²⁵ Bu hükümden zorunlu sorumluluk sigortasında, sigorta sözleşmesinin sona ermesi halinde, sigortacının zarar görene karşı ifa yükümlülüğünden kurtulabileceği, ancak bunun için sona ermenin yetkili makama bildirilmesi ve bu bildirimden itibaren de bir aylık sürenin geçmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Bu durumda sigortacı, sözleşme sona erse bile, yetkili mercilere bu hususu bildirmedeği sürece sorumludur. Sürenin sona ereceğini yetkili mercilere bildirdiği ihtimalde ise, bildirim tarihinden bir ay süreyle sorumluluğu devam eder; bir ayın sonunda ifa yükümlülüğü sona erer.

Sözleşmenin sona ermesi kavramı içine, sözleşmenin yokluğu hallerini ve sözleşmenin süresinin sona ermesi hali de dahil olmalıdır. TTK m.1484 hükmünde, sözleşmenin yokluğu ve sözleşme süresinin dolmasına ilişkin bir açıklamaya yer verilmiştir. Ancak § 117 VVG hükmünde (§ 158c Abs.2 a.F.VVG hükmünde sadece sözleşmenin süresinin sona ermesi), her iki halin de sözleşmenin sona ermesi kavramına dahil olduğu açıklanmıştır. TTK m.1484/f.2’de “sözleşmenin sona ermesi” ibaresi kullanılmasına karşın, § 117 Abs.2 VVG’ de “*Sigorta ilişkisinin yokluğu veya sürenin sona ermesiyle sonuçlanan bir durum*” ibaresi kullanılmıştır. Ayrıca “*sözleşme süresinin dolması*”nın da aynı sonucu doğuracağı açıklamasına yer verilmiştir. TTK m.1484/f.2’de yer alan “sözleşmenin sona ermesi” kavramı, yokluk ve sürenin sona ermesi hallerini de kapsayacak şekilde yorumlanmalıdır.

TTK m.1484/f.2 hükmü, sadece sözleşmenin sona ermesi halinde yetkili mercilere bildirimde bulunarak zarar görene karşı yükümlülüğünden kurtulma imkanı vermektedir. Yoksa sözleşmeye veya kanun hükümlerine göre, sigortacının sigortalıya karşı tazmin yükümlülüğünden tamamen veya kısmen kurtulduğu, -ancak aradaki sözleşme varlığını koruduğu sürece-, yetkili mercilere bildirimde bulunarak, zarar görene karşı sorumluluktan kurtulma imkanı yoktur. Başka bir ifadeyle, sözleşmenin sona ermesi (yokluk, fesh, cayma, sürenin bitmesi), yetkili makama bildirimde bulunarak sorumluluktan kurtulma imkanını kullanabilmenin ön şartıdır. Sözleşme devam ediyorsa, sigortacının yetkili yere bildirimde bulunmasının ifa yükümlülüğünü kaldıran bir etkisi bulunmamaktadır.

TTK m.1484/f.2’deki şartların gerçekleşmesi–yani sözleşmenin sona ermesi ve bunun yetkili makama bildirilmesinden itibaren bir ayın geçmesi- halinde sigortacı, zarar görene karşı ifa yükümlülüğünden kurtulabilmektedir. Bu sigortacıya tanınmış önemli bir imkandır. Ancak sigortacının bu imkanı kullanabilmesi için şart teşkil eden bildirim yükümlülüğünü yerine getirmek üzere başvuracağı “yetkili makam”ın neresi olduğu hususu, madde metninde belirlenmemiştir.²⁶

§ 117 Abs.2 VVG’de son cümlede (§ 158c Abs.2 a.F.VVG’de de) “*Bildirim in tebliği cümle bire göre yetkili yer belli değilse, bu fıkra hükümleri geçerli değildir.*” hükmüne yer verilmiştir. Bu hüküm gereğince, yetkili makamın belirlenmemiş olduğu

²⁵ Bkz. www.basbakanlik.gov.tr/docs/kkgm/.../madde%20gerekce.doc. Erişim Tarihi:28.06.2012; Ünan, TTK Taslağı Hakkında Düşünceler, s.171.

²⁶ Kender’e göre, hangi yetkili yere bildirileceği hususunun zorunlu sorumluluk sigortası hakkındaki kanunlarda düzenlenmesi gerekir. Bkz. Kender, Taslak Sigorta Hukuku Hükümleri, s.27.

durumda, 2.fıkra hükmü, yani sigorta sözleşmesinin sona ermesine dayanarak sorumluluktan kurtulma imkanının sigortacıya tanınmayacağı da açıklığa kavuşturulmuştur.²⁷

TTK m.1484/f.2'de buna benzer bir hüküm bulunmamakla birlikte, sonuç olarak yetkili makam belirlenmediğinde, Türk hukukunda da aynı sonuç geçerli olacaktır. Başka bir ifadeyle yetkili makam belirlenmedikçe, sigortacı sözleşmesinin sona erdiği gerekçesiyle zarar görene karşı ifa yükümlülüğünden kurtulamayacaktır. Bu sebeple sözleşmenin sona erdiği hususunun bildirileceği yetkili makamın halihazırda belirlenmemiş olması, sigortacıyı kanunda tanınan bir imkanı kullanabilmekten mahrum bırakmaktadır.

Bildirim yapılacağı yetkili makamın neresi olabileceği hususunda, sigorta mevzuatına bakılacak olursa, yetkili makamın "Sigortacılık Bilgi Merkezi" olması düşünülebilir. Zorunlu sorumluluk sigortalarından biri olan "Hekim Mali Sorumluluk Sigortası" na ilişkin olarak çıkarılan, "Tıbbi Kötü Uygulamaya İlişkin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Tarife ve Talimatı"²⁸ bu konuda yol gösterici olabilir. Bu düzenlemenin 7.maddesinde, sigorta sözleşmesinin yapılması, sona ermesi, risk değişikliği gibi bilgilerin en geç yirmidört saat içinde "Sigorta Bilgi Merkezi"ne iletileceği öngörülmektedir.²⁹

Sigorta Bilgi Merkezi (SBM), Hazine Müsteşarlığı'nın 2008 tarihli Yönetmeliği³⁰ ile kurulmuştur. 2011 tarihli değişikliklerle³¹ adı, "Sigorta Bilgi ve Gözetim Merkezi" (SBGM) olmuştur. SBGM' de alt bilgi merkezleri olarak, TRAMER (Trafik Sigortası Bilgi Merkezi), SAGMER (Sağlık Sigortası Bilgi Merkezi), HAYMER (Hayat Sigortası Bilgi Merkezi), HATMER (Sigorta Hasar Takip Merkezi) bulunmaktadır. Ayrıca Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü veya Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketler Birliği nezdinde yetkili makam olarak yeni bir birim oluşturulabilir.

Ancak bir an önce TTK m.1484/f.2 hükmünde belirtilen, sözleşmenin sona erdiği hususunun bildirileceği yetkili makam oluşturulmalı veya neresi olduğu açıklığa kavuşturulmalıdır. Aksi takdirde 1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren ve tüm zorunlu sorumluluk sigortalarında uygulanacak olan TTK m.1484 hükmü karşısında, sigorta sözleşmeleri sona ermiş sigortacılar, bildirim yapılacağı makamın belirlenmemesi sebebiyle, 2.fıkarda tanınan imkandan faydalanamayacaklardır. Sözleşmeleri sona erdiği ihtimalde bile, zarar görene karşı sorumlu olmaya devam edeceklerdir.

²⁷ *Baumann./Sandkühler*, s.120.

²⁸ Tıbbi Kötü Uygulamaya İlişkin Zorunlu mali Sorumluluk Sigortası Tarife ve Talimatı, RG: 21 Temmuz 2010, 27648.

²⁹ "Tıbbi Kötü Uygulamaya İlişkin Zorunlu mali Sorumluluk Sigortası Tarife ve Talimatı" nın 7.maddesine göre: Tıbbi Kötü Uygulamaya İlişkin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasına dair sözleşmenin yapılması, sona ermesi, risk değişikliği gibi tüm bilgiler sözleşme bazında en geç yirmidört saat içinde Sigorta Bilgi Merkezine iletilir. İletilen bilgilerin formatı Sigorta Bilgi Merkezi tarafından belirlenir. Sigorta Bilgi Merkezi, kendisine iletilen sigortalı bazındaki sözleşme bilgileri ile Sağlık Bakanlığı nezdindeki ilgili listeleri karşılaştırır. Bu sigortayı yaptırmamış olanların listesini çıkararak Sağlık Bakanlığı'na ve Hazine Müsteşarlığı'na iletir. Gereken altyapıyı kurmamış olan sigorta şirketleri gerekli bilişim altyapısını oluşturana kadar bu sigortayı yapamaz.

³⁰ Sigorta Bilgi Merkezi Yönetmeliği (RG: 09 Ağustos 2008, 26972), 13.10.1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun Ek 8 inci maddesi ile Sigortacılık Kanunu'nun 24. maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

³¹ Sigorta Bilgi Merkezi Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, RG: 03 Aralık 2011, 28131.

§ 117 Abs.4 VVG' de sigortacının malvarlığı hakkında iflasın açılması halinde, iflas memurunun durumu yetkili makama bildirmesinden itibaren bir ayın sonunda sigorta ilişkisinin sona ereceği; bildirim yapılacağı yetkili makam tayin edilmemişse, iflastan sigorta ettirenin haberdar olmasından itibaren bir ayın geçmesiyle sigorta ilişkisinin sona ereceği düzenlenmiştir. Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu'nda sigortacının iflası, genel olarak § 16 VVG' de düzenlenmiştir. § 117 Abs.6 VVG' deki sorumluluk sigortacısının iflasına ilişkin bu düzenleme, § 16 hükmüne nazaran zarar görene karşı ifa yükümlülüğünde iflasa ilişkin özel bir düzenlemedir.³² Bu özel düzenlemeye, TTK m.1484 hükmünde yer verilmemiştir.

V. SİGORTACININ TTK 1484. MADDE KAPSAMINDA ZARAR GÖRENE YAPTIĞI ÖDEME İÇİN SİGORTALISINA RÜCU HAKKI VAR MIDIR?

Zorunlu sorumluluk sigortasında sigortacı, sigortalısına karşı ödeme yükümlülüğü kısmen veya tamamen ortadan kalksa bile, zarar gören üçüncü kişinin zararını, aşgari zorunlu sigorta bedeli miktarına kadar, kanun hükmü dolayısıyla ödemek zorundadır. Ancak ödeyen sigorta şirketinin, sigortalısına/sigorta ettirene rücu edebileceğine ilişkin bir hükme bu maddede yer verilmemiştir.

TTK' nun 1484. maddesinin mehazı yürürlükten kalkan Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu'nun 158c paragrafında da sigortacının sigortalıya rücuuna ilişkin bir hüküm bulunmamaktaydı. Bu hükmün yerine yürürlüğe giren yeni 2008 tarihli Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu'nun 117. paragrafının 5.fıkrasında ise sigortacının üçüncü kişinin zararını karşıladığı ve paragraf 116'da öngörülen bir müteselsil sorumluluk bulunmadığı sürece sigorta ettirene karşı zarar gören üçüncü kişinin talebinin sigortacıya geçeceği; bu geçişin zarar gören üçüncü kişinin zararına olamayacağı ifade edilmiştir.³³

Bu itibarla Alman hukukunda da zorunlu sorumluluk sigortasında sigortalıya karşı ifa yükümlülüğünden kurtulmuş sigortacının zarar görene karşı yükümlülüğünün devamı sebebiyle yaptığı ödemeyi, zarar görenin yerine geçerek sigortalıya/sigorta ettirene rücu edebileceği hususu ilk kez 2008 tarihinde yürürlüğe giren § 117 Abs.5 VVG' de açıklığa kavuşturulmuştur.

Ancak § 117 Abs.5 VVG' deki kanuni hak geçişi, genel hükümlerde yer alan § 86 VVG'deki kanuni halefiyetten farklı olarak, sigortacı sigorta ettirene değil, zarar görene halef olmaktadır. Bu istisnai bir durumdur. Çünkü normal şartlarda sigortacının sigorta sigortalısına (§ 86 VVG' de sigorta ettirene) halef olarak, zarar sorumlusuna rücu etmesi gerekir. Bu sebeple sigortacının zarar görene halef olması ve sigorta ettirene rücu edebilmesi olgusu, sigortacının kanuni halefiyeti kavramına terstir. Buna karşılık zorunlu sorumluluk sigortasında, sigortalısına karşı ifa yükümlülüğünden kurtulmuş sigortacı, kamu düzeni mülahazalarıyla öngörülmuş kanuni zorunluluk sebebiyle zarar görenin zararını tazmin ettiğinde, zarar görene halef olabilmesi ve sigortalıya rücu edebilmesi kabul edilmektedir. Alman kanun koyucusu bu hususu § 117 Abs.5'de açıklığa kavuşturmuştur.

Alman hukukundaki görüşe göre, sigortacı, üçüncü kişiye karşı ileri sürebileceği bir savunma sebebiyle, zarar görenin talebini geri çevirebiliyorsa, yani üçüncü kişiye karşı ifa yükümlülüğünden kurtulmuşsa, buna rağmen ödemişse rücu hakkını elde

³² Schwintowski/Brömmelmeyer, s.999.

³³ § 117 Abs.5 VVG hükmü: "Soweit der Versicherte den Dritten nach den Absätzen 1 bis 4 befriedigt und ein Fall des §116 nicht vorliegt, geht die Forderung des Dritten gegen den Versicherungsnehmer auf ihn über. Der Übergang kann nicht zum Nachteil des Dritten geltend gemacht werden.". Schwintowski,Brömmelmeyer, s.975.

edemeyecektir. Sigortacının § 117 VVG kapsamında yaptığı bir ödeme dolayısıyla rücu hakkını elde edebilmesi için, sigortacının kendisine yöneltilen talebi durduramaması gerekir. Eğer kendisine yöneltilen talebi, -başka bir zarar sigortacısı veya SGK tarafından zararın karşılanabileceği, kasta ilişkin muafiyet hali, üstlenilen riskler dışındaki risklerden zararın doğduğu veya asgari sigorta bedeli gibi- savunmalarla durdurma imkanına sahip olduğu halde ödemişse, kanuni halefiyet gerçekleşmez.³⁴

İç ilişkide sigortalısına karşı yükümlüğünden kurtulmuş olmasına karşı, dış ilişkide zarar görene karşı ifa yükümlülüğü kanunen devam emesi sebebiyle zarar gören üçüncü kişinin zararını tazmin eden zorunlu sorumluluk sigortacısı, iç ilişkide sigortalısına karşı rücu hakkı elde eder. Bu hak geçişinin temeli § 426 Abs.1 S.1 BGB' dir. Sigortacının zarar göreni tatmin etmesiyle, zarar görenin zarar veren sigortalıya karşı talep hakkı sigortacıya geçer. § 426 Abs.1 S.2 BGB³⁵ Sigortacının sigorta ettirene veya birlikte sigortalıya karşı rücu hakkını elde edebilmesi için;

1- Sigorta ettirene veya birlikte sigortalıya karşı iç ilişkide/sigorta sözleşme ilişkisinde ifa yükümlülüğünden kurtulmuş olması,

2- Zarar görenin doğrudan talep hakkını düzenleyen hükümler çerçevesinde zarar gören üçüncü kişiye karşı yükümlü (*gleichzeitiger Verpflichtung*) olması,

3- Sigorta ettiren veya birlikte sigortalının üçüncü kişi karşısında sorumluluk hukuku anlamında borçlu olması, gerekir.³⁶

TTK m.1484 hükmünde, sigortacının zarar görene halef olacağı ve sigorta ettirene/sigortalıya rücu edebileceğine ilişkin bir açıklama bulunmamakla birlikte, aynı esasın Türk hukukunda da kabul edilmesi gerekir.³⁷ Nitekim 28.05.2005 Tarihli TTK Tasarı Taslağında (m.1459),³⁸ 6102 sayılı TTK' da sorumluluk sigortasında halefiyeti düzenleyen m.1481'in ilk metninde, sigortacının "sigortalının veya zarar gören kişinin" yerine geçeceği ifadesine yer verilmişti. Ancak ağır eleştirilerden³⁹ sonra TTK m.1481' de sigortacının zarar gören kişiye halef olacağını belirten ifade Taslak metninden çıkarılmıştır. Eleştirilerde de belirtildiği gibi, sigortacının sorumluluk sigortasında zarar görene halef olarak, sigortalısına rücu edebilmesi, sadece zorunlu sorumluluk sigortalılarında, sigortalısına karşı ifa yükümlülüğünden kurtulmuş olmasına rağmen zarar görene karşı sorumlu tutulan ve bu sebeple zarar görene ödeme yapan sigortacı için istisnaen tanınmalıdır. İşte sigortacının zarar görene halef olabileceği istisnai durum TTK m.1484' deki durumdur. Bu sebeple m.1484' de açık hükümle sigortacının zarar görene halef olarak sigorta ettirene rücu edebileceğine ilişkin bir hükme yer verilmemesi uygun olmamıştır.

6102 sayılı TTK'nun 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girmesinden önce, sigortacının sigortalısına karşı ifa yükümlülüğünden tamamen veya kısmen kurtulduğu durumda zarar görene ödeme yükümlülüğü, sadece KTK'nun 95.maddesinin 1.fıkrasında, zorunlu mali mesuliyet sigortasında (Trafik Sigortasında) öngörülmüştü. Ancak beraberinde KTK m.95/f.2' de, ödemede bulunan sigortacının, sigorta sözleşmesine ve bu sözleşmeve ilişkin kanun hükümlerine göre, tazminatın kaldırılmasını veya azaltılmasını sağlayabileceği oranda sigorta ettirene başvurabileceği hususu da, yani sigortacının rücu hakkı da düzenlenmişti. Aynı esas, Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası (Trafik Sigortası) Genel Şartları B.4 hükmünde de kabul edilmiş

³⁴ Schwintowski/Brömmelmeyer, s.1000.

³⁵ Terbille, M.: Münchener Anwalts Handbuch Versicherungsrecht, München 2008, s.772.

³⁶ Terbille, s. 772.

³⁷ Ünan, TTK Taslağı Hakkında Düşünceler, s.166-168; Uluğ, s.212.

³⁸ Kender, Taslak Sigorta Hukuku Hükümleri, s.26, s.27.

³⁹ Ünan, TTK Taslağı Hakkında Düşünceler, s.166

ve sigortacının sigorta ettirene rücu hakkı tanınarak, bu hallerin neler olduğu ayrıntılı olarak sayılmıştır.

Şimdi ise TTK m.1484 hükmünde tüm zorunlu sorumluluk sigortaları bakımından, sigortacının sigortalısına karşı ödeme yükümlülüğünden kurtulsa da zarar görene karşı sorumlu olmaya devam edeceği kuralı getirilmiştir. Kamu mülahazaları ve zarar görenin mağduriyetinin giderilmesi düşünceleriyle zorunlu sigortalarda sigortacıya getirilen bu mutlak ödeme yükümlülüğünün beraberinde, ödemeyi yaptıktan sonra zarar görene halef olarak, sigorta ettirene/sigortalıya rücu imkanının TTK m.1484 hükmünde tanınmaması önemli bir eksikliktir.

Sigorta şirketleri, anonim şirket şeklinde kurulmuş birer ticaret şirketi olup, zarar görenlerin zararını karşılayan bir fon konumuna sokulmamalıdır. TTK m.1483 hükmünde de öngörüldüğü üzere, sigorta şirketleri faaliyet gösterdikleri branşlardaki zorunlu sigortaları yapmaktan kaçınamazlar. O halde sigorta şirketlerine hem zorunlu sigorta sözleşmesini akdetme, hem de o zorunlu sigorta sözleşmesi dolayısıyla sigorta ettirene ödeme yükümlülüğü kısmen veya tamamen kalksa da zarar görenin zararını karşılama konusunda yükümlülük öngörülürken, bunun tamamlayıcısı bir hukuki unsur olarak, zarar görenin sigorta ettirene/sigortalıya karşı talep hakkının sigortacıya geçeceği esasının da öngörülmesi gerekirdi.

Şu anda TTK m.1484' de sigortacının rücu hakkını öngören bir hüküm bulunmamakla birlikte, sigortacının sigortalısına karşı ödemekle yükümlü değilken, zarar görene ödemesi durumunda, sigortalıya rücu etmeye hakkı olduğu hususunun, hem bu maddenin gerekçesinde atıfta bulunduğu KTK m.95/f.2 hükmüne, hem de § 117 Abs.5 VVG hükmüne ve tabi genel hükümlere dayanarak kabul edilmesi gerekir. Ancak zorunlu sorumluluk sigortacısının sigortalıya karşı ifayla yükümlü olduğu durumda, ifa yükümlülüğü miktarınca sigortalısına rücu hakkının olmayacağı hususu da gözden kaçırılmamalıdır.

VI. SOSYAL GÜVENLİK KURUMU ÖDEMELERİNİN SİGORTACININ TTK 1484. MADDEDEKİ İFA YÜKÜMLÜLÜĞÜNE ETKİSİ

TTK' nun 1484. maddesinin 3.fikrasında, “*Zarar, sosyal güvenlik kurumları tarafından karşılandığı ölçüde sigortacının sorumluluğu sona erer.*” hükmüne yer verilmiştir. Maddenin Gereğesi'nde “*....Diğer taraftan, sorumluluk sigortaları zarar sigortası niteliğinde olduğundan ve zarar da bir kez tazmin edileceğinden, zararın bir şekilde giderilmiş olması sigortacının sorumluluğunu da o oranda sona erdirir.*”⁴⁰ açıklaması yer almaktadır. Sorumluluk sigortası, zarar sigortası niteliğinde olduğu ve tazmin ilkesi gereği zarar bir kez tazmin edilebileceğinden, sosyal güvenlik kurumu (SGK) tarafından zarar tazmin edildiği oranda sigortacının sorumluluğunun sona ermesi doğaldır.⁴¹

Bu konuya ilişkin olarak, gerek 1484. maddenin kaynağı yürürlükten kalkan Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu'nun 158c paragrafının 4.fikrasında, gerekse yeni 2008 tarihli Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu'nun 117. paragrafının 3.fikrasının 2.cümlesinde şu hüküm mevcuttur: “*Üçüncü kişi zararını bir diğer zarar sigortacısından veya bir sosyal sigorta kurumundan talep edebileceği ölçüde, sigortacı ifadan kurtulur.*”⁴² § 117 Abs.3 S.2 VVG' de geçen “alabildiği” ifadesinden, zarar gören zara-

⁴⁰ Bkz. www.basbakanlik.gov.tr/docs/kkqm/.../madde%20gerekce.doc. Erişim Tarihi:28.06.2012.

⁴¹ Çeker, s.265.

⁴² § 158c Abs.4 a.F.VVG hükmüyle ve § 117 Abs.3, S.2 VVG hükmü aynıdır: *Er ist leistungsfrei, soweit der Dritte Ersatz seines Schadens von einem anderen Schadensversicherer oder von einem Sozialversicherungsträger erlangen kann..*

rını sosyal güvenlik kurumundan henüz almadığı, ancak almaya muktedir olduğu, alabilme imkanı bulunduğu takdirde de sigortacının zarar görene karşı ifa yükümlülüğünden kurtulacağı anlamı çıkmaktadır.

§ 158c Abs.4 a.F.VVG ve §117 Abs.3 S.2VVG' deki sigortacının zarar görenin zararını bir başka zarar sigortacısından (*Schadensversicherer*) veya sosyal sigorta yükümlüsünden (*Sozialversicherungsträger*) tazmin edebildiği ölçüde sorumluluğundan kurtulacağına ilişkin hüküm, sigortacının zarar görene karşı ileri sürebileceği bir itirazdır. Bu itiraz, Alman Sigorta Hukuku Doktrininde⁴³ ve Alman Yüksek Mahkemesi kararlarında⁴⁴ “*Verweisungsprivileg*” (gönderme imtiyazı) olarak isimlendirilmektedir. Ayrıca 1.1.2008 tarihinde yürürlüğe giren yeni § 117 Abs.3 S.2 VVG' nin Gerekesi'nde de kanun koyucu “*Verweisungsprivileg*” kavramına yer vermiştir.⁴⁵

Gönderme imtiyazının (*Verweisungsprivileg*) tanınmasının sebebi, Alman doktrininde şu şekilde açıklanmıştır: “Zorunlu sorumluluk sigortası, zarar gören üçüncü kişinin finansal sıkıntıya maruz kalmasında özel bir şekilde korunması için gereklidir. Bundan dolayı zorunlu sorumluluk sigortacısı iç ilişkide sigorta ettirene veya birlikte sigortalıya karşı ifa yükümlülüğünden kurtulmuş da olsa, zarar gören zorunlu sorumluluk sigortacısı karşısında tazminat talep hakkını elde edebilmelidir ve sigortacı ödemek zorundadır. Zarar gören üçüncü kişi için kanunda öngörülen bu özel koruma, zarar görenin tazminat talebini, diğer bir zarar sigortacısından veya sosyal sigorta yükümlüsünden talep edebiliyorsa, artık gerekli değildir. Bu durumda iç ilişkide sigorta ettirene karşı ifadan kurtulmuş zorunlu sorumluluk sigortacısı, zarar görenin diğer bir zarar sigortacısına veya sosyal sigorta yükümlüsüne gönderebilir (*kann verweisen*). Bu kural, sadece diğer zarar sigortacısının veya sosyal sigorta yükümlüsünün, ifadan kurtulmuş zorunlu sorumluluk sigortacısına rücu edebileceği anlamına gelmez.”⁴⁶

§ 117 VVG' de sosyal güvenlik kurumundan başka diğer bir zarar sigortacısından zararın karşılanabilmesinden bahsedilmektedir. Burada bahsedilen “Zarar sigortacısı” (*Schadensversicherer*) mutlaka bir sorumluluk sigortacısı olmak zorunda değildir. Zarar sigortası kapsamında herhangi bir mal sigortacısı (örneğin, kasko sigortacısı, emtia nakliyat sigortacısı) olabilir.⁴⁷

Türk hukukunda zarar görenin zararının diğer bir zarar sigortacısından karşılanabilmesi ihtimaline hükümde yer verilmemiştir.⁴⁸ Bu ibareye yer verilmemiş olması, kanun koyucunun, zarar görenin talebinin sorumluluk sigortacısı tarafından zararını diğer zarar sigortacısına gitmesi şeklinde geri çevirmesini istemediği şeklinde yorumlanabilir. Dolayısıyla zarar görenin doğrudan talep hakkıyla karşılaşan zorunlu sorumluluk sigortacısı, zararın bir başka zarar sigortacısı tarafından karşılanabildiği ölçüde, bu hususu ileri sürerek ödemekten kaçınamayacaktır. Ancak zorunlu sorumluluk sigortası da bir zarar sigortası olması itibarıyla, zarar gören diğer bir zarar sigortacısından zararını tazmin etmişse, bu ölçüde sorumluluk sigortacısının “Tazmin İlkesi” sebebiyle TTK m.1484/f.3 kapsamında, zarar görenin talebini geri çevirebilmesi gerekir.

⁴³ Klotmann, M. (Koch, R./Martin, N./Dress, H.) : Der Regress des Kraftfahrt-Haftpflicht-Versicherers nach der VVG-Reform, Aktuelle Probleme des Versicherungsvertrags-und Vermittlerrechts, Bd.1, Karlsruhe 2010, s.161; Schwintowski/Brömmelmeyer, s.983; Terbille, s.771.

⁴⁴ BGHZ 25, 322, NJW 1957, 1876; BGH VersR 1975, 558; VersR 1976, 235.

⁴⁵ (BT-Drucksache 16/3945, s.89), <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btd/16/039/1603945.pdf>. Erişim Tarihi: 28.05.2012.

⁴⁶ Schwintowski/Brömmelmeyer, s.983, 987.

⁴⁷ Schwintowski/Brömmelmeyer, s.984.

⁴⁸ Ünan' a göre: “Hüküm, zarar görenin zararını yalnızca sosyal güvenlik kurumundan değil fakat başka bir sigortacıdan alabileceği hallerde de geçerli olmalıdır.” Bkz. Ünan, TTK Taslağı Hakkında Düşünceler, s.171.

Ayrıca TTK m.1484/f.3' de “sosyal güvenlik kurumları tarafından karşılandığı ölçüde” ibaresi kullanılmıştır. Madde metninde yer alan “karşılandığı ölçüde” ifadesi, zorunlu sorumluluk sigortacısının sosyal güvenlik kurumu tarafından zararın ödenmiş olmasını şart koştuğu anlamının çıkarılmasına sebep olmaktadır. Bu durumda zararın sosyal güvenlik kurumu tarafından tazmin edilebildiği ölçüde, sorumluluk sigortacısının sorumluluğunun sona ereceği, henüz zarar görenin sosyal güvenlik kurumundan talepte bulunmadığı ve kurumun tazmin etmediği aşamada sorumluluğunun da devam edeceği sonucu çıkmaktadır. Oysa § 117 Abs.3 S.2 VVG’ de tazmin edilebildiği ölçüde⁴⁹ sorumluluk sigortacısının sorumluluğu sona ermektedir. Bizde TTK m.1484/f.3’te yer alan hükmü de bu şekilde, yani zarar görenin zararını bir sosyal güvenlik kurumundan “karşılandığı” şeklinde değil, “karşılanabildiği” şeklinde anlamak gerekir.

TTK m.1484/f.3 ve § 117 Abs.3 S.2 VVG’de zarar sosyal güvenlik kurumundan alınabildiği ölçüde sigortacıya tanınan zarar görenin talebini geri çevirme imkanı (*Verweisungsprivileg*), zarar miktarının zorunlu sigorta bedelini geçtiği takdirde ve oranda ortadan kalkar. Bu takdirde sigorta ettiren zararın bir kısmını sosyal güvenlik kurumundan bir kısmını da zorunlu sorumluluk sigortacısından talep edebilir.

TTK m.1484/f.3’ de yer alan, SGK tarafından zarar ödendiği takdirde sigortacının sorumluluğunun sona ereceğine ilişkin hüküm, sadece sigortacının sigortalıya karşı ifa yükümlülüğünden kurtulduğu halde uygulanacak bir hükümdür.⁵⁰ Başka bir ifadeyle sigortalısına karşı ifa yükümlülüğünden kurtulmuş olan sigortacı, sigortanın zorunlu sorumluluk sigortası olması itibarıyla, zarar görenin korunması düşüncesiyle kanun koyucu tarafından TTK m.1484/f.1’ e göre zarar görene karşı sorumlu tutulurken, zarar gören zararını SGK’ dan tahsil ettiği takdirde, sigortalısına karşı sorumluluktan kurtulmuş sigortacıya karşı zarar görenin başvurma hakkı ortadan kalkar.⁵¹

TTK’ nun 1484. maddesinin 3.fıkrasında yer alan hüküm, bir zarar sigortası olan zorunlu sorumluluk sigortasında tazmin ilkesinin geçerli olduğunu, aynı zarar için birden fazla tazminat alınamayacağını ifade etmektedir. Bu sebeple 1484/f.3’de SGK’nun tazminat ödemesinin zorunlu sorumluluk sigortacısı tarafından ileri sürülebilmesi için, SGK’nun yaptığı ödemenin zarar sigortası kalemlerine ilişkin bir ödeme olması gerekir. SGK tarafından yapılan ödemenin bir zarar sigortası kalemi olup olmadığını anlayabilmek için, yapılan ödemenin SGK’ya rücu hakkı verip vermediğine bakmak gerekir.⁵² SGK’nın rücu edebildiği ödemeleri zarar sigortası ödemesidir ve aynı zarar için zorunlu sorumluluk sigortacısından tazminat talebinin TTK m.1484/f.3 hükmüne göre geri çevrilmesi imkanını sigortacıya verir. Buna karşılık SGK, yaptığı ödemeyi rücu edemiyorsa yaptığı ödeme bir can sigortası kalemidir ve TTK m.1484/f.3 kapsamında sigortacı, SGK ödemesini göstererek tazminat talebini geri çeviremez.

TTK m.1484/f.3’ de öngörülmuş hüküm gereğince, SGK tarafından zarar karşılandığı ölçüde sigortacının zarar görene karşı sorumluluğunun sona ermesinin sebebi, zaten esasen sigortacının kendi sigortalısına karşı herhangi ödeme yükümlülüğünün bulunmayışıdır. Buna karşılık eğer sigortacı sigorta ettirene karşı ifa ile yükümlü ise, sigortacının sorumluluğu sona ermez, zarar görene ödeme yapan SGK kurumuna karşı devam eder. Bu takdirde, zarar görenin zararını karşılayan SGK sigortalısına karşı ifa

⁴⁹ Alman kanun koyucusu, bunu § 117 Abs.4’ de “.....soweit der Dritte Ersatz.....erlangen kann.” şeklinde ifade etmiştir.

⁵⁰ Ünan, TTK Taslağı Hakkında Düşünceler, s.171.

⁵¹ Ünan, TTK Taslağı Hakkında Düşünceler, s.171.

⁵² Ünan, S.: Ölüm ve Sakatlıklarda Özel Sigortaların Sorumluluğu Nedir?, <http://www.sigortahabergazete.com/2011/06/08/olum-ve-sakatliklarda-ozel-sigortalarin-sorumlulugu-nedir/>. Erişim Tarihi: 05.05.2012.

ile yükümlü sigortacıya rücu edebilir. Bu iki durum birbirine karıştırılmamalıdır. Uygulamada herhangi bir tereddüte yol açmamak için, TTK m.1484'de SGK 'nın zarar görene karşı sorumluluktan kurtulan sigortacıya rücu edemeyeceğine ilişkin açık hüküm konulması uygun olurdu.

Zorunlu sorumluluk sigortacısının zarar görenin talebini TTK m.1484/f.3 hükmüne dayanarak geri çevirebilmesi için:

1. Zorunlu sorumluluk sigortacısının sigortalısına karşı ifa yükümlülüğünün kalkmış olması: zorunlu sorumluluk sigortacısının sigortalısına karşı halen ifa ile yükümlü ise, bu takdirde SGK'nun sigortalıya yaptığı veya yapacağı zarar ödemesine dayanarak, zarar görenin talebini geri çeviremez. Sigortacı, SGK'ya karşı sorumluluğu devam eder ve SGK yaptığı zarar ödemesi için sigortacıya rücu edebilir. Sigortacı sigortalıya karşı ifa ile yükümlü değilse, sigortalıya ödeme yapan SGK, sigortacıya rücu edemez.

2. SGK tarafından yapılan ödemenin zarar karşılığı ödeme olması: SGK tarafından yapılan ödeme zarar sigortası kalemine ilişkin bir ödeme değilse, sigortacı bu ödemeye dayanarak zarar görenin talebini geri çeviremez. SGK'nın yaptığı ödemenin, zarar karşılığı bir ödeme olup olmadığının tespiti için, BK'nun 55.maddesinin 1.fıkrası⁵³ belirleyici olacaktır. Bu hükmeye göre, SGK'nın kısmen veya tamamen rücu edilemeyen SGK ödemeleri can zararları karşılığı olan tazminattan indirilemez. BK m.55/f.1 ışığında SGK'nun rücu edebildiği ödemeler zarar karşılığı ödeme, rücu edemediği ödemeler zarar karşılığı olmayan tutar ödemesi sayılır.⁵⁴

3. SGK'nın yaptığı ödeme zarar görenin zararını tamamen tazmin etmiş olması: Zarar görenin zararı SGK'nın yaptığı ödeme ile tamamen tazmin edilmemişse, kalan zararı için zorunlu sorumluluk sigortacısına TTK m.1484/f.1' e dayanarak müraعات edebilir. Bu takdirde kendi sigortalısına karşı ödeme yükümlülüğünden kurtulmuş olan zorunlu sorumluluk sigortacısı, SGK'nın yaptığı ödeme sebebiyle TTK m.1484/f.3 hükmünden faydalanarak, zarar görene ödeme yapmaktan kaçınmaz.

Özetle TTK m.1484/f.3' de “*Zarar, sosyal güvenlik kurumları tarafından karşılandığı ölçüde sigortacının sorumluluğu sona erer.*” hükmü, sadece bir zorunlu sorumluluk sigortasında sigortalısına karşı ödeme yükümlülüğünden kurtulmuş sigortacının zarar görenin zararını SGK tarafından karşılandığı ihtimalde kullanılacak bir savunmadır. Yoksa sigortalısına karşı ödeme yükümlülüğü devam eden zorunlu sorumluluk sigortacısının dayanabileceği bir savunma değildir.

VII. TTK m.1484/f.3 HÜKMÜNÜN 6111 S. KANUN'UN 59. ve GEÇİCİ 1. MADDELERİYLE DEĞİŞTİRİLMİŞ KTK m.98 HÜKMÜYLE İLİŞKİSİ

25.02.2011 tarihli, 27857 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan ve Kamuoyunda “Torba Yasa” olarak da anılan 6111 sayılı “Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” un 59. ve Geçici 1.maddeleriyle 2918 sayılı KTK' nun 98.maddesi başlığıyla birlikte değiştirilmiştir.

⁵³ BK m.55/f.1' e göre, “Destekten yoksun kalma zararları ile bedensel zararlar, bu Kanun hükümlerine ve sorumluluk hukuku ilkelerine göre hesaplanır. Kısmen veya tamamen rücu edilemeyen sosyal güvenlik ödemeleri ile ifa amacını taşımayan ödemeler, bu tür zararların belirlenmesinde gözetilemez; zarar veya tazminattan indirilemez. Hesaplanan tazminat, miktar esas alınarak hakkaniyet düşüncesi ile artırılmaz veya azaltılmaz.”

⁵⁴ Ünan, S.: Ölüm ve Sakatlıklarda Özel Sigortaların Sorumluluğu Nedir?, <http://www.sigortahabergazete.com/2011/06/08/olum-ve-sakatliklarda-ozel-sigortalarin-sorumlulugu-nedir/> Erişim Tarihi: 05.05.2012.

“Sağlık Hizmet Bedellerinin Ödenmesi” başlığını taşıyan yeni KTK m.98/f.1 ve 2 hükümlerine göre, “Trafik kazaları sebebiyle üniversitelere bağlı hastaneler ve diğer bütün resmî ve özel sağlık kurum ve kuruluşlarının sundukları sağlık hizmet bedelleri, kazazedinin sosyal güvencesi olup olmadığına bakılmaksızın Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanır.”

Trafik kazalarına sağlık teminatı sağlayan zorunlu sigortalarda; sigorta şirketlerince yazılan primlerin ve Güvence Hesabınca tahsil edilen katkı paylarının % 15'ini aşmamak üzere, münhasıran bu teminatın karşılığı olarak Hazine Müsteşarlığınca sigortacılık ilkeleri çerçevesinde maktu veya nispi olarak belirlenen tutarın tamamı sigorta şirketleri ve 3/6/2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun 14 üncü maddesinde düzenlenen durumlar için Güvence Hesabı tarafından Sosyal Güvenlik Kurumuna aktarılır. Söz konusu tutar, ilgili sigorta şirketleri için sigortacılık ilkelerine göre ayrı ayrı belirlenebilir. Aktarım ile sigorta şirketlerinin ve Güvence Hesabının bu teminat kapsamındaki yükümlülükleri sona erer. Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu söz konusu tutarı % 50'sine kadar artırmaya veya azaltmaya yetkilidir.”⁵⁵

6111 sayılı Kanunu, Geçici 1.maddesine göre de,

“(1) Bu Kanunun yayımlandığı tarihten önce meydana gelen trafik kazaları nedeniyle sunulan sağlık hizmet bedelleri Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanır. Söz konusu sağlık hizmet bedelleri için bu Kanunun 59 uncu maddesine göre belirlenen tutarın % 20'sinden fazla olmamak üzere belirlenecek tutarın üç yıl süreyle ayrıca aktarılmasıyla anılan dönem için ilgili sigorta şirketleri ve Güvence Hesabının yükümlülükleri sona erer. Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Sağlık Bakanlığı ve Sosyal Güvenlik Kurumunun görüşü alınarak Hazine Müsteşarlığınca belirlenir.

(2) Bu Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren altı ay içinde Sağlık Bakanlığı Trafik Hizmetleri Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün trafik kazalarından kaynaklanan tedavi giderlerinin tahsili için kurduğu sistem mevcut haliyle Sosyal Güvenlik Kurumuna devredilir. Trafik Hizmetleri Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün tasfiyesine ilişkin iş ve işlemler aynı tarih itibarıyla Sağlık Bakanlığınca gerçekleştirilir.”⁵⁶

6111 sayılı Kanunun Geçici 1.maddesine ve KTK'nun 98. maddesine dayanarak, trafik kazaları nedeniyle ilgililere sunulan sağlık hizmet bedellerinin tahsiline ilişkin usul ve esasların belirlenmesi amacıyla “Trafik Kazaları Nedeniyle İlgililere Sunulan Sağlık Hizmet Bedellerinin Tahsiline İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (Yönetmelik)” (RG: 27.08.2011, 28038)⁵⁷ çıkarılmıştır.

Bu düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde, kanun koyucunun trafik kazalarından doğan sağlık giderleri için ayrı bir sistem oluşturduğu görülmektedir. Ancak bu sistem, sadece trafik kazalarından doğan sağlık giderleri ve Zorunlu Trafik Sigortası, Zorunlu Taşımacılık Sigortası ve Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortası poliçeleri bakımından söz konusudur. Bu sistemde sigorta şirketleri, Zorunlu Trafik Sigortası, Zo-

⁵⁵www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110225m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110225m1.htm. Erişim Tarihi: 08.05.2012.

⁵⁶www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110225m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110225m1.htm. Erişim Tarihi: 08.05.2012.

⁵⁷http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110827.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110827.htm. Erişim Tarihi: 29.06.2012.

runlu Taşımacılık Sigortası ve Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortası poliçelerinden tahsil ettikleri primlerin KTK m.98, Geçici m.1 ve Yönetmelik m.8 hükümleri uyarınca aktarımı sağlandığında, trafik kazalarından doğan sağlık giderleri için sigortacıların sorumlulukları sona erer.

Trafik kazaları için tedavi teminatı sağlayan zorunlu sigortalarda (Zorunlu Trafik Sigortası, Zorunlu Taşımacılık Sigortası ve Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortası) konuya ilişkin Kanun (KTK m.98, 6111 sayılı Kanun m.59 ve Geçici m.1) ve Yönetmelik (m.8) hükümlerine göre aktarım yapıldığında, trafik kazaları için tedavi/sağlık teminatı sağlayan sigortacılar zarar görenlerin taleplerini geri çevirme imkanına sahiptirler.

KTK'un m. 98, 6111 sayılı Kanun Geçici m.1. ve Trafik Kazaları Nedeniyle ilgililere Sunulan Sağlık Hizmet Bedellerinin Tahsiline ilişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik m.4 hükümlerinde, "Trafik kazaları sebebiyle üniversitelere bağlı hastaneler ve diğer bütün resmi ve özel sağlık kurum ve kuruluşlarının sundukları tedavinin gerektirdiği tüm sağlık hizmet bedelleri, kazazedenin sosyal güvencesi olup olmadığına bakılmaksızın Kurum tarafından karşılanacağı" ifadesi kullanılmıştır. Dolayısıyla trafik kazalarında sağlık/tedavi masraflarının karşılanmasında sorumluluğu artık SGK üstlenmiştir. Bu sebeple trafik kazaları için tedavi/sağlık teminatı sağlayan zorunlu sigortalarda sigortalısına karşı ödemeyle yükümlü olmayan ancak TTK m.1484/f.1 kapsamında zarar görene karşı sorumlu tutulan sigortacılar da trafik kazasından kaynaklanan sağlık/tedavi giderleri bakımından kendisinden talepte bulunan zarar görene karşı sorumluluktan kurtulmuştur.

KTK m.98 ve 6111 sayılı Kanun Geçici m.1 ile yaratılan bu sistem, TTK m.1484/f.3'de yer alan "Zarar, sosyal güvenlik kurumları tarafından karşılandığı ölçüde sigortacının sorumluluğu sona erer." hükmüyle de örtüşmektedir. Bununla beraber TTK m.1484/f.3 hükmü, tüm zorunlu sorumluluk sigortalarında sigortacıya, zarar göreni SGK ödemesine dayanarak geri çevirebilme imkanı tanımaktadır. KTK m.98 ve 6111 sayılı Kanun Geçici m.1 hükmü ise sadece Zorunlu Trafik Sigortası, Zorunlu Taşımacılık Sigortası ve Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortasındaki sağlık/tedavi ödemeleri bakımından talepleri geri çevirme imkanı tanımaktadır.

VIII. SONUÇ

6102 sayılı TTK m.1484' de öngörülen "Zarar Görenle İlişkide İfa Yükümlülüğü", zorunlu sigortada doğrudan talep hakkını kullanan zarar görene sigortacının sigortalısına karşı kısmen veya tamamen tazminat ödeme yükümlülüğünden kurtulduğu hususunu ileri sürmesini engellemektedir. Bu maddedeki düzenlemelerin uygulanmasının ön şartı, sigortacının zarar sorumlusu sigortalısına karşı iç ilişkide ödeme yükümlülüğünden kısmen veya tamamen kurtulmuş olmasıdır. TTK m.1484 hükmü, TTK m.1486/f.2'de aksine şartın geçersiz sayıldığı emredici bir hükümdür. TTK m.1484 hükmünün kaynağını iç hukukta KTK m.95 hükmü, yabancı hukukta § 158c a.F.VVG hükmüdür. § 158c a.F.VVG hükmü, 01.01.2007 tarihinde yürürlükten kalkmış, yerine § 117 VVG hükmü getirilmiştir. Bu değişiklikten 5 yıl sonra yürürlüğe giren TTK m.1484'ün kaynağı hükme ilişkin değişikliği takip etmemesi, maddeye ilişkin en önemli olumsuzluktur. Çünkü yeni § 117 VVG'nin 2.fıkra 4.cümlesiyle, 5.ve 6.fıkra hükümleri § 115 a.F.VVG'ye göre önemli yenilikler getirmiştir.

1484/f.1 hükmüne göre zarar görene karşı ifa yükümlülüğü, zorunlu sigorta miktarına kadardır. Bu hüküm § 158c a.F.VVG ve § 117 hükümleriyle örtüşmektedir. Ancak § 158c a.F.VVG ve § 117 VVG hükümlerinde ayrıca, sigortacının ifa yükümlülüğünün zorunlu sigortada üstlenilen risklerle sınırlı olduğu da belirtilmiştir. Bu hükme TTK m.1484/f.1' de yer verilmemiştir. Ayrıca ne TTK'da ne de VVG' de ayrıca belirtilmemiş olmasına rağmen kanaatimizce olması gereken bir başka sınır da, ifa yükümlülüğünün zamanaşımı süresidir. Normal şartlarda ifa yükümlülüğünün zamana-

şımı süresi, bu yükümlülük zarar görenin doğrudan talep hakkını kullanmasıyla devreye girdiği için doğrudan talep hakkının zamanaşımı süresi olması gerekir. Doğrudan talep hakkının zamanaşımı süresi, Alman hukukunda doğru bir tespitle § 115 VVG'de zarar görenin zarar sorumlusu sigortalıya karşı talep hakkının zamanaşımı süresi olarak belirlenmiştir. Ancak Türk hukukunda hatalı bir şekilde TTK m.1478' de doğrudan talep hakkının, sigorta sözleşmesine ilişkin zamanaşımı süresinde kullanılması gerektiği ifade edildiğinden, madde metni değiştirilmediği sürece doğrudan talep hakkının zamanaşımı süresinin TTK m.1420' ye göre 2 yıl ve TTK m.1482 hükmüne göre 10 yıllık zamanaşımı süresine tabi olduğu sonucu çıkmaktadır. Doğrudan talep hakkı, zarar görenin zarar sorumlusu sigortalıya karşı sahip olduğu talep hakkını, kanun hükmü gereği doğrudan sigortacıya karşı kullanması söz konusu olduğundan, zarar veren sigortalıya karşı talep hakkının zamanaşımı süresine tabi olması gerekir. Bu sebeple TTK m.1478'deki hatalı düzenleme değiştirilerek, doğrudan talep hakkının sigortalıya karşı talep hakkının zamanaşımı süresine tabi tutulması gerekir. Bu husus TTK m.1484 hükmü gereği aslında sigortalısına karşı yükümlülüğünden kurtulmuş sigortacının zarar görene ifa yükümlülüğünün zamanaşımı süresinin belirlenmesi açısından da büyük önem taşımaktadır. Zarar görene karşı zarar veren sigortalının sorumluluğu zamanaşımına uğramışsa, artık TTK m.1484 hükmü kapsamında sigortacının da sorumluluğuna gidilememesi gerekir. Kanaatimizce ifa yükümlülüğünün zamanaşımı süresi de, sigortacının TTK m.1484 hükmüne göre olan yükümlülüğünün sınırlayan bir unsurdur. Bu arada ifa yükümlülüğünün zamanaşımı süresi (yani zarar veren sigortalıya karşı zarar görenin talep hakkının zamanaşımı süresinin), sigortacı ile sigortalı arasındaki sözleşmeye ilişkin zamanaşımı süresiyle karıştırılmamalıdır. Sigortacı ile sigortalı arasındaki iç ilişkiyi oluşturan sigorta sözleşmesinden doğan bu zamanaşımı savunması, dış ilişkide zarar gören ile zarar veren arasındaki ilişkiden doğan zamanaşımı süresinden (yani ifa yükümlülüğünün zamanaşımı süresi) farklı olarak zarar görene karşı ileri sürülebilir.

TTK m.1484' de ifa yükümlülüğünün üstlenilen riskler ve zarar görene karşı talep hakkının zamanaşımı süresiyle sınırlandırılmamış olması, sigortacının esasen iç ilişkide ödeme yükümlülüğü olmadığı halde, kanun hükmü dolayısıyla üstlenmek zorunda kaldığı sorumluluğunun genişletilmesi yönünde yorumların önünü açmıştır.

Maddenin 2.fıkrasında sigortacıya, sözleşmenin sona erdiğini yetkili makama bildirmesi ve bu bildirimden itibaren bir ay geçmesi şartıyla zarar görene karşı sorumluluktan kurtulma imkanı tanınmış olması yerindedir. Ancak madde metninde sadece sözleşmenin sona ermesi denilmesi, bu kavrama § 117 hükmünde olduğu gibi, sözleşmenin yokluğu ve sürenin sona ermesi hallerinin dahil olduğu hususuna yer verilmesi uygun olmamıştır. Madde metninde geçen "sözleşmenin sona ermesi" kavramı geniş yorumlanarak bu eksiklik aşılabılır. Buna karşılık madde metninde veya bir başka yasal düzenlemede bildirim yapılacağı yetkili makamın neresi olduğunun açıklanmaması giderilmesi gereken bir diğer eksikliktir. Aksi takdirde sözleşmesi sona eren sigortalılara TTK m.1484 hükmünün haksız bir şekilde uygulanması söz konusu olacaktır. Bu konuda "*Tıbbi Kötü Uygulamaya İlişkin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Tarife ve Talimatı*"nın m.7 hükmü dikkate alınarak, yetkili makam SBGM olabilir yada Sigortacılık Genel Müdürlüğü veya Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketler Birliği nezdinde yeni bir birim oluşturulabilir. § 117 Abs.2 VVG' de belirtildiği gibi yetkili makam belli değilse, bu fıkra hükümlerinin geçerli olmadığına ilişkin bir düzenleme, TTK m.1484' de yer almadığına göre bu belirsizliğin bir an önce giderilmesi büyük önem taşımaktadır.

TTK m.1484 hükmünde zorunlu sorumluluk sigortacısı, aslında sigortalısına karşı ödeme yükümlülüğünden kurtulmuş olduğu halde, kanun hükmü gereği zorunlu sigortada zarar görene karşı ödeme yaptığı için, borçlu olmadığı bu ödeme rücu yoluyla sigortalıdan alabilmektedir. TTK m.1484 kapsamında zarar görenin zararını gideren sigortacının rücu hakkı maddede düzenlenmemiştir. Kaynak hüküm § 158c a.F.VVG'de de böyle bir düzenleme bulunmamaktaydı. Bunun eksikliği fark edilerek yeni § 117 Abs.5 VVG'de sigortacının üçüncü kişinin zararını karşıladığı ve § 116'da

öngörölmüş sigortalıyla bir müteselsil sorumluluğu bulunmadığı sürece, zarar görenin zarar veren sigortalıya karşı talep hakkının sigortacıya geçeceği hususu düzenlenmiştir. İç ilişkide sigortalısına karşı sorumlu olmayan sigortacıya, zarar görenin zarar veren sigortalıya karşı olan hakkına halef olma imkanının tanınması, TTK m.1484 ile yaratılan sistemin tamamlayıcı bir parçasıdır. TTK m.1484'e göre sigortacının rücu hakkı düzenlenmemiş de olsa, bu eksiklik maddenin gerekçesinde 1484'ün iç hukukta kaynağı olarak gösterilen KTK m.95/f.2' de rücu hakkına açıkça yer veren hükmü ve § 117 Abs.5 VVG hükmüyle, borçlar genel hükümleriyle aşılabılır.

Maddenin 3.fıkrasında zararın SGK tarafından karşılandığı ölçüde sigortacının sorumluluğunun sona ereceği belirtilmiştir. Benzer düzenleme, 158c a.F.VVG'de ve § 117 Abs.3 S.2 VVG'de de yer almaktadır. Ancak farklı olarak VVG'nin gerek eski gerekse yeni düzenlemelerinde SGK yanında diğer bir zarar sigortacısının (*Schadensversicherer*) yaptığı ödemenin de sigortacıyı sorumluluktan kurtaracağı belirtilmiştir. § 117 Abs.3 S.2 VVG'de getirilen bu düzenleme Alman doktrini ve içtihatlarında "*Verweisungsprivileg*" (Gönderme imtiyazı) olarak isimlendirilmiştir. Ayrıca TTK m.1484/f.3' de "*sosyal güvenlik kurumu tarafından karşılandığı ölçüde*" ibaresinin kullanılmasından, SGK'dan talepte bulunulmuş olması, SGK tarafından ödemenin yapılmış olması şartının arandığı gibi bir anlam çıkarılabilmektedir. Buna karşılık, § 117 Abs.3 S.2 VVG'de "*karşılanabildiği ölçüde*" ibaresi kullanılmıştır. § 117 Abs.3 S.2 VVG'ye göre, SGK'nın veya diğer zarar sigortacısından talep edebilme imkanı bulunduğu ölçüde sigortacının sorumluluğu sona erer. TTK m.1484/f.3' de yer alan "*karşılandığı*" ifadesini, mutlaka ödemenin yapılmış olması şeklinde değil, karşılanabilme imkanının olması şeklinde anlamak gerekir. Diğer taraftan sigortacının, SGK ödemesine dayanarak zarar görenin talebini geri çevirebilmesi için, SGK'nın yaptığı ödemenin bir zarar giderimi kapsamında ödeme olması gerekir. SGK'nın yaptığı ödemenin zarar giderimi mi yoksa bir tutar, meblağ ödemesi mi olduğunu tespit edebilmek bakımından, BK m.55 hükmünden faydalanılabilir. Bu hükme göre sigortacının rücu edebildiği ödemeleri zarar ödemesi, rücu edemediği ödemeleri ise meblağ, tutar ödemesi olarak kabul edilir. SGK'nın yapacağı bir zarar ödemesi sebebiyle sigortacının zarar görene sorumluluktan kurtulması Tazmin İlkesi'nin doğal bir sonucudur. Burada iç ilişkide sigortacı zarar veren sigortalıya karşı ödeme yükümlülüğünden kurtulmuş olduğu için, 1484/f.3'e göre SGK ödemesine dayanarak zarar görenin talebini çevirdiğinde, ödeme yapan SGK'nın sigortacıya rücu edemeyeceği hususunun gözden kaçırılmaması gerekir. Eğer sigortacı iç ilişkide sigortalı zarar verene karşı hala sorumlu ise, zarar görenin zararını gideren SGK'nın sigortacıya sorumluluğu miktarınca rücu edebilmesi tabiidir.

6111 sayılı "*Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun*" un 59. ve Geçici 1.maddeleriyle 2918 sayılı KTK'nun 98.maddesi değiştirilerek, Zorunlu Trafik Sigortası, Zorunlu Taşımacılık Sigortası ve Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortasındaki sağlık/televi teminatları bakımından yeni bir sistem yaratılmıştır. Bu sisteme göre, Zorunlu Trafik Sigortası, Zorunlu Taşımacılık Sigortası ve Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortası poliçelerinden tahsil ettikleri primlerin KTK m.98, Geçici m.1 ve Yönetmelik m.8 hükümleri uyarınca aktarımı sağlandığında, trafik kazalarından doğan sağlık/televi giderleri için sigortalıların sorumlulukları sona erer. KTK m.98 ve 6111 sayılı Kanun Geçici m.1 ile yaratılan bu sistem, TTK m.1484/f.3 düzenlemesiyle paraleldir. Ancak sadece Zorunlu Trafik Sigortası, Zorunlu Taşımacılık Sigortası ve Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortası poliçelerine ilişkin olduğundan, uygulama alanı TTK m.1484/f.3'e göre daha dardır. TTK m.1484/f.3'de yer alan "*Zarar, sosyal güvenlik kurumları tarafından karşılandığı ölçüde sigortacının sorumluluğu sona erer.*" hükmü sadece Zorunlu Trafik Sigortası, Zorunlu Taşımacılık Sigortası ve Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortasında değil, tüm zorunlu sorumluluk sigortalarında uygulanabilecek daha geniş bir hükümdür.

KISALTMALAR

AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bd.	: Band
BGBI	: Bundesgesetzblatt
BGH	: Bundesgerichtshof
BGHZ	: Entscheidungen des Bundesgerichtshofs in Zivilsachen (Amtliche Sammlung)
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
c.	: cümle
DAR	: Deutsches Auotorecht(Die Rechtszeitschrift des ADAC)
dn.	: dipnot
f.	: fıkra
Hamm.	: Hamburg
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
LHD	: Legal Hukuk Dergisi
m.	: madde
NJW-RR	: Neue juristische Wochenschrift-Rechtsprechung
NJW Spezial	: Neue juristische Wochenschrift Spezial
OLG	: Rechtsprechung der Oberslandsgerichte
§	: paragraf
RG.	: Resmi Gazete
Rn.	: Rundnummer
RVO	: Reichversicherungsordnung
S.	: Seite
s.	: sayı
SGB	: Sozialgesetzbuch
SHD	: Sigorta Hukuku Dergisi
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
ETTK	: 6762 sayılı yürürlükten kalkmış Türk Ticaret Kanunu
VersR.	: Versicherungsrecht(Zeitschrift für Versicherungsrecht, Haftungs- und Schadensrecht)
VVG	: Versicherungsvertragsgesetz (Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu)
a.F.VVG	: alte Fassung Versicherungsvertragsgesetz(Mülga Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu)
Ziff.	: Ziffer
ZR	: Aktenzeichen der Zivilsenate

KAYNAKÇA

Baumann, F./ Sandkühler, H.,L.: Das neue Versicherungsvertragsgesetz, Freiburg-Berlin-München, 2008.

Çeker, M. : Sigorta Hukuku, Adana 2011.

Kender, R.: Türk Ticaret Kanunu Taslağı'nın Sigorta Hukukuna İlişkin Hükümleri Hakkında Düşünceler, SHD, Y. 2005, S. 1, s. 7-28.(Anılış: Taslak Sigorta Hukuku Hükümleri)

Klotmann, M. (Koch, R./Martin, N./Dress, H.): Der Regress des Kraftfahrt-Haftpflicht-Versicherers nach der VVG-Reform, Aktuelle Probleme des Versicherungsvertrags-und Vermittlerrechts, Bd.1, Karlsruhe 2010, s.157-196.

Kubilay, H.: Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku, İzmir 2003.

Schwintowski,H.,P./Brömmelmeyer,C.: Praxiskommentar zum Versicherungsvertragsrecht, Münster 2008.

Sopacı Öztuna, B.: Türk ve Alman Hukukunda Yeni Düzenlemeler Işığında Sorumluluk Sigortasında Doğrudan Talep Hakkı, Batider, Haziran 2011, C.XXVII, S.2, s.15-50.

Terbille, M.: Münchener Anwalts Handbuch Versicherungsrecht, München 2008.

Uluğ, İ.: Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Zarar Sigortaları, SHD, 2005, Özel Sayı:1, s.215-237.

Ünan, S.: İsteğe Bağlı Sorumluluk Sigortasında Riziko, İstanbul 1998(Anılış: İBSS' da Riziko).

Ünan, S.: Türk Ticaret Kanunu Taslağı'nın "Sigorta Hukuku" Başlıklı Altıncı Kitabı Hakkında Düşünceler", SHD, Yıl:2005, Özel Sayı: 1, s.169(Anılış: TTK Taslağı Hakkında Düşünceler).

Ünan, S.: 2011 Tarihli Türk Ticaret Kanunu Zarar Sigortaları, slayt no. 1-218. <http://www.tsrbsb.org.tr/haber/6102-sayili-turk-ticaret-kanununun-sigorta-hukuku-kitabina-iliskin-sempozyum-sunumlari>. Erişim Tarihi: 20.05.2012.(Anılış: Zarar Sigortaları).

Ünan, S.: Ölüm ve Sakatlıklarda Özel Sigortaların Sorumluluğu Nedir?, <http://www.sigortahabergazete.com/2011/06/08/olum-ve-sakatliklarda-ozel-sigortalarin-sorumlulugu-nedir/> Erişim Tarihi: 05.05.2012.(Anılış: Özel Sigortaların Sorumluluğu).

6102 SAYILI TÜRK TİCARET KANUNU UYARINCA SİGORTA ETTİRENİN SÖZLEŞME YAPILMASINDA BEYAN YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Yrd. Doç. Dr. İrem ARAL ELDELEKLİOĞLU*

ÖZET

Sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi kurulurken beyan yükümlülüğü bulunmaktadır. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile sigorta ettirenin sözleşmenin kuruluşundaki beyan yükümlülüğüne ilişkin olarak önemli değişiklikler yapılmış ve yeni düzenlemeler getirilmiştir. Sigorta ettirenin bu beyan yükümlülüğü 6102 sayılı TTK'ın 1435 ila 1443 hükümleri arasında düzenlenmektedir. Çalışmada, uygulamada bu yükümlülüğe ilişkin sıklıkla yaşanan sorunların giderilmesinde çok yararlı olacağına inanılan bu olumlu ve yeni düzenlemeler değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: 6102 sayılı TTK, sigorta sözleşmesi, sözleşmenin kuruluşundaki beyan yükümlülüğü.

ABSTRACT

The policy owner has a declaration obligation during the period of the formation of the insurance contract. Important changes have been made and new provisions have been brought related to the scope of the declaration obligation of the policy owner within TCC no:6102. This obligation of the policy owner has been arranged between the provisions 1435 – 1443. Within this article, the latest positive provisions which are believed to be very effective and useful while overcoming the frequently experienced problems related to this obligation are being reviewed.

Keywords: TCC no:6102, insurance contract, declaration obligation during the period of the formation of the insurance contract.

***

Sigorta sözleşmeleri taraflar arasında devamlı edimler meydana getiren sözleşmeler olduğundan sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi akdederken elde etmeyi amaçladığı yararları ulaşabilmesi bazı edimleri yerine getirmesine bağlıdır. Sigorta ettirenin sözleşme yapılmasında beyan yükümlülüğü bu edimlerden biri olup, 6102 sayılı TTK'nın Sigorta Hukuku başlıklı 6. kitabının, "Genel Hükümler" başlıklı birinci kısmında, "Tarafların Borç ve Yükümlülükleri" başlığı altında 1435 ila 1443 hükümleri arasında düzenlenmektedir.

6762 sayılı TTK' da kara sigortaları için mal sigortası faslında 1290. maddede, deniz sigortaları için denizcilik rizikolarına karşı sigortalar faslında 1363-1370. maddelerinde düzenlenen sözleşme öncesi beyan yükümlülüğü, 6102 sayılı TTK'da hem kara hem deniz sigortaları için farklılık gözetilmeksizin düzenlenmiştir. TTK m.1435

^H Hakem denetiminden geçmiştir.

* Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

ila 1443 maddelerinde düzenlenen sözleşmenin yapılmasında beyan yükümlülüğüne ilişkin hükümler “genel hüküm” niteliğinde olup tüm sigorta türlerinde uygulanacağından 6762 sayılı TTK’ da mal sigortalarında bu yükümlülüğe ilişkin olan TTK.m.1290 hükmünün can sigortalarına uygulanabilirliği hakkındaki tartışma son bulacaktır.

6762 sayılı TTK’ da kara sigortaları alanında sözleşme öncesi beyan yükümlülüğünün içeriği, yöntemleri ve yaptırımına ilişkin esaslar tek bir maddede (1290) düzenlenmesi beraberinde 3 kişilerin beyan yükümlülüğü, beyanın ifa zamanı, ihlalin yaptırımı gibi konularda sorunlar getirmektedir. Buna karşılık deniz sigortalarında belirtilen bu hususlar daha geniş olarak ele alınmıştır. 1290 nisbi emredici, 1363 vd. mutlak emredicidir.

6102 sayılı TTK’ nın bu yükümlülüğü düzenleme tarzı TTK.m.1290 hükmüne nazaran esaslı değişiklikler içermekte olup, TTK.m.1363 vd. hükümlerine paralellik arz etmektedir. “Koruyucu Hükümler” başlıklı 1452. maddenin 3. fıkrası uyarınca, TTK.m.1435 ila 1443 hükümleri nisbi emredici nitelikte olup; sigorta ettiren, sigortalı, lehtar aleyhine değiştirilemez, değiştirilmesi halinde ise kanun hükmü uygulanacaktır.

Hukuki Niteliği

Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü yerine getirilmediği takdirde sigortacı tarafından ifasının dava ve talep edilmesinin mümkün olmadığı bir yükümlülüktür. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesinin yaptırımı sigorta ettiren bazı haklarını kaybetmesi olduğundan sigorta ettirenin görevi olarak nitelendirilmekte ve bu görevin hiç veya gereği gibi yerine getirilmemesi ayrıca bir tazminat talep hakkı vermemektedir¹.

Amacı

Medeni Kanununun 2. maddesinde düzenlenen iyiniyet ilkesinin azami olarak uygulandığı sigorta sözleşmelerinde prim ve riziko dengenin kurulması ve korunması esastır. Bu dengenin kurulabilmesi için sigortacının tehlikenin doğru biçimde tayin edilmesini mümkün kılabacak bilgilere sahip olması gerekmektedir². Bu nedenle taraflar arasında bir sigorta sözleşmesi yapılmadan önce sigortacı tarafından sigorta konusu menfaatin nitelikleri dikkate alınarak bir ön değerlendirme yapılır. Bu değerlendirme neticesinde sigorta sözleşmesini yapıp yapmayacağına, hangi şartlarda yapacağına ve primin miktarına karar verebilir. Sigortacı himaye edeceği menfaatin ne tür rizikolarla karşı karşıya olduğunu ancak sigorta ettirenin beyanına göre tayin edecektir³.

Sigorta ettirene yüklenen beyan yükümlülüğüyle sigortacıya rizikoyu değerlendirme imkânı vermek, sözleşmeyi kurup kurmamak veya hangi şartlarda kuracağını belirlemek için bir karara varmasını sağlamak amaçlanmaktadır⁴.

Konusu

TTK.m.1435 hükmü ile;

“Sigorta ettiren sözleşmenin yapılması sırasında bildiği veya bilmesi gereken tüm önemli hususları sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. Sigortacıya bildirilmeyen, eksik veya yanlış bildirilen hususlar, sözleşmenin yapılmamasını veya değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek nitelikte ise, önemli kabul edilir. Sigor-

¹ BOZER, 1965, s.222; CAN, s.292; ÖZTAN, s.29 vd.

² KENDER, s.214.

³ ARSEVEN, Sigorta Hukuku, s.127.

⁴ ARSEVEN, Bazı Meseleler, s.207; FRANKO, İhbar Mükellefiyeti, s.319; KUBİLAY, s.63; OMAĞ, Sigorta Hukuku, s.370.

tacı tarafından yazılı veya sözlü olarak sorulan hususlar, aksi ispat edilinceye kadar önemli sayılır.” düzenlemesi getirilmiştir.

Anılan hüküm bu yükümlülüğünü içeriğini genel olarak düzenlemektedir.

6762 sayılı TTK’ nın deniz sigortalarına ilişkin 1363, 1365, 1366 hükümlerinde yer almakla birlikte, kara sigortalarına ilişkin 1290 hükmünde kullanılmamış olan “önemli hususlar” ibaresine TTK.m.1435 hükmünde yer verilmek suretiyle bu eksiklik giderilmiş ve beyan yükümlülüğünün kapsamında yeknesaklık sağlanmıştır.

1435. madde hükmünde 6762 sayılı TTK’ nın 1290. maddesinde düzenlenen sözleşme öncesi beyan yükümlülüğüne ilişkin esaslar genel olarak korunmakla birlikte, 1290. maddede yer alan “sigortacının sözleşme yapılırken gerçek durumu bildiği takdirde sözleşmeyi yapmamasını veya daha ağır şartlarda yapmasını haklı kılabilecek bütün hususlar” kavramına açıklık getirilmiştir. Ancak 1435’ de yer alan değişik şartlarla yapılması ifadesi yerine 1290’ daki daha ağır şartlar ifadesinin korunmasının daha doğru olacağı düşünülmektedir.

TTK.m.1435 uyarınca sigorta ettiren bütün önemli hususları beyan etmekle yükümlüdür. Hükmün devamında hangi hususların önemli olduğunu ortaya koyan kriterlere yer verilmiştir. Sigortacıya bildirilmeyen, eksik veya yanlış bildirilen hususlar, sözleşmenin yapılmamasını veya değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek nitelikte ise, önemli kabul edilir. Sigortacı tarafından yazılı veya sözlü olarak sorulan hususlar, aksi ispat edilinceye kadar önemli sayılır.

Subjektif ve objektif bütün hususlar önemli sayılacak olup, sigorta ettirenin sözleşmenin yapılması sırasındaki beyan yükümlülüğü kapsamında sayılacaktır.

Objektif hususlar primi etkileyen faktörlerdir. Bunlar doğrudan doğruya rizikonun önemli nitelikleriyle ilgili olup, sigorta sözleşmesinin konusuna etki edebilirler.

Sigorta ettirene ilişkin olan subjektif unsurlar, objektif unsurlardan farklı olarak prim üzerine etki etmezler. Doğrudan sigorta sözleşmesinin yapıp yapılmayacağına ilişkindirler.

Beyan Yükümlüsü

TTK.m.1435 hükmü uyarınca beyan yükümlüsü, -TTK.m.1290 ve 1363 hükümlerine paralel olarak- sigorta ettirendir.

TTK.m.1435’te 3. kişilerin beyan yükümlülüğünün olup olmadığı hususunda bir düzenleme bulunmamakla birlikte “Sigorta Ettiren Dışındakilerin Bilgisi ve Davranışı” başlıklı 1412. madde ile sözleşmenin tarafı olmayan kişilerin bilgi ve davranışlarının ne şekilde dikkate alınacağı düzenlenmiştir. 6762 sayılı TTK’ da kara sigortalarında açıkça hükme bağlanmayan bu hususa TTK.m.1412’ de yer verilmesi önemli bir yeniliktir.

TTK.m.1412;

“Kanunda sigorta ettirenin bilgisine ve davranışına hukuki sonuç bağlanan durumlarda, sigortadan haberi olması şartı ile sigortalının, temsilci söz konusu ise temsilcinin, can sigortalarında da lehtarın bilgisi ve davranışı da dikkate alınır.”

TTK.m.1412 hükmünün uygulanabilmesi için sigortalı, temsilci, ve lehtarın sigorta sözleşmesinden haberdar olması ve onların bilgi ve davranışlarına hukuki sonuç bağlanabilmesi için sigorta ettirenin bilgi ve davranışlarının önem arz etmesi gerekmektedir.

Anılan hükmün gerekçesinde yer alan “Sigortacının doğru bir prim hesabı yapabilmesi, diğer bir ifade ile üzerine aldığı riski ölçebilmesi” ifadesi bu hükmün sözleşmenin yapılmasında beyan yükümlülüğüne ilişkin olduğunu düşündürdüğünden, hü-

kümdeki “sigortadan haberdar olma” ifadesinin “sözleşmenin yapılmasından haberdar olma” şeklinde düzenlenmesinin daha yerinde olacağı düşünülmektedir.

TTK.m.1412 hükmü uyarınca ihbar yükümlüsü sayılan kişiler sigortalı, lehdar⁵ ve temsilcidir⁶.

Sigortalının kim olduğunun bilinmemesi (TTK.m.1454/1⁷) veya sigortalının sözleşme yapıldığı hususunda bilgisinin olmaması halinde beyan yükümlülüğü bulunmamaktadır.

TTK.m.1412’ de sayılmayan kişilerin beyan yükümlülüğü var mıdır?

Can sigortalarında riziko şahsı (hayatı üzerine sigorta yapılan 3. kişi) açısından kıyasen uygulanmalıdır. Bu bir eksikliklerdir.

Broker SK.m.2/1-d. Broker’ ın temsil yetkisi sigorta sözleşmesi akdetmek isteyen kişinin iradesinden değil, kanundan doğmaktadır. Broker sadece aracılık yapmakla görevli ise beyan yükümlülüğü bulunmamaktadır ancak temsilci sıfatıyla sözleşme akdetme yetkisi varsa beyan yükümlülükleri vardır.

Beyanın Muhatabı

Bu beyan yükümlülüğünün sigortacıya karşı yerine getirilmesi gerekmektedir.

Müşterek sigorta varsa bu beyan jerana yapılır.

Sözleşme acente aracılığı ile yapılıyorsa; acentenin yetkisinin kapsamı açısından ayırım yapılmaksızın beyan yükümlülüğü ifa edilebilir. (Aracı acentenin temsil yetkisi yoktur ama sözleşmenin kurulmasına ilişkin faaliyetleri bildiği için, aracı acentenin yol açabileceği sorunların çözümü açısından sigorta ettiren lehine yorum yapılmalıdır)

Broker’ ın sigortacıyı temsil yetkisi olmadığından bu beyan yükümlülüğü ona yapılamaz.

Beyan Yükümlülüğünün İfa Zamanı

Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünün ifa zamanı TTK.m.1435 hükmünde, TTK.m.1290 ve 1363 hükümlerine paralel olarak “sözleşmenin kurulması anı” olarak belirlenmiştir.

Yükümlülüğün sona erme anı ise sözleşmenin kurulmasından sonrasdır.

Sigorta ettiren kendisinin icabıyla sigortacının kabulü arasındaki zaman sürecinde beyan konusu faktörlerde bir değişiklik olursa onu da beyanla yükümlüdür⁸.

⁵ Lehdar, can sigortalarında riziko gerçekleştiğinde sigortacıdan sigorta bedelinin kendisine ödenmesini talep etme hakkına sahip kişidir.

⁶ TTK.m.1406: Bir kişi, diğer bir kişinin adına onu temsilen sigorta sözleşmesi yapabilir; temsilci yetkisiz ise ilk sigorta döneminin primlerinden sorumlu olur.

Adına sigorta sözleşmesi yapılan kişi, rizikonun gerçekleşmesinden önce veya 1458. madde hükmü saklı kalmak üzere, riziko gerçekleşince de sözleşmeye sonradan icazet verebilir.

Başkasının adına yapıldığı anlaşılmayan veya yetkisiz yapılan sözleşme, menfaati bulunması şartıyla, temsilci adına yapılmış sayılır.

⁷ Sigorta ettiren, üçüncü bir kişinin menfaatini, onun adını belirterek veya belirtmeyerek, sigorta ettirebilir. Sigorta sözleşmesinden doğan haklar sigortalıya aittir. Sigortalı, aksine sözleşme yoksa, sigorta tazminatının ödenmesini sigortacıdan isteyebilir ve onu dava edebilir.

⁸ AYİTER, 228-229; KENDER, s.217; OMAĞ, Sigorta Hukuku, s.371; OMAĞ, Değerlendirme, s.108.

TTK.m.1443 hükmü ile “Teklifin yapılması ile kabulü arasındaki değişiklikler hakkında sözleşmenin kurulmasındaki beyan yükümlülüğüne ilişkin madde hükümleri kıyas yoluyla uygulanır.” düzenlemesi getirilmiştir.

TTK.m.1443, teklifin yapılması ile kabulü arasındaki süreçte meydana gelen değişikliklerin bildirimine ilişkin yeni bir düzenlemedir.

Anılan hükümde sözleşme öncesi beyan yükümlülüğüne ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanacağı belirtilmiş olup, sözleşmenin kuruluş aşamalarının birbirinden bağımsız ve farklı zaman dilimleri olması nedeniyle bu ifadenin yerinde olmadığı düşünülmektedir. Zira sözleşme öncesi beyan yükümlülüğü sözleşmenin kurulması anına kadar yapılmaktadır. Bu hükümde düzenlenen durum ise henüz sözleşmenin kurulmadığı bir andır.

Beyanın Usulü

“Yazılı sorular” başlıklı TTK.m.1436 hükmü ile;

“1. Sigortacı sigorta ettirene, cevaplaması için sorular içeren bir liste vermişse, sunulan listede yer alan sorular dışında kalan hususlara ilişkin olarak sigorta ettirene hiçbir sorumluluk yüklenemez; meğer ki, sigorta ettiren önemli bir hususu kötüniyetle saklamış olsun.

2. Sigortacı, liste dışında öğrenmek istediği hususlar varsa bunlar hakkında da soru sorabilir. Söz konusu soruların da yazılı ve açık olması gerekir. Sigorta ettiren bu soruları cevaplamakla yükümlüdür.” düzenlemesi getirilmiştir.

Maddenin ilk fıkrasında 6762 sayılı TTK.m.1290 hükmündeki liste usulünün tekrarlanmış olduğu görülmektedir.

Sigorta ettiren, sigortacının hazırladığı menfaat hakkında sigorta sözleşmesi açısından önemli olan sorulara gerçeğe uygun cevap vermekle bildirim yükümlülüğünü yerine getirmiş olur. Bu sistem kapsamında listede yer almayan ve dolayısıyla sigorta ettiren tarafından cevaplandırılmayan hususlardan dolayı artık sorumluluk sözkonusu olmaz. Bu sistemin kabul edilmesindeki amaç - kusuru dahi olmadan – sigorta ettirenin temin olunan himayeden mahrum bırakılmamasıdır.

Listede yer almayan soruya ilişkin bir hususun sigortacıdan kötü niyetle saklanmış olması halinde sigorta ettirenin sorumluluğu gündeme gelmektedir. Buna göre sigortacının hazırladığı soru listesinde yer almayan ancak sigortacının sözleşme yapma kararı üzerinde etkili olacak veya sözleşmenin koşullarının daha ağır olmasına sebebiyet verecek olgunun sadece listede yer almaması sebebiyle beyan edilmemesi halinde de beyan yükümlülüğünün ihlal edilmiş olacağı hükme bağlanmıştır. Bu bildirim zorunlu hale getirilmesi önemli bir yeniliktir.

Bu şekilde öngörülen beyan nedeniyle karma sistem sözkonusudur.

Maddenin ikinci fıkrasında ise, 6762 sayılı TTK.m.1290 hükmünden farklı olarak, sigortacının liste dışında öğrenmek istediği hususlara ilişkin soru sorabileceği ve bu soruların yazılı olması şeklinde yer alan düzenleme yeni bir düzenlemedir. Bu düzenleme rizikolar özelleştikçe, sigortacının değişik sorular sorma ihtiyacının doğal sonucu olup ispat hukuku açısından çok yerindedir. Sigorta ettiren bu şekilde yöneltile soruları yanıtlamaktan kaçınmaz.

Beyan Yükümlülüğünün İhlali

Sözleşmenin yapılmasındaki beyan yükümlülüğünün ihlâl edilmiş olması için sözleşmenin içeriği ile gerçek durum birbirine uymaması gerekmektedir. İhlal, beyan yükümlüsü tarafından bilinen ya da bilinmesi kendisinden beklenen hallerin bildirilmemesi, eksik veya yanlış bildirilmesi ile gerçekleşir.

TTK.m.1438 hükmü ile “Bildirilmeyen veya yanlış bildirilen bir hususun ya da olgunun gerçek durumu sigortacı tarafından biliniyorsa, sigortacı beyan yükümlülüğünün ihlal edilmiş olduğunu ileri sürerek sözleşmeden cayamaz. İspat yükü sigorta ettirene aittir.” düzenlemesi getirilmiştir.

Sigorta ettiren bildirmemiş olsa bile, sigortacı kararına etki edebilecek nitelikteki bilgileri öğrenmişse varılmak istenen amaç gerçekleşmiş olduğundan sigortacının artık beyan yükümlülüğünün ihlaline dayanarak sözleşmeden cayması mümkün değildir.

Her ne kadar madde metninde “sigortacı tarafından bilinmekten” bahsediyor ise de, bu durumun “bilinebilir olmak” şeklinde genişletilmesi gerektiği anlaşılmalıdır.

Sigorta akdinin kuruluşu ve yorumlanmasında asli unsur olan iyi niyeti öne çıkararak ve koruyan bu hüküm, uygulamada çok sık karşılaşılan ihtilaflara çözüm getiren bir düzenlemedir.

Beyan Yükümlülüğünün İhlalinin Neticeleri

“Yaptırım” başlıklı TTK.m.1439 hükmü ile,

“1. Sigortacı için önemli olan bir husus bildirilmemiş veya yanlış bildirilmiş olduğu takdirde, sigortacı 1440 ıncı maddede belirtilen süre içinde sözleşmeden cayabilir veya prim farkı isteyebilir. İstenilen prim farkının on gün içinde kabul edilmemesi **hâlinde**, sözleşmeden cayılmış kabul olunur. Önemli olan bir hususun sigorta ettirenin kusuru sonucu öğrenilememiş olması veya sigorta ettiren tarafından önemli sayılması durumu değiştirmez.

2. Rizikonun gerçekleşmesinden sonra, sigorta ettirenin ihmali ile beyan yükümlülüğü ihlal edildiği takdirde, bu ihlal tazminatın veya bedelin miktarına yahut rizikonun gerçekleşmesine etki edebilecek nitelikte ise, ihmalin derecesine göre tazminattan indirim yapılır. Sigorta ettirenin kusuru kast derecesinde ise beyan yükümlülüğünün ihlali ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı varsa, sigortacının tazminat veya bedel ödeme borcu ortadan kalkar; bağlantı yoksa, sigortacı ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak sigorta tazminatını veya bedelini öder.” düzenlemesi getirilmiştir.

TTK.m.1439 ile beyan yükümlülüğünün ihlalinin neticelerine ilişkin olarak, kusur, illiyet bağı, ek primle sözleşmeyi devam ettirebilme imkânı ve cayma halinde primin akibeti hususlarında 6762 sayılı TTK.m.1290’ da yer alan eksiklik ve farklılıklar önemli ölçüde giderilmektedir.

6762 sayılı TTK’ nın 1290. maddesindeki sözleşmenin kuruluşundaki ihbar yükümlülüğünün ihlalinde tek yaptırım cayma iken, 1439/1’ de caymanın yanı sıra genel şartlarda yer alan yaptırımı ve uygulamaya paralel olarak prim farkının istenebileceği de öngörülmüştür. Anılan hüküm uyarınca önemli olan hususun sigorta ettirenin kusuru sonucu öğrenilmemesi veya sigorta ettirence önemli olarak nitelendirilmemesi sonucu değiştirmeyecektir.

TTK.m.1439/1 hükmü beyan yükümlülüğünün ihlal edildiğinin rizikonun gerçekleşmesinden önce öğrenilmesi haline yaptırım getirmektedir.

Rizikonun gerçekleşmesinden önce kusur ve illiyet bağı dikkate alınmadan sözleşmeden cayılabilir. Cayma sadece sözleşme süresi içinde henüz riziko gerçekleşmediği takdirde mümkündür. Kusur ve illiyet bağı aranmamaktadır.

Rizikonun gerçekleşmesinden önce sigortacının ek prim talebinin sigorta ettiren tarafından kabul edilmemesi halinde sözleşmeden cayılmış sayılır.

Doktrinde caymanın hukuki niteliği konusunda tartışmalar yaşanmış olup, bir grup teknik anlamda cayma olduğunu dolayısıyla sözleşmeyi yapıldığı andan itibaren sona erdirdiğini savunurken; bir grup da caymanın fesih gibi düşünülmesi gerektiğini,

yani yapıldığı andan itibaren geleceğe etkili olacak şekilde hüküm sonuç doğuracağını savunmuşlardır.

Bu hüküm ile bu tartışmalara son verilmek istenmiş ve esas olarak mevcut sistem korunmuştur.

Sigortacı cayma hakkını kullandığında sözleşme geçmişe etkili olarak sona erecektir. Böylece taraflar aldıklarını iade edeceklerdir. Sigortacı tazminat ödemişse bunu, sigorta ettiren de ödemişse primini geri alacak, ödememişlerse ifadan kurtulacaklardır.

Ancak sigorta ettiren kötü niyetli olarak ihbar yükümlülüğüne aykırı davranmışsa sigortacı prime de hak kazanacaktır. Zira TTK.m.1441 hükmü ile “Cayma hâlinde, sigorta ettiren kasıtlı ise, sigortacı rizikoyu taşıdığı süreye ait primlere hak kazanır.” düzenlemesi getirilmiştir. Böylelikle kasıt halinde sözleşmenin geçmişe etkili olarak sonuç doğurmasında sigortacının talep edeceği primin rizikoyu taşıdığı müddete ait prim olduğu konusuna açıklık getirilmiştir.

“Caymanın şekli ve süresi” başlıklı 1440. Madde ile,

“1. Caymanın, sigorta ettirene bir beyanla yöneltilmesi şarttır.

2. Cayma, onbeş gün içinde sigorta ettirene bildirilir. Bu süre sigortacının bildirim yükümlülüğünün ihlal edilmiş olduğunu öğrendiği tarihten itibaren başlar.” düzenlemesi getirilmiştir.

Sigortacının cayma hakkını kullanması bir şekle bağlı değildir. Dolayısıyla sözlü de yapılabilir⁹. Ancak daha sonra çıkabilecek uyuşmazlıklar için ispat kolaylığı açısından yazılı yapılmasında her zaman fayda olacaktır. Ancak sigorta sözleşmesinin iki tarafı da tacir ise artık bu cayma beyanının TTK.m.18/3 (=eski TTK.m.20) hükmüne müsteniden noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılması zorunludur.

Bu beyanın sigorta ettirene veya yetkili temsilcisine ifası gerekmektedir.

Yeni düzenleme ile 6762 sayılı TTK’ da yer alan bir aylık cayma süresinin on beş güne indirildiği görülmektedir. On beş günlük süre sigortacının gerçek durumu öğrendiği tarihten itibaren başlamaktadır. On beş günlük bu süre hak düşürücü niteliktedir.

Eğer sigortacı on beş günlük süre geçmemesine rağmen durumu öğrendikten sonra primi tahsil ederse veya meydana gelen hasarı tazmin ederse rücu hakkını artık kullanamaz.

“Cayma hakkının düşmesi” başlıklı 1442 hükmü uyarınca;

Cayma hakkı aşağıdaki hâllerde kullanılamaz:

a. Cayma hakkının kullanılmasından açıkça veya zımnen vazgeçilmişse.

b. Caymaya yol açan ihlale sigortacı sebebiyet vermişse.

c. Sigortacı, sorularından bazıları cevapsız bırakıldığı hâlde sözleşmeyi yapmışsa.

Yeni bir düzenleme olan bu hüküm ile yasa koyucunun, tüzel kişi tacir olan sigortacının sigortacılık faaliyetlerinde basiretli şekilde hareket ederek ihlallere neden olmasını engellemeyi amaçladığı düşünülmektedir. Bu husus özellikle (c) bendinde yer alan düzenlemede kendini göstermektedir. Zira verdiği soru listesindeki soruların bazıları cevapsız bırakıldığı halde sözleşmeyi bu haliyle akdeden sigortacının basiretli şekilde hareket ettiğini söylemek ve buna bağlı gündeme gelebilecek olası bir ihlalde cayma hakkını kullanmasına izin vermek yerinde bir çözüm olmayacaktır.

1439/2 hükmü beyan yükümlülüğünün ihlal edildiğinin rizikonun gerçekleşmesinden sonra öğrenilmesi haline yaptırım getirmektedir.

TTK.m.1439/2 hükmünde rizikonun gerçekleşmesinden sonra kusur ve illiyet bağının varlığına göre yaptırıma ilişkin esaslar belirlenmiştir. Rizikonun gerçekleşmiş

⁹ FRANKO, İhbar Mükellefiyeti. s.328; ÖZTAN, s.122.

olduğu hallerde sigortacının tamamen veya kısmen edim yükümlülüğünden bazı koşullarla kurtulması söz konusudur.

- Rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünün kasten ihlal etmesi ile rizikonun gerçekleşmesi arasında illiyet bağının bulunması halinde sigortacının tazminat ödeme borcu ortadan kalkar. İlliyet bağının bulunmaması halinde tazminat veya bedelde ödenen prim ile ödenmesi gereken prim oranı dikkate alınarak indirim yapılır.

- Rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigorta ettirenin kast derecesinde kusuru yoksa kusurun tazminat veya bedel miktarına veya rizikonun gerçekleşmesine etki edebileceği nitelikte olması halinde kusur oranına göre tazminattan indirim yapılır.

Kast varsa illiyet bağı varsa edimden tamamen kurtuluş, illiyet yoksa kısmen kurtuluş= ödenen prim ile ödenmesi gereken prim arasındaki orana göre.

2. fıkrada kusur varsa kusurun derecesine göre tazminattan indirim yapılması öngörülmüştür.

TTK.m.1437 hükmü ile “Tazminat ve bedel ödemelerinde, bildirilmeyen veya yanlış bildirilen bir husus ile rizikonun gerçekleşmesi arasındaki bağlantı, 1439 uncu maddede öngörülen kurallar uyarınca dikkate alınır.” düzenlemesi getirilmiştir.

6762 sayılı TTK’ nın 1290. maddesi hükmü uyarınca sigortacının beyan yükümlülüğünün ihlali sebebiyle sözleşmeden cayabilmesi için ihlâl ile rizikonun gerçekleşmesi arasında bir illiyet bağının bulunması şartı aranmamaktadır.

TTK.m.1437 hükmü ile tazminat ödemelerinde, gerçekleşen riziko ile gerçeğe aykırı beyan arasında illiyet bağının varlığı şartı getirilmiştir. Yargıtay’ ın sigorta ettiren lehine yorum yaparak aradığı illiyet bağının, anılan hüküm ile düzenlenmiş olması olumlu ve yeni bir düzenlemedir.

Hükmü genel olarak değerlendirdiğimizde; ikinci fıkrada tazminat değil zarar denmesi egrettiği düşünülmektedir. Zira bu zarar, zarar sigortalılarına aittir. Önce tazminat ve bedel denmiş sonra sadece tazminat denmiştir. Bu bir genel hüküm olduğundan her iki bransa da uygulanacağından hükümde her iki ifade de yer almalıdır.

Ayrıca iki farklı yaptırım öngörülmesi yerinde değildir. Ödenen prim ile ödenmesi gereken prim arasındaki oran uygulama bakımından daha uygun niteliktedir.

Rizikonun gerçekleştiği hallerde kast ve kusur aranırken, rizikonun gerçekleşmediği hallerde kusur aranmamaktadır. İki düzenlemenin birbiriyle uyumlu olmadığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak ikinci fıkranın ifadesine açıklık kazandırılması ve yaptırımın bir sisteme bağlanması önerilmektedir.

CAN SİGORTALARI

Hayat sigortalılarında sigorta ettirenin beyanlarına göre prim tutarı hesaplanır. Bu nedenle sigorta ettiren başta yaşıyla ilgili bilgiler olmak üzere sağlık durumu gibi konularda doğru bilgi vermek zorundadır.

Aynı yaptırım ancak sigortacı yenilemeler de dahil olmak üzere sözleşmenin yapılmasından itibaren beş yıl geçmişse sigorta ettirenin sözleşmenin yapılması sırasında beyan yükümlülüğünü ihlal etmiş olduğu gerekçesiyle sözleşmeden cayamaz sadece prim farkı isteyebilir meğer ki beyan yükümlülüğü kasıtlı şekilde ihlal edilmiş olsun. (TTK.m.1498/1)

Sigorta ettiren prim farkını ödemeyi kabul etmezse sigortacı riziko gerçekleştiğinde ödenen primler ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak sigorta bedelini öder. Ancak risk artışı beyan yükümlülüğünün ihlali nedeniyle sigortacının teknik esaslarına göre saptanan sınırlarının dışında kalmışsa sigortacı sözleşmeden cayabilir. Yenilenen sözleşmelerde bu süre ilk sözleşmenin yapıldığı tarihten başlar.

SORUMLULUK SİGORTACISININ DOĞRUDAN DAVADA DAYANABİLECEĞİ SAVUNMALAR

Yrd. Doç. Dr. Serdar ACAR*

ÖZET

Yeni Türk Ticaret Kanunu, selefinden farklı olarak, sorumluluk sigortası üzerine detaylı hükümler koymakta ve ayrıca üçüncü kişiye sorumluluk sigortacısına karşı doğrudan dava hakkı tanımaktadır. Her ne kadar sigortacının dayanabileceği ve dayanamayacağı savunmalar üzerine bazı hükümler içeriyor ise de, sigortacının savunmaları ile ilgili genel bir sınıflama bulunmamaktadır. Bundan başka, yeni kanun bazı çelişkili hükümler de içermektedir. Bu mahkemelerin ve avukatların zihninde karışıklıklara yol açabilir. Bu nedenlerle, sorumluluk sigortacısının muhtemel savunmalarını yakından inceleyen bir tebliğ hazırlamak gerekli görülmüştür.

Anahtar kelime: Doğrudan dava

ABSTRACT

The new Turkish Commercial Code, as disinct from it's predecessor, sets detailed rules on liability insurance, and also grants direct action right for the third party against to the liability insurer. Nevertheless it includes some provisions on defences which the insurer may invoke or not, there are not a general categorization related to the insurer's defences. Furhermore, the new code includes some conflicting provisions. This would lead to confusions in the minds of courts and attorneys. On these grounds it is considered necessary to prepare a paper which closely examines possible defences of the liability insurer.

Keyword: Direct action

***

I. Giriş

1. Sorumluluk sigortası, ülkemizde son yıllarda en hızlı gelişen sigortacılık dalları arasındadır. Önümüzdeki dönemde bu sürecek, doğrudan dava mahkemeleri sıkça meşgul edecek, bu davalar da sigortacının hangi savunmalara dayanabileceği noktasında düğümlenecektir. Kanunda bu savunmalar derli toplu sayılmadığı gibi, üçüncü kişiye tanınan hakkın kendisi üzerine bile önemli tartışmalar açılabilir. Bu nedenle, böyle bir tebliğ konusu seçmekte yarar görülmüştür.

2. 2000'li yılların hemen öncesi ve sonrasında, sigortacılıkta ileri pek çok ülkede sigorta hukuku reformları başlatılmıştır. Gelineen noktada ortak akıl; sorumluluk sigortasında üçüncü kişiye doğrudan dava hakkı tanınması gerektiğini, buna en tutarlı dayanağın açık bir kanun hükmü olduğunu, sigortacının hangi savunmalara dayanabi-

---

* Yalova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku ve Deniz Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, sacar@yalova.edu.tr

leceğinin açıkça sayılması gerektiğini, göstermektedir. Savunmalar için genel kabul gören ayırım da; sorumluluk ilişkisinden doğan savunmalar ve sigorta sözleşmesinden doğan savunmalar ayırımıdır. Bu ikinci gruptaki savunmalar üzerine bazı sınırlamalar konmaktadır. Tebliğimizde, savunmalar bu ayırım doğrultusunda ele alınacaktır. Fakat savunmalara geçmeden önce, yapılacak yorumlarda göz önünde bulundurulması gereken ilkelere ayrıca yer vermek yararlı bulunmuştur. Zira TTK'da konu yoruma oldukça açık hükümlerle düzenlenmiştir.

II. Yorum İlkeleri

A) Yabancı Hukuka Tabi Sorumluluk Sigortaları

3. Bazı sigortalar yabancı sigortacılar tarafından ve/veya yabancı sigortacılara ait standart kizozlara tabi şekilde yapılır. Bu durumda incelemeye Türk mahkemesinin ve Türk hukukunun yetkili olup olmadığından başlanmalıdır. Burada olumlu bir sonuca varmadıkça, belli bir kizozu TTK altında tamamen veya kısmen hükümsüz veya uygulamamaz bulmak gibi, sonraki konular için yapılan yorumlar ölü doğmuş olur. Zira uyuşmazlık Türk hâkiminin önüne gelmez, yapılan yorum da yabancı hâkimin ilgisini çekmez. Bunun yerine, bir Türk yabancı ülke mahkemesine gittiği zaman ne ile karşılaşacağını o hukuka göre açıklamak, pratik açıdan faydalı olur. Yabancı hukuka tabi kılınan sorumluluk sigortaları bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Bu konuda sadece şu hususu belirtmek gerekir: P&I kulüpleri ile sınırlı olmayan yabancı sigortacılara karşı açılacak doğrudan davada, devletler özel hukukunu ilgilendiren önemli ve öncelikli problemler mevcuttur. Bunlar başka bir çalışmamızda ele alınmıştır.

B) Uygulanacak Hükümler ve Bunların Kuvveti

4. Sorumluluk sigortası TTK, 1473-1485'te on üç madde ile düzenlenmiştir. Bu hükümlerin yanı sıra, TTK, m.1485'te atf yapılan toplam elli beş madde daha sorumluluk sigortasına uygulanır. Bunlar; genel hükümler, başkası lehine sigorta, geçmişe etkili sigorta, müşterek sigorta ve zararın gerçekleştiği yerde değişiklik yapmama hakkındadır. Böylece uygulanacak madde sayısı altmış sekize ulaşmaktadır.

5. TTK, m.1486'da üç kategori halinde koruyucu hükümler sayılmaktadır. Birinci fıkrada sayılan hükümlere aykırılık sözleşmeyi geçersiz kılar, ikinci fıkrada sayılan hükümlere aykırı sözleşme hükümleri geçersizdir, üçüncü fıkrada sayılan hükümler sigortalı aleyhine değiştirilemez. "*Koruyucu hüküm*" hukukumuzda yeni bir terimdir. TTK'nın sadece sigorta hukukuna dair altıncı kitabında, 1452, 1486 ve 1520. maddelerde kullanılmıştır. Diğer iki madde de, tıpkı TTK, m.1486 gibi, altıncı kitaptaki bazı maddeleri saymakta ve üç kategori halinde değişik seviyelerde emredicilik içermektedir. Bunlar, kategorisine göre, sigortalı tarafını, her iki tarafı, her iki tarafı ve/veya kamuyu korumaya yöneliktir. Dolayısıyla, koruyucu hüküm terimi, emredici hükümler içindeki daha dar bir kategori olarak kullanılmış gibi görünmektedir. Buna göre, 1452, 1486 ve 1520. maddelerde sayılmamış olan diğer bütün maddeler otomatik olarak yedek hukuk kuralı olarak değerlendirilmemelidir. Bunlar içinde de emredici hükümler bulunabilir. Böyle bir madde için yerleşik yorum kurallarına göre yapılacak bir inceleme ile sonuca varılmalıdır.

6. TTK, m.1485'te atf yapılan elli beş maddeden toplam yirmi dokuz tanesi koruyucu hükümdür. Bunlara aykırılık, yer aldıkları kategoriye göre, TTK, m.1452 ve 1486'daki sonuçları doğurur. Geri kalan yirmi altı tanesi ise koruyucu hüküm değildir. TTK, m.1485 ikinci kategori koruyucu hüküm olduğu için, bu yirmi altı maddeden herhangi birinin sorumluluk sigortasına uygulanmayacağına dair sözleşme hükümleri geçersiz olur. Bununla beraber, kendileri emredici olmadıkları sürece, bu yirmi altı madde sözleşme ile değiştirilebilir. Sorumluluk sigortası için doğrudan konan on üç maddeden ise; TTK, m.1477 birinci kategori, TTK, m.1479, 1480, 1482 ve 1485 ikinci kategori, TTK, m.1474-1476 ise üçüncü kategori koruyucu hükümdür (TTK, m.1486).

Geriye dört madde kalmaktadır. Bunlardan TTK, m.1473 tanım maddesi, TTK, m.1478 ise üçüncü kişiye doğrudan dava hakkı tanıyan maddedir. Dolayısıyla, TTK, m.1478'i bir emredici hüküm olarak vasıflandırmanın mümkün olup olmadığı son derece önem kazanmaktadır.

C) Doğrudan Dava Hakkını Kaldıran veya Sınırlayan Sözleşmeler

7. TTK, m.1478'in bir emredici hüküm olması ile olmaması arasındaki pratik fark, burada üçüncü kişiye tanınan doğrudan dava hakkının sözleşme ile kaldırılması veya sınırlandırmasının mümkün olup olmadığı noktasındadır. Nitekim, bir üçüncü kişiye taraf olmadığı bir sözleşme altında bir takım haklar sağlayan bir kanun 1999 yılında İngiltere'de yürürlüğe konduğunda, sorumluluk sigortacıları hemen aksi yönde açık klozlar kaleme alarak bu hakları kaldırmıştı. Doğrudan dava hakkı tamamen kaldırılmasa bile, çok önemli sınırlamalar konabilir. Sigorta sözleşmesinden doğan savunmalar başlığı altında bunun somut örnekleri incelenecektir.

8. TTK, m.1478 şöyledir:

“Zarar gören, uğradığı zararın sigorta bedeline kadar olan kısmının tazminini, sigorta sözleşmesi için geçerli zamanaşımı süresi içinde kalmak şartıyla, doğrudan sigortacıdan isteyebilir.”

TTK, m.1473/1'e göre ise; *“Sigortacı sorumluluk sigortası ile, sözleşmede aksine hüküm yoksa,... zarar görene,... tazminat öder.”*

9. Görüldüğü üzere, her iki maddede de, kanun koyucu tazminatın üçüncü kişiye ödenmesi kuralını kabul etmiştir. Bununla beraber, mantık ve dil kurallarına göre, iki virgülle ayrılmış *“sözleşmede aksine hüküm yoksa”* ibaresi kendinden sonraki bütün kuralları etkiler. Dolayısıyla, TTK m.1473/1'de, sözleşme ile tazminatın sigortalıya ödenmesinin kararlaştırılmasına izin verilmektedir. Böyle bir hüküm de tazminatın üçüncü kişiye ödenmemesi etkisini doğurur. Çünkü tazminat ödemesi ancak bir kez yapılır. Bu da, söz konusu ibareye dayanarak, TTK m.1478'in sözleşme ile devre dışı bırakılabileceği sonucuna götürür. Kuşkusuz, TTK m.1478 bir koruyucu hüküm olsaydı, böyle olmazdı. Fakat Taslak'ta (m.1456) ikinci kategori koruyucu hüküm olarak sayılan TTK, m.1478, Tasarı'da bir koruyucu hüküm olmaktan çıkarılmıştır. Bu durumda, doğrudan dava hakkının sigorta sözleşmesi ile kaldırılması ya da buna önemli sınırlamalar konmasına izin mi verildiği sorusu gündeme gelmektedir.

10. Tarihi ve amaçsal yorum çerçevesinde, yukarıdaki soru için kayda değer bir bulgu yoktur. Aksine, Taslak ile Tasarı arasında bazı çelişkiler mevcuttur. TTK m.1473/1'deki *“sözleşmede aksine hüküm yoksa”* ibaresinin Taslak'ta bulunmayıp sonradan eklenmesi, TTK m.1478'in ikinci kategori koruyucu hüküm olmaktan sonradan çıkarılması, her iki metinde sorumluluk sigortası için başkası lehine sigortaya (TTK m.1454) atıf yapılmakla birlikte, Tasarı'da farklı olarak bu atfın ikinci kategori koruyucu hüküm olarak güçlendirilmesi, TTK m.1454 madde gerekçesinde başkası lehine sigortanın üçüncü kişi lehine sözleşmenin bir uygulaması olduğu belirtiliyor iken, TTK m.1478 madde gerekçesinde ise bu atfın sorumluluk sigortasını üçüncü kişi lehine sözleşme haline getirmeyeceğinin belirtilmesi, bu kapsamda sayılabilir. Kanaatimizce, TTK m.1473/1'teki ibare ve her iki maddenin de koruyucu hüküm olarak sayılmaması ile böyle bir amaç güdülmüş olmamalıdır. Söz konusu ibare gereksiz olduğu yönünde öğretilerde eleştirilmiş olmakla ve bazı yorum güçlüklerine de yol açabiliyor olmakla beraber, zaten emredici olmayan TTK m.1473'ün bu niteliğini vurgulamak için sonradan konmuştur. Maddenin emredici olmaması ise, olay, talep, zarar, vb. çok farklı esaslara dayanan sorumluluk sigortaları için gerekli olan sözleşme özgürlüğünü sağlama amacına yöneliktir. Bunun yanı sıra, doğrudan davayı kaldırma veya sınırlamaya yönelik olduğuna dair herhangi bir bulgu yoktur.

11. TTK m.1478 lafzi yoruma tabi tutulduğunda ise, üçüncü kişiye tanınan hakkın emredici olduğu görülmektedir. Mantık ve dil kurallarına göre *“sigortacıdan*

isteyebilir" ibaresinin doğru yorumu; "üçüncü kişi dilerse tazminatı sigortacıdan ister, dilerse ondan istemez." şeklindedir. İkinci ihtimalde kendisine zarar veren sigortalıdan tazminat isteyecektir. Dolayısıyla, cümle her ne kadar emir kipi ile bağlanmamış ise de, bu tanınan hakkı zayıflatmaya yönelik değildir. Aksine, eğer "ister" kelimesi kullanılsa idi, hükmün sigortacıya başvurma yükümlülüğü getirdiği ve/veya sigortalıya başvurma hakkını kaldırdığı yönünde tartışmalar çıkabilirdi. Madde ile yeni bir hak verilmiştir; bu hakkın süjesi üçüncü kişidir. Eğer cümle aynen korunduğu halde, sigortacı ve/veya sigortalıya bu hakkı kaldırma yetkisi verilmek istenirse, "sözleşmede aksine hüküm yoksa" gibi bir ibare eklemek gerekir. Böyle bir ibare konmamıştır. Maddede sigorta bedeli ve zamanaşımı gibi iki sınırlama konmuş iken, bu yönde bir üçüncü sınırlama metinde yer almamıştır. Diğer taraftan, söz konusu iki sınırlama üzerinden hareket edildiği zaman, sözleşme ile maddeyi değiştirebilmenin mümkün olmadığı, yine anlaşılır. Zamanaşımı kamu düzenine ilişkin olduğu ve kanundaki süreler de kesin olduğu için, sözleşme ile ne zamanaşımına dayanma hakkı üzerinde bir tasarrufta bulunulabilir ne de bu süreler kısaltılabilir veya uzatılabilir. Sigorta bedeli için de sonuç aynıdır. "... sigorta bedeline kadar olan kısmını... isteyebilir" ibaresinin ters yorumu, "sigorta bedelini aşan kısmını isteyemez" şeklindedir. Her iki yoruma göre de, hak üzerine konan tek sınırlama sigorta bedelidir ve bunun içinde kalmak kaydı ile karar verme yetkisi o hakkın süjesi olan üçüncü kişiye aittir. Sigorta bedeli her ne kadar sigorta sözleşmesinin taraflarınca belirleniyor ise de, bu kişilerce üçüncü kişinin sigorta bedelinin belli bir oranı kadar talepte bulunabileceği gibi bir sınırlama konamaz.

12. TTK m.1478 emredici hüküm olarak kabul edildiğinde, bu hükmün ne uygulama alanı ne de içeriği bir sözleşme ile değiştirilebilir. TTK m.1473 her ne kadar bu yetkiyi veriyor gibi görünse de, bir emredici hüküm olmayan bu madde TTK m.1478 ile aynı güçte değildir. Dolayısıyla, kendisinden daha güçlü bir maddenin değiştirilmesine dair bir yetki veremez. Farzı muhal olarak aksi kabul edilse bile, bu da başka bir nedenle yine sağlıksız bir yorum olur. Zira eğer sözleşmede aksine hüküm yoksa, TTK m.1473 uyarınca tazminat üçüncü kişiye ödenir. Bu ihtimalde, sigorta bedeli (TTK m.1473) ile zamanaşımı (TTK m.1482), yine doğrudan dava hakkı üzerindeki kanuni sınırlamalardır. Dolayısıyla, TTK m.1478 üçüncü kişiye hangi sınırlamalara tabi ve nasıl bir hak vermişse, TTK m.1473 aynısını vermiştir. O zaman bu ihtimale göre TTK m.1478 konmakla abesle iştigal edilmiştir. Kanun koyucu tarafından her iki ihtimalde de bir anlam taşımayan bir hüküm konulduğu yerine, yukarıdaki yorumu kabul etmek, daha doğru olur.

D) Doğrudan Dava ve Üçüncü Kişi Lehine Sözleşme

13. TTK m.1454'ün etkisini ele almadan önce, tam üçüncü kişi lehine sözleşme hakkındaki temel kurallara yer vermek, doğru olur. Borçlar hukukunda, eksik üçüncü kişi lehine sözleşme esastır. Sözleşmenin tam üçüncü kişi lehine olduğu ise, tarafların amacı veya örf ve âdetten anlaşılabilir (TBK m.129/2, BK m.111/2) veya kanunla öngörülmüş olabilir. Tam üçüncü kişi lehine sözleşmede; alacaklı, borçlu ve üçüncü kişi arasında, üç köşeli bir ilişki söz konusudur. Alacaklı ile borçlu arasında "karşılık ilişkisi", alacaklı ile üçüncü kişi arasında "kazandırma ilişkisi", borçlu ile üçüncü kişi arasında "edim ilişkisi" vardır. Kazandırma ilişkisi, alacak (credenti), bağışlama (donandi) veya ifa (solvendi) sebebine dayalıdır. Üçüncü kişi lehine sözleşmede, ifa daima üçüncü kişiye yapılır ve tam üçüncü kişi lehine sözleşme söz konusu ise, üçüncü kişi bizzat borçludan ifayı talep hakkına sahiptir. İfayı talep hakkı üçüncü kişiye ait olmakla beraber, karşılık ilişkisinden doğan diğer haklar alacaklı ile borçluya aittir. Zira üçüncü kişi, karşılık ilişkisinin bir tarafı değildir. Dolayısıyla, karşılık ilişkisinin tarafı olan alacaklı, bu ilişkiye son verebilir, borçluyu ibra edebilir, borcun nitelik ve kapsamını değiştirebilir. Bununla beraber, tam üçüncü kişi lehine sözleşmede, alacaklının bu tasarruf hakkı üçüncü kişi ifayı talep hakkını kullanmak istediğini borçluya bildirdiğinde, kalker (TBK m.129/2, BK m.111/2). Bu bildirim borç muaccel olmadan

önce de yapılabilir. Borçlunun üçüncü kişiye karşı hangi savunmaları ileri sürebileceği de son derece önemlidir. Borçlar hukuku öğretisinde, kural olarak, karşılık ilişkisinden doğan bütün savunmaların üçüncü kişiye karşı ileri sürebileceği belirtilmektedir.

14. TTK m.1478'e ait madde gerekçesine göre, TTK m.1454'e yapılan atfı sorumluluk sigortasını üçüncü kişi lehine sözleşme durumuna sokmaz. TTK m.1454 madde gerekçesinde ise, başkası lehine sigortanın üçüncü kişi lehine sözleşmenin özel bir uygulaması niteliğinde olduğu belirtilmektedir. Sorumluluk sigortası için TTK m.1454'e yapılan atfı ise ikinci kategori koruyucu hükümdür; dolayısıyla "işbu sigorta sözleşmesine TTK m.1454 uygulanmaz" şeklindeki bir hüküm geçersiz olur. Gerekçenin Taslak için kaleme alınması, gerekçenin metinden üstün olmaması, Tasarı ile TTK m.1454'e yapılan atfın ikinci kategori koruyucu hükümler arasına alınması karşısında, gerekçe yerine kanun metnine öncelik vermek gerekir.

15. Doğrusu, tam üçüncü kişi lehine sözleşme hakkındaki genel kuralların sigorta sözleşmesine ve özel olarak da sorumluluk sigortasına nasıl uygulanacağı, çetin bir konudur. Borçlar hukuku öğretisi, karşılık ilişkisinin sona erdirilmesi, borcun nitelik ve kapsamının değiştirilmesi ve savunmalar konusunda, kanunun ters yorumu yanında (TBK m.129/2, BK m.111/2), temel kural olarak sözleşmenin nisbiliğine dayanmaktadır. Üçüncü kişi karşılık ilişkisine taraf olmadığı için, ifayı talep hakkı dışında, o ilişkiden doğan diğer haklar üzerinde tasarruf edemez. Fakat bir sigorta sözleşmesi söz konusu olunca, menfaat gibi diğer bir temel kural devreye girer. Bütün sigortalar için, menfaat sözleşmenin geçerlik şartıdır (TTK m.1408, 1452). Bu da mal sigortasında, sigorta ettiren konumundaki alacaklıya değil, sigortalı konumundaki üçüncü kişiye aittir. Dolayısıyla, üçüncü kişi lehine sözleşmede alacaklının sahip olduğu haklar esaslı bir daralmaya tabi olur. Diğer taraftan, bir sorumluluk sigortası söz konusu olduğunda, bu kez menfaatin ve üçüncü kişi sıfatının sigortalıya mı yoksa zarar görene mi ait olduğu meselesi ortaya çıkar. Tespit edebildiğimiz kadarıyla, bu problemler üzerine ileri sürülmüş tatmin edici bir görüş yoktur. Borçlar hukuku öğretisinin bu ayrımlara göre tartışma yapmadan, işveren sorumluluk sigortası, hayat sigortası, kaza sigortası, kaza sebebiyle sorumluluk sigortası, karayolları trafik mali sorumluluk sigortası ve başkasına ait malın sigortası başlıklarını, üçüncü kişi lehine sözleşme olarak vasıflandırdığı, görülmektedir. Böyle olunca, üçüncü kişi sıfatı diğer sigortalarda sigortalıya verilirken, sorumluluk sigortasında ise zarar görene verilmiş olmaktadır.

16. Buna bağlı olarak, sigorta ettiren kendi sorumluluğu için bir sigorta yaptırdığında, menfaat ve sigortalı sıfatının kendisine mi yoksa zarar görene mi ait olduğu problemi ortaya çıkar. Sigorta ettirenin bir başkasının sorumluluğu için sigorta yaptırması ihtimali ileri sürülerek bu problem daha karmaşık hale getirilebilir. Bu tebliğde girilmeyecek olmakla beraber, bu konuda önemli tartışmalar çıkabilecek gibi görünmektedir.

17. Pratik amaçlarla, TTK m.1454'e yapılan atfın pratik sonuçlarına bakmak, bu tebliğe daha uygundur. Kanaatimizce, savunmalar konusundaki genel kabuller nedeni ile, bu atfın doğrudan davada zarar gören üçüncü kişiye sağladığı büyük bir avantaj yoktur. Yerleşik kabullere temel değişiklikler getiren farklı yorumlar yapılmadan, atfın üçüncü kişinin durumuna sağladığı katkı oldukça sınırlıdır. Muhtemelen, kavramın adından hareketle, yapılan atfı ile üçüncü kişinin durumunun güçlendirildiği düşünülmüş olmalıdır.

E) Kanuni Şart ve Eksik Teselsül

18. TTK m.1473/1'e göre: "Sigortacı... sigortalının... sorumluluğu nedeniyle zarar görene,... tazminat öder." Buna göre, sigortalının sorumlu olması, sigortacının üçüncü kişiye karşı sorumluluğu için bir "kanuni şart" olarak nitelenebilir. Sorumluluk ilişkisinde sigortalı sorumlu ise sigortacı da sorumludur; sigortalı sorumlu değilse sigortacı da değildir. Kanuni şart hakkında şart hükümleri kıyasen uygulanır. Bu hü-

kümler savunmalarla ilgili problemlere cevap vermekten uzak olmakla beraber, belirli konularda yararlanma imkânı vardır.

19. TBK m.61'e göre; "*Birden çok kişi... aynı zarardan çeşitli sebeplerden dolayı sorumlu oldukları takdirde, haklarında müteselsil sorumluluğa ilişkin hükümler uygulanır.*" Üçüncü kişiye karşı, sigortalı sorumluluk ilişkisi nedeni ile sigortacı ise kanun gereğince sorumludur. Buna göre, ikisi arasındaki ilişki eksik teselsül olarak nitelenebilir. Müteselsil sorumlulukta savunmalar düzenlendiği için, aynı kurallar eksik teselsül için de uygulanabilir.

F) Üçüncü Kişinin Bilgi Alma Hakkı

20. TTK'da üçüncü kişiye doğrudan dava hakkı tanınmış ise de, ne bilgi alma hakkına dair usul ve esaslar düzenlenmiş ne de böyle bir hakkın varlığından söz edilmiştir. Hâlbuki bilgi alma hakkı doğrudan davanın temel problemlerinden biridir. Üçüncü kişi, zarar sorumlusunun sigortası olup olmadığını, varsa sigortacının kim olduğunu ve sigortanın hükümlerini (süre, limitler, vb.) bilemez. Bu bilgiye ancak zarar sorumlusu kendisine verdiği ya da talebin halli kapsamında kendisi ile irtibata geçen sigortacı verdiği ulaşabilir. Üçüncü kişi kendisinden talep etse bile, zarar sorumlusu pek çok nedenle bu bilgiyi ona vermektan kaçınabilir. Doğrudan sigortacıdan bilgi istemesi ise, gerek hukuki ve gerekse pratik açıdan, uygun bir çözüm değildir. Bu durumda, bilgi alamayan üçüncü kişi, kanunun kendisine tanıdığı doğrudan dava hakkını kullanamaz. Diğer taraftan, sigorta sözleşmesinden doğan çeşitli borç ve görev ihlallerinin üçüncü kişi açısından hangi sonuçları doğurduğu, üçüncü kişinin ihlâli tamir imkânına sahip olup olmadığı, oldukça kritik konulardır. Bunlar doğrudan bilgi alma hakkına dayalıdır. Böyle bir hak düzenlenmediği için, bu tebliğde üçüncü kişi lehine olan çözümler kabul edilecektir. Fakat *de lege feranda* belirtelim ki, bilgi alma hakkının usul ve esaslarının TTK'da yapılamasa bile murakabe mevzuatında düzenlenmesi zorunludur.

G) Davaya Konu Hak, Dava Hakkı ve Muacceliyet

21. TTK 1473/1'e göre: "*Sigortacı sorumluluk sigortası ile,... sigortalının... sorumluluğu nedeniyle zarar görene,... tazminat öder.*". TTK m.1478'e göre de: "*Zarar gören, uğradığı zararın... tazminini,... doğrudan sigortacıdan isteyebilir.*". İki hükmün birlikte yorumundan; zarar görene bir dava hakkı tanındığı, ayrıca mevcut olmayan bir hak için bir dava hakkı tanınması söz konusu olamayacağına göre, davaya konu edilebilecek bir de hak tanındığı, çıkmaktadır. İki hak arasında bir ayırım yapılması, bunların her ikisinin de aynı tarihte mi doğduğu, farklı tarihlerde doğmasının da mümkün olup olmadığı noktasında pratik önem taşır. Zira bir borcun doğması farklı, dava edilebilir hale gelmesi farklı tarihte olabilir. "*Ecel*" kökünden gelen "*muaccel*" terimi, bir borcun ancak vadesi dolunca talep ve dava edilebilir hale gelmesi anlamı taşır; buna göre borç daha önce dava edilemez (TBK m.90, BK, m.74). Dolayısıyla, iki hak arasındaki bu farka işaretler, sigortacının tazminat ödeme borcunun muaccel olması ile dava hakkının doğacağı, söylenebilir. Bu itibarla, TTK m.1427'nin önemi ortaya çıkmaktadır.

22. TTK m.1427/2'ye göre:

"*Sigorta tazminatı..., rizikonun gerçekleşmesini müteakip ve rizikoyla ilgili belgelerin sigortacıya verilmesinden sonra sigortacının edimine ilişkin araştırmaları bitince ve her halde 1446 ncı maddeye göre yapılacak ihbardan kırk beş gün sonra muaccel olur.*"

23. Borçlar, bir hesap neticesinde bulunacak ya da gayri muayyen olan vadelere de bağlı olabilir. Wade, anlaşma, işin niteliği veya bir kanun hükmünden doğabilir. Gerçekleşmesi şüpheli olaylara ise şart denir. Buna göre, fıkra da bir şartı takip eden bir vade öngörölmüştür. Riziko gerçekleşmedikçe vade işlemez, borç da muaccel olmaz. Riziko gerçekleştikten sonra, TTK m.1446'daki ihbar görevinin yerine getirilmesi ile

vade işlemeye başlar ve (hangisi daha önce ise) sigortacının araştırmaları bitince ya da kırk beş günün sonunda dolar. Bu tarihte borç muaccel olur. Doğrudan dava hakkı da bu tarihte doğar.

24. Genel hükümler arasındaki TTK m.1446/1'e göre: "*Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiğini öğrenince durumu gecikmeksizin sigortacıya bildirir*". Konuyla ilgili özel hüküm olan TTK m.1475 ise şöyledir:

"(1) Sigortalı sorumluluğunu gerektirecek olayları, on gün içinde, sigortacıya bildirir.

(2) Sigortalı kendisine yöneltilen istemi, aksi kararlaştırılmamışsa derhal sigortacıya bildirir. Bu bildirim üzerine veya zarar görenin sigortacıya doğrudan başvurması halinde 1427 nci madde uygulanır."

25. İkinci fıkranın ikinci cümlesindeki "*bu bildirim*", "*talebin*" bildirilmesini nitelendirmektedir; yoksa ilk fıkraya uyarınca "*olayın*" bildirilmesi hakkında değildir. Buna göre; TTK m.1427'nin harekete geçmesi ve sigortacının borcunun muaccel olması için (hangisi daha önce ise) şu ikisinden birinin gerçekleşmesi gerekir: Üçüncü kişi tarafından yapılan talebi sigortalının sigortacıya bildirmesi ya da üçüncü kişinin doğrudan sigortacıya başvurması. Bununla beraber, fıkraya sonradan eklenen ikinci cümle pek çok tartışmaya sebep olabilecek gibi görünmektedir. Bunlar tebliğimizin dışında tutulmuştur.

26. Dava hakkı muacceliyet ile doğduğundan, en erken TTK m.1475/2 uyarınca sigortacıya sigortalı tarafından yapılan bildirim veya üçüncü tarafından yapılan başvuru tarihinde doğar. Hâlbuki sigortalı, bu bildirim yapmamak ya da geciktirmek sureti ile dava hakkına zarar verebilir. TTK m.1478 gibi emredici bir hükümlerle üçüncü kişiye tanınan hakkı bu şekilde sigortalının iradesine bağlamak, doğru değildir. Üçüncü kişinin doğrudan başvuru yapması da, bilgi alma hakkı düzenlenmediği için, aksayan sistemi çalıştırmak için pratikte yeterli olmaz. Üstelik, söz konusu bildirim veya başvuru derhal yapılırsa bile, dava hakkı doğmadan önce sigortacı kırk beş güne sahiptir. TTK m.1427/2'nin son cümlesi uyarınca, bu süreyi biraz daha uzatmak da mümkün olabilir. Bu süre de, bazı ihtimallerde, bir borç ve görev ihlaline dayalı bir cayma veya fesih sureti ile dava hakkını ortadan kaldırmak için yeterli olur. Bütün bu problemlerden başta, sigortalı kendi yaptığı riziko tanımını üçüncü kişiye karşı ileri sürerek, kanunun ona sağladığı hakları ortadan kaldırmak veya sınırlamak isteyebilir. Zira TTK m.1473 uyarınca, riziko, olay, zarar, talep, ihbar gibi unsurlardan biri veya birkaçı esas alınarak tanımlanabilir. Bunların arasında da çoğu zaman yıllar geçer. Bu durumda, davaya konu hakkın ne zaman doğduğuna karar vermek büyük önem taşır.

27. Kanaatimizce, sigortacının riziko tanımı yerine, olay ve sözleşmelerin kurulma tarihini esas almak daha doğru olur. Buna göre, olay esaslı poliçelerde davaya konu hak olay tarihinde doğar. Olay yerine/yanında farklı bir esasa dayanan poliçelerde ise, olay poliçe süresi içinde gerçekleşmişse olay tarihinde, olay poliçe süresinden önce fakat geçmişe etki (*retro*) tarihi içinde gerçekleşmişse sözleşme kurulduğu tarihte, davaya konu hak doğar. Davaya konu hak doğduktan sonra, sigortacı dava hakkını sınırlayamazdır.

28. Son olarak, zamanaşımı başlangıcını ele almak gerekir. TTK m.1420'teki iki yıllık zamanaşımı "*alacağın muaccel olduğu tarihten*" itibaren işlemeye başlar. Buna göre, TTK m.1475/2'deki sigortalı tarafından yapılan bildirim ya da üçüncü kişinin doğrudan başvurusu üzerine işlemeye başlayacak en geç kırk beş günün sonunda, zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır. Fakat vadeyi hem sigortalı hem de üçüncü kişinin harekete geçirebilmesi probleme yol açar. Sigortalı bildirimde bulduktan altı ay sonra bu kez üçüncü kişi başvuru yapmışsa, ilk bildirim ile borç muaccel olur. Dolayısıyla, sigortacı altı aydır temerrütte olduğu için bu üçüncü kişinin lehinedir, fakat zamanaşımı süresi altı ay kısaldığı için aleyhinedir. Kanaatimizce, eğer üçüncü kişi önceki tarihte sigortacıya başvurmuşsa, zamanaşımı başlangıcı için bu başvuru esas

alınmalıdır. Sigortalı önceki tarihte bildirimde bulunmuşsa, ancak üçüncü kişinin bundan haberdar olduğu ispatlandığı takdirde, bu bildirim zamanasını başlangıcına esas alınabilmelidir.

III. Sigortalının Savunmaları

29. Sigortalının üçüncü kişiye karşı ileri sürebileceği savunmalar; takas gibi “*kişisel savunmalar*” ve sorumluluk ilişkisinden doğan “*ortak savunmalar*” şeklinde ikiye ayrılabilir. Sigortacı ile sigortalı arasında eksik teselsül (TBK m.61) bulunduğundan, sigortacı kişisel savunmalara dayanamaz; fakat ortak savunmalara dayanabilir (TBK m.164). Kanuni şart görüşü de bu sonucu doğrular. Buna göre, sigortalı üçüncü kişiye karşı sorumlu ise ve sorumlu olduğu ölçüde, sigortacı da sorumludur. Sigortalıyı tamamen veya kısmen sorumluluktan kurtaran savunmalar, sigortacı tarafından da kullanılabilir.

30. Bununla beraber, sigortalı ile üçüncü kişi arasında sorumluluğu değiştiren sözleşmeler yapılmış olabilir. Bunlar, sorumluluğu ağırlaştırabilir veya hafifletebilir, sorumluluk doğmadan önce veya doğduktan sonra yapılmış olabilir. TTK m.1476/4 uyarınca, sigortacının onay vermediği bir sulh onu bağlamaz. Dolayısıyla, sorumluluk doğduktan sonra yapılan sözleşmeler bu kapsama girebilir. Sorumluluk doğmadan önce yapılan ve sorumluluğu hafifleten sözleşmelere ise, sigortacının dayanabileceğini kabul etmek gerekir. Böyle bir sözleşmenin sorumluluğu ağırlaştırması durumunda ise, sigortacı bunu biliyorsa problem yoktur; rizikonun ağırlaştığını düşünüyorsa fazla prim istemiştir. Aksi halde ise, beyan görevi ihlâli söz konusu olabilir; bu kapsamdaki savunmalar diğer başlığın konusudur.

IV. Sigorta Sözleşmesinden Doğan Savunmalar

A) TTK m.1473-1485’te Sayılan Savunmalar

1) Sigorta Bedeli

31. Sigorta bedeli, TTK m.1478’de üçüncü kişiye tanınan doğrudan dava hakkı üzerine konan iki açık sınırlamadan biridir. Buna göre, üçüncü kişi, uğradığı zararın ancak sigorta bedeline kadar olan kısmını sigortacıdan isteyebilir; bunu aşan kısmı isteyemez. Sigortacının bu savunmaya dayanabileceğinde bir tereddüt yoktur. Bununla beraber, sigorta bedeli ile bağlantılı bazı özel durumlara temas etmek gerekir.

32. Eğer somut olayda uygulanacak sigorta bedeli birden çok üçüncü kişiyi tazmin etmek için yeterli değilse, sigortacının bir garame dahilinde tazminat ödemesi söz konusu olur. Bu savunma da üçüncü kişiye karşı ileri sürülebilir. Bununla beraber, on yıla kadar uzayabilecek zamanasını süreleri dolayısıyla çeşitli güçlükler çıkabileceğine de işaret etmek gerekir. Diğer taraftan, garame aynı olaydan çıkan sorumluluklar için söz konusu olur. Farklı olaylardan çıkan sorumlulukların birbirini etkilemesi ise, kısmi ödemelerin sigorta bedelinden düşülmesi ile ilgili bir konudur. Sorumluluk sigortasında kısmi ödemelerin sigorta bedelinden düşüleceği yönündeki bir sözleşme hükmü, ne TTK m.1428/1 ne de 1452/3’e uygun olur. Böyle bir savunma üçüncü kişiye karşı ileri sürülemez.

33. Diğer bir konu, sigortacılıkta oldukça sık kullanılmakla beraber, kanunda düzenlenmemiş olan muafiyetlerdir. TTK m.1478’de; “*Zarar gören, uğradığı zararın sigorta bedeline kadar olan kısmının tazminini, ... doğrudan sigortacıdan isteyebilir.*” denilmektedir. Sigorta bedeli, sigortacı ile sigorta ettiren tarafından serbestçe belirlenir. Dolayısıyla hüküm, sigorta sözleşmesinin taraflarına verilen, doğrudan dava hakkını sınırlama yetkisi olarak yorumlanabilir. Bununla beraber, verilen hakkın stüjesi üçüncü kişidir ve sınırlama yetkisi de üst sınırın belirlenmesi hakkındadır. Muafiyetler ise, bu üst sınır içinde konan yeni sınırlamalardır. Madde bir alt sınıra veya bir indirim ölçüsüne yer vermemiştir. Kanaatimizce, dar yorum yaparak, muafiyeti sadece sigortalı ile sigortacı arasında ileri sürülebilecek bir savunma olarak kabul etmek daha doğru olur.

34. Son olarak, mahkeme masraflarının sigorta bedelinden düşülüp düşülmeyeceğine temas etmek gerekir. TTK m.1474/1 ve 1476'nın birlikte yorumuna göre; sigortacı isterse bütün masrafları kendisine ait olmak üzere sigortalıyı savunur, bunu istemediği takdirde ise sigortalı aleyhine kesinleşen tazminatı öder. Her iki madde de üçüncü kategori hükümdür (TTK m.1486/3). Dolayısıyla, mahkeme masrafları sigorta bedelinden hariçtir. Aksi yöndeki bir hüküm ne sigortalıya karşı ne de doğrudan davada üçüncü kişiye karşı da ileri sürülebilir.

2) Zamanaşımı

35. TTK m.1478'de doğrudan dava hakkına getirilen ikinci açık sınırlama zamanaşımıdır. Doğrudan davada iki tane zamanaşımı süresi vardır: Alacağın muaccel olduğu tarihten itibaren iki yıl (TTK m.1420) ve her halde sorumluluk doğuran olayın meydana gelmesinden itibaren on yıl (TTK m.1482) içinde dava açılması gerekir.

36. TTK m.1427/2 uyarınca, sigortalı tarafından yapılan bildirim veya üçüncü kişi tarafından yapılan doğrudan başvuru üzerine (TTK m.1475/2), (hangisi daha önce ise) sigortacının araştırmaları tamamlanınca ya da en geç kırk beş günün sonunda, borç muaccel olur. Dolayısıyla, süreci hem sigortalı hem de üçüncü kişi işletmeye başlatabilir. TTK m.1427/2, 1446 ve 1475/2 hükümleri birlikte yorumlanarak, muacceliyete ne anlam verilmesi gerektiği yukarıda açıklanmıştı. Buna göre; eğer üçüncü kişi önceki bir tarihte sigortacıya başvuru yapmışsa, bu tarih esas alınmak sureti ile zamanaşımı başlangıcı belirlenmelidir. Eğer sigortalı önceki bir tarihte sigortacıya bildirimde bulunmuşsa, ancak üçüncü kişinin bundan haberdar olduğu ispatlandığı takdirde, bu bildirim zamanaşımı başlangıcı için esas alınabilmelidir.

3) Sözleşmede Öngörülen Olay

37. TTK m.1473/1'e göre: "*Sigortacı sorumluluk sigortası ile,... sigortalının sözleşmede öngörülen... bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle... tazminat öder.*" Sigortacının üçüncü kişiye karşı sorumluluğu her ne kadar kanundan doğuyor ise de, kanunun bu sorumluluğu sigorta sözleşmesi nedeni yüklemiştir. Buna göre, zarar sorumlusunu sigorta etmemiş olan bir sigortacının üçüncü kişiye karşı sorumlu olmaması ne kadar tabii ise, sigortacının sözleşmede üstlenmediği bir olay için tazminat ödememesi için de durum aynıdır. Dolayısıyla, TTK m.1473 koruyucu ve/veya emredici bir hüküm olmamakla beraber, bu savunma üçüncü kişiye karşı ileri sürülebilir. Fakat bu konuda iki hususa işaret etmek gerekir:

38. Birincisi, sigortacının özel şartlar yoluyla sözleşmede öngörülen olay kavramını sınırsızca daraltması, sigorta genel şartları ile engellenebilir (SK m.11/1). Genel şartlarda bu kavrama dair üçüncü kişi lehine tanımlamalar yer aldığında, sigortacı zaten bu genişlikte bir teminat sağlamayı sözleşme ile üstlenmiş olur. İkincisi ise, teminatın kapsamı ve istisnaların poliçede açıkça belirtilmesi gerekir; bu konudaki herhangi bir bulanıklığın riski sigortacı üzerindedir (TTK m.1409/2).

4) Sigorta Süresi İçinde Gerçekleşen Olay

39. TTK m.1473/1'e göre:

"Sigortacı sorumluluk sigortası ile, sözleşmede aksine hüküm yoksa,... sigortalının... zarar daha sonra doğsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle... tazminat öder."

Madde gerekçesine göre, kanun olay esaslı poliçeleri kural kabul etmiş, fakat hüküm emredici olmadığından, farklı esaslara dayalı sigorta yapılabilmesi için de imkân tanımıştır. Buna göre, olay, zarar, talep ve ihbar gibi unsurların biri veya birkaçını esas alan, farklı esaslı veya karma poliçeler düzenlenebilir. Bunun pek çok faydası vardır. Fakat bu genişlik, aynı zamanda, doğrudan davada ileri sürülebilecek savunma-

lar üzerinde sigortacıya çok geniş bir hareket alanı da tanımaktadır. İyi kaleme alınmış poliçe hükümleri doğrudan dava hakkını etkili şekilde sınırlayabilir.

40. Bu konuda da yine iki hususa işaret etmek gerekir: Birincisi, genel şartlarla sigortacının alanını daraltma ve istisnalardaki bulanıklığı sigortacı aleyhine yorumlama konularındaki açıklama, burada da geçerlidir. İkincisi ise, sigortacı tarafından riziko istisnalarından yararlanmak sureti ile, borç ve görev ihlallerine kanunda bağlanan sonuçların üçüncü kişi aleyhine değiştirilmesi, bu hususlar için kanunda belirlenen hükümler üzerinden yorum yolu ile sınırlanabilir.

5) Sigortalının Kastı ve Geçerli Olmayan Sigorta

41. TTK m.1477'ye göre: “*Sigortacı, sigortalının, sorumluluk konusu olayı kasan gerçekleştirilmesinden doğan zararlardan sorumlu olmaz.*”. Gayet açık olan madde birinci kategori koruyucu hüküm olduğundan (TTK m.1486/1), buna aykırı sözleşmeler geçersizdir. Geçersizlik, üçüncü kişi dahil olmak üzere, herkese karşı ileri sürülebilir. Sigortalının fiillerinden sorumlu olduğu kişilerin kastını ise, bu kuralın dışında değerlendirmek gerekir (TTK m.1429).

42. TTK m.1404'e göre de “*sigortalının, kanunun emredici hükümlerine, ahlâka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı bir fiilinden doğabilecek bir zararını teminat altına almak amacıyla sigorta yapılamaz.*”. Birinci kategori koruyucu hüküm olduğu için, buna aykırı bir sözleşme geçersiz olur. Bu savunma da, yine aynı şekilde, üçüncü kişiye karşı ileri sürülebilir.

6) Takas

43. TTK m.1480'e göre: “*Sigortacı, zarar görene ödeyeceği sigorta tazminatını, sigorta sözleşmesinden doğan alacakları ile takas edemez.*”. Bu ikinci kategori koruyucu hükümdür; sözleşmeye konulan aksi yöndeki bir hüküm geçersizdir. Madde gerekçesinde, bu yasağın sigortalı açısından ise geçerli olmadığı belirtilmektedir. Eğer sigortalı üçüncü kişiyi tazmin ettikten sonra sigortacıya başvurmuşsa, sigortacı bu aşamada prim alacağı tazminat ile takas edebilir.

7) Bildirim Görevi

44. Sigortalı, sorumluluğunu gerektirecek olayları on gün içinde ve kendisine yöneltilen talepleri ise derhal, sigortacıya bildirmekle yükümlüdür (TTK m.1475). Bunu ihlâl etmenin sonucu tazminatta indirim yapılmasıdır (TTK m.1475/3, 1446/2-3). İndirim için üç şart aranır: (i) Sigortacının rizikonun gerçekleştiğini daha önce fiilen öğrenmemiş olması (TTK m.1446/3), (ii) bildirim yapılması veya geç yapılmasının ödenecek tazminatı artırması, ve (iii) sigortalının kusuru. Gerek TTK m.1446'nın kendisi ve gerekse TTK m.1475/3 ile bu maddeye yapılan atf, üçüncü kategori koruyucu hükümdür. Sigortalı aleyhine değiştirilemez; dolayısıyla aksi yöndeki bir sınırlama üçüncü kişiye karşı da ileri sürülemez.

45. TTK m.1446'nın kendisinin üçüncü kişiye karşı ileri sürülüp sürülemediği konusunda ise, kanaatimizce “*üçüncü kişi lehine yorum*” daha üstün tutulmalıdır. Buradaki görev ihlâlinin sonucu tazminatta indirim ise de, üçüncü kişi tarafından TTK m.1475/3 uyarınca yapılan bir bildirim, böyle bir indirim engel olur (TTK m.1446/3). Böylece, üçüncü kişi, sigortalıya ait ihlâli tamir edebilir. Üstelik bu, sigortacının aleyhine de değildir. Fakat bilgi alma hakkı düzenlemediği için, üçüncü kişi sigortayı ve sigortacıyı bilemeyebilir. Dolayısıyla, bilmediği bir poliçe altında bildirimde bulunabilmesi de mümkün olmaz. Kendisine ait olmayan ve sonuçlarına engel olamayacağı bir ihlâl bağlanan sonuçları üçüncü kişiye yüklemek, amaca, adalet ve menfaatler dengesine uygun görünmemektedir. Bu nedenlerle, TTK m.1475/3 ve m.1446'daki savunma sadece sigortalıya karşı ileri sürülmelidir.

8) Zarar Görenin Bilgi Verme Görevi

46. TTK m.1479'da, sigortacının olayın ve zararın belirlenmesi amacıyla, üçüncü kişiden bilgi alma hakkı düzenlenmiştir. Bu hak bir yandan olayın sigorta kapsamında olup olmadığının tespiti, diğer yandan zararın ve dolayısıyla tazminatın tespitine yönelik ve TTK m.1427 kapsamındaki araştırmalara yardımcı olmak içindir. Üçüncü kişiye de, istenmesi haklı görülebilecek bilgi ve belgeleri, sigortacıya sağlama görevi yüklenmiştir. Bu görevi ihlâl sonucunda, tazminatta indirim yapılmasıdır. Hükme göre; “*sigortacının sorumluluğu, zorunluluk yerine getirilmiş olsaydı ödemek zorunda kalacağı miktarla sınırlıdır.*” Fakat indirim yapılabilmesi için, ihlâl indirim sonucu doğuracağı hususunun zarar görene yazılı olarak bildirilmesi gerekir.

47. TTK m.1447/1 ise, aynı hususta bu kez sigortalıya görev yükleyen bir hükümdür. Buna göre, sigortalı, rizikonun ve tazminatın kapsamının belirlenmesinde gerekli ve kendisinden beklenebilecek olan her türlü bilgi ve belgeyi makul bir süre içinde sağlamak zorundadır. İhlâl sonucunda ise, ihlâl nedeni ile tazminat artmışsa kusunun ağırlığına göre tazminatta indirim yapılmasıdır (TTK m.1447/2). Sigortalı bir ihlâl içinde olsa bile, aynı bilgi ve belgelerin TTK m.1479 uyarınca üçüncü kişiden elde edilmesi mümkündür. Bu nedenle, bildirim görevinde olduğu gibi, bunun da sadece sigortalıya karşı ileri sürülebilecek bir savunma olduğunu kabul etmek gerekir.

9) Halefiyet Hakkına Zarar Verme

48. TTK m.1481/3'e göre: “*Sigortalı veya zarar gören... [halefiyet] haklarını ihlâl edici şekilde davranırsa, sigortacıya karşı sorumlu olur.*” Taslak'ta sigortacının hem sigortalı hem de zarar görene halef olacağı kabul edilmiş, üçüncü fıkra da buna göre anlamlı idi. Fakat Tasarı ile zarar gören halef olunacak kişiler arasında çıkarıldığı halde üçüncü fıkradaki ibarenin çıkarılmamıştır. Üçüncü kişi kendi sahip olduğu herhangi bir hak üzerinde bir tasarrufta bulunmuşsa, bu hakta halef olamayan sigortacının böyle bir tasarruftan zarar görmesi de söz konusu olmaz. Sigortalının sahip olduğu bir hak üzerinde üçüncü kişinin tasarrufta bulunması da, yine söz konusu olmaz. Dolayısıyla, fıkra doğrudan üçüncü kişi hakkında bir hüküm koyuyor gibi görünse de, öyle değildir.

B) Diğer Görev İhlâlleri

49. Görev ihlâllerinin sigortalı açısından sonuçları TTK'da adil şekilde düzenlenmiştir. Dünyadaki son sigorta hukuku reformlarında kabul gören kusur, nedensellik, oransallık, tamir imkânı gibi prensipler, TTK'da yerini bulmuştur. Kusurlu olmayan, önemsiz veya gerçekleşen rizikoya etkisi olmayan ihlâller sebebi ile sözleşmeden cayma veya teminatın askıya alınması gibi, sigortacı lehine sert sonuçlar yoktur. Bu sonuçlar üçüncü kişi için de aynen geçerli olduğunda, genellikle büyük haksızlıklar çıkmaz. Tamamı üçüncü kategori koruyucu hüküm olan bu sonuçlar, sigortalı ve dolayısıyla üçüncü kişi aleyhine de değiştirilemez.

50. Fakat sigortalı tarafından gerçekleştirilen bir görev ihlâlinin sonuçlarının üçüncü kişiye karşı ileri sürülmesi, yine de onun aleyhinedir. Bu sonuç çoğu zaman tazminatta indirimdir. Dolayısıyla, bu görev ihlâllerinin sadece sigortalıya karşı mı ileri sürüleceği, yoksa üçüncü kişiye karşı da mı ileri sürülebileceği, oldukça önemlidir. TTK'da bu hususta açık hükümler olmadığı için, yorum yolu ile bir sonuca varmak gerekir. Bu yorumlarda her görevin kendi özellikleri göz önünde bulundurulmalı, sonucun adalete, amaca ve menfaatler dengesine uygun olup olmadığı gözetilmelidir. Buna göre, farklı görevler için farklı sonuçlara varılabilir. Ayrıca, TTK m.1473 uyarınca oldukça çeşitli ve farklı esaslara dayalı poliçeler yapılabileceği için, bu aşamada bütün bu farklılıklar için yeknesak bir çözüm önerilebilir mümkün ve gerekli değildir. Bunun yerine, “*üçüncü kişi lehine yorum*” ve “*üçüncü kişi aleyhine yorum*” için dayanılabilecek esasları belirlemenin daha doğru olacağı düşünülmüştür.

51. “Üçüncü kişi aleyhine yorum” şu esaslara dayanabilir: Sigortacının sorumluluğu kanundan doğsa bile, sigorta sözleşmesi sebebiyle ve onun hükümlerine göredir. Sorumluluk sigortası üçüncü kişi lehine sözleşme sayılsa bile, bu sonuç sigorta sözleşmesinden doğan savunmaların üçüncü kişiye karşı ileri sürülmesine engel olmaz. Sadece bildirimden önceki ihlaller ve bildirimden sonraki ihlaller ayrımı üzerinden, savunmaları sınırlamak belki mümkün olabilir. Görev ihlallerinin sonuçları üçüncü kişi açısından da adil ve amaca uygundur, onu daha fazla korumak menfaatler dengesini sigortacı aleyhine bozar.

52. “Üçüncü kişi lehine yorum” ise şu esaslara dayanabilir: Üçüncü kategori koruyucu hükümler, sigortalı ve dolayısıyla üçüncü kişi lehine değiştirilebilir. Kanun gerek sigortacıyı ve gerekse kamuyu böyle bir değişikliğe karşı koruma gereği duymamıştır. Eğer böyle bir gerek duysaydı, görev ihlalleri üçüncü kategori yerine ikinci kategori koruyucu hükümlerle düzenlenir, böyle yapılıncaya da bu sonuçlar sigortacı aleyhine değiştirilemezdi. Üçüncü kişiye doğrudan dava hakkı tanıyan TTK m.1478 ise emredicidir ve üçüncü kategori koruyucu hükümlerden daha güçlüdür. Maddede tanınan hak, bizzat aynı maddede yer alan sınırlamalar dışında (sigorta bedeli, zamanaşımı) ancak en az aynı güçteki bir emredici hükümle (TTK m.1478, 1404, vb.) sınırlanabilir.

1) Sözleşme Yapıldığı Sıradaki Beyan Görevi

53. TTK m.1435 vd. maddelerde beyan görevi yer alır. TTK m.1439’da ihlâlin ne zaman öğrenildiğine göre, sonuçları ikiye ayrılmıştır: Eğer riziko gerçekleşmeden öğrenilmişse, sigortacı sözleşmeden cayabilir. Eğer riziko gerçekleştikten sonra öğrenilmişse, çeşitli ihtimallere göre, sigortacı sorumluluktan tamamen veya kısmen kurtulur. Belirtmek gerekir ki, bunlar pek çok ülkeye nazaran daha adil olan sonuçlardır.

54. Tek esasa dayalı bir poliçede rizikoyu ve dolayısıyla ihlâle uygulanacak sonucu belirlemek büyük bir güçlük taşımaz. Fakat karma poliçelerde, sigortacı beyan edilmeyen olayı henüz o olay nedeni ile bir talep yapılmadan önce öğrenebilir. Dolayısıyla, sigortacının ihlâli riziko gerçekleşmeden önce mi yoksa sonra mı öğrendiğine karar vermek gerekir. Açık olan bir riziko tanımının üçüncü kişi açısından adil olmayan sonuçlara yol açması da mümkün olabilir.

55. Olay esaslı poliçelerde, üçüncü kişinin caymadan kötü etkilenme ihtimali zayıftır. Zira tartışılan ihtimalde riziko ve dolayısıyla olay henüz gerçekleşmemiş, doğrudan dava hakkı da henüz doğmamıştır. Kendisi açısından henüz bir olumsuzluk doğmamış olan sigortacının, prim farkı isteyerek sözleşmeyi devam ettirmesi de mümkündür. Talep esaslı poliçelerde ise, beyan edilmemiş bir olayı henüz talep yapılmadan öğrenmiş sigortacı, sözleşmeden caymak isteyebilir. Böyle bir durumda, sigortacı açısından, talep yapılmadığı için riziko gerçekleşmemiş ve dolayısıyla cayma hakkı mevcuttur. Üçüncü kişi açısından ise, olay gerçekleşmiş ve bu olayı da kapsayan talep esaslı bir poliçe yapılmakla, doğrudan davaya konu hak doğmuştur. Tabiatıyla, bu ihtimalde olay, ya poliçe süresi ya da geçmişe etki (retro) tarihi içinde gerçekleşmiş olmalıdır. Kanaatimizce, burada üçüncü kişinin doğmuş olan hakkı, sigortacının kendi yaptığı riziko tanımı gerekçe gösterilerek bertaraf edilememeli, cayma hakkı olmamalıdır. Sigortacı kendi riziko tanımını ileri süremeyince, ihlâle TTK m.1439/1 yerine 1439/2 uygulanır.

56. TTK m.1439/2 açısından, sorumluluk sigortasının hangi esasa dayandığı önemli bir fark çıkarmaz. Sigortacı bu hükme dayanmak istediği zaman, üçüncü kişinin davaya konu hakkı doğmuştur. Dolayısıyla, “üçüncü kişi lehine yorum” veya “üçüncü kişi aleyhine yorum” tercih edilerek yeknesak bir sonuca varılabilir. Kanaatimizce, burada ikinci yorum daha ağır basmaktadır. Üçüncü kişinin aleyhine değiştirilemeyecek TTK m.1439/2’deki sonuçların üçüncü kişiye karşı ileri sürülmesinde, adalete, amaca ve menfaatler dengesine aykırı bir yön yok gibi görünmektedir. Burada hesaba

katılamayan somut olay gerçeği öyle yapmayı gerektirdiği takdirde, bazı özel sorumluluk sigortaları için üçüncü kişiyi daha fazla koruyan sigorta genel şartları ile dengeyi yeniden sağlamak da her zaman mümkündür.

2) Sözleşme Süresince Beyan Görevi

57. TTK m.1444'te sigortalıya rizikoyu veya mevcut durumu ağırlaştırarak tazminat tutarını artıran davranışlardan kaçınma, rizikoyu ağırlaştıran değişiklikler meydana gelmişse bunu da sigortacıya bildirme görevi yüklenmiştir. İhlâlin sonucu da yine, sigortacının bunu öğrenme zamanına göre ikiye ayrılmıştır: Eğer ihlâl riziko gerçekleşmeden öğrenilmişse, sigortacı ilave prim isteyebilir veya sözleşmeyi feshedebilir (TTK m.1445/1). Eğer riziko gerçekleştikten sonra öğrenilmişse, beyan görevi ihlâli (TTK m.1439/2) ile paralel sonuçlar doğar. TTK m.1445 de üçüncü kategori koruyucu hüküm olduğundan, sigortalı ve dolayısıyla üçüncü kişi aleyhine değiştirilemez. Bu görev ihlâli konusunda da, yukarıdaki açıklama geçerlidir. Tek fark, rizikonun gerçekleşmesinden önce öğrenilen ihlâle cayma yerine fesih sonucu bağlanmasıdır. Bu ileriye etkili sona erme hali ise de, sırf talep esaslı poliçelerde cayma için yukarıda belirtilen sakıncalar burada da söz konusu olabilir.

3) Koruyucu Önlemler Alma Görevi

58. TTK m.1448'de, riziko gerçekleştiğinde veya gerçekleşme ihtimali yüksek olduğunda, zararın önlenmesi, azaltılması ve artmasına engel olunması için gerekli önlemleri alma ve sigortacının bu konudaki talimatlarına uyma görevi sigortalıya yüklenmiştir. Buna aykırılığın sigortacı aleyhine sonuç doğurması halinde ise, kusurun ağırlığına göre tazminattan indirim yapılır (TTK m.1448/2). Bu da üçüncü kategori koruyucu hükümler arasındadır, sigortalı ve dolayısıyla üçüncü kişi aleyhine değiştirilemez.

59. Bu tür tedbirler bütün tarafların lehinedir. Mesela, kolu kötü şekilde kırılan bir işçinin derhal tedavisi yaptırılmadığında, kangren olan kolun kesilmesi söz konusu olabilir. Bu da hem işçinin zararını hem de sigortalının ve dolayısıyla sigortacının zararını artırır. Böyle durumlar için TTK m.1448 sigortalıya herkesin menfaatini koruma görevi yüklemektedir. Fakat ihlâl durumunda üçüncü kişiye ödenecek tazminatı sigortalının kusuru oranında indirim tabi tutmak, adalete, amaca ve menfaatler dengesine pek uygun görünmemektedir. Çünkü sigortalı ne kadar fazla umursamaz davranırsa zarar o kadar artar, fakat üçüncü kişinin alacağı tazminat da o kadar azalır. Dolayısıyla, "üçüncü kişi lehine yorum" tercih edilmeli, bu savunma üçüncü kişiye karşı ileri sürülemez.

4) Zararın Gerçekleştiği Yerde Değişiklik Yapmama Görevi

60. TTK m.1471 uyarınca, zararın gerçekleştiği yerde, zararın sebebinin ve miktarının belirlenmesine engel olacak veya bunu güçleştirecek değişiklikler yapılamaz. Sigortacının onayıyla, zararı azaltma amacıyla veya zararın tespitinden sonra yapılan değişiklikler, bunun dışındadır. İhlâl halinde kusurun ağırlığına göre tazminatta indirim yapılır. Bu da yine sigortalıya yüklenen bir görevdir ve üçüncü kategori koruyucu hükümdür.

61. Bu görev de bütün tarafların menfaati ilgilendirir ve aynı olayda bir tarafın menfaati ile diğerininki çatışabilir. Bu görev, tazminat tutarının yanı sıra, zararın sigorta kapsamında mı yoksa dışında mı kaldığını belirlemek açısından önemlidir. Bu nedenle, TTK m.1471'e aykırı bir değişiklik, sigortacı ile sigortalı arasındaki bir menfaat çatışması anlamına gelebilir. Mal sigortasına ait bu hükmün ilk ve doğrudan etkisi budur. Fakat sorumluluk sigortasına uygulandığında, menfaat çatışmasına üçüncü kişi de katılır. TTK m.1471 haksız fiilde üçüncü kişinin menfaatini, sert sorumluluk hallerinde ise karşı tarafın menfaatini korur. Bu tersinden söylenirse; TTK m.1471'i ihlâl, haksız fiilde karşı tarafın lehine, sert sorumluluk hallerinde ise üçüncü kişinin lehine

olabilir. Bu sonuç, zararın sebebi ve miktarını ispat yükünün kime ait olduğundan çıkar. Tabiatıyla, sigortacı ile sigortalı, sorumluluk sigortasında daima aynı tarafta değildir, ilk çatışma burada da söz konusu olabilir. Kanaatimizce, taşıdığı bu özellikler nedeni ile, burada da “*üçüncü kişi lehine yorum*” tercih edilmeli, bu savunma üçüncü kişiye karşı ileri sürülememelidir.

C) Prim Ödememe

62. Prim ödememenin sonuçları içinde doğrudan dava ile ilgili olanı; sona ermez. TTK m.1434/2 uyarınca, peşin prim veya ilk taksit ödenmemişse, üç ay harketsiz kalan sigortacı, bu süre sonunda sözleşmeden caymış addolunur. Sigortacı daha erken caymak istiyorsa, söz konusu üç ay içinde de istediği zaman sözleşmeden cayabilir. Eğer üç aylık süre içinde prim alacağı için dava veya takip başlatırsa, bu karine devreye girmez. Tabiatıyla, üç ay dolmadan veya sigortacı caymadan prim ödendiği takdirde, artık sözleşmeden cayılamaz.

63. Kanaatimizce, bu savunmanın üçüncü kişiye karşı ileri sürülmesi, adalete, amaca ve menfaatler dengesine aykırı olmaz. Beyan görevi ihlâlindeki caymadan farklı olarak, burada sigortacının sorumluluğu zaten hiç başlamamıştır (TTK m.1421/1). Burada “*üçüncü kişi aleyhine yorum*” tercih edilebilir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, TTK m.1434/2 ve 1421/1’de sözleşme ile sigortalı ve dolayısıyla üçüncü kişi lehine değişiklik yapılabilir. Dolayısıyla, somut olay gerçeği öyle yapmayı gerektirirse, bazı özel sorumluluk sigortalıları için üçüncü kişiyi daha fazla koruyan sigorta genel şartları ile deneyi yeniden sağlamak da mümkündür.

64. TTK m.1434/3 uyarınca, sonraki taksitler ödenmemiş ise, sigortacı sözleşmeyi feshedebilir. Bu da üçüncü kategori koruyucu hükümdür (TTK m.1452/3) ; sonraki taksitlerin ödenmemesi için fesih yerine cayma kararlaştırılmaz.

65. Olay esaslı poliçeler açısından, fesihte üçüncü kişi aleyhine bir yön yoktur. Talep esaslı poliçeler açısından ise, olay sigorta süresi içinde gerçekleşmiş, talep fesihten sonra yapılmış olabilir. Bu durumda, sigortacı rizikonun talep olduğunu, fesihten sonra gerçekleşen rizikonun kapsam dışında kaldığını ileri sürebilir. Doğrudan dava hakkının talep üzerine TTK m.1427 uyarınca doğduğunu, fesih tarihinde dava hakkının mevcut olmadığını da, buna ilave edebilir. Fakat davaya konu hakkın olay veya sözleşmenin kurulması tarihinde doğduğu, sigortacının kendi riziko tanımı ile bunu bertaraf edemeyeceği, açıklanmıştı. Dolayısıyla, cayma etkisi doğuran böyle bir fesih üçüncü kişiye karşı ileri sürülememelidir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, TTK m.1434/3 uyarınca, fesih için sigortacının on günlük bir süre vermesi gerekir ve bu süre içinde prim ödenerek feshe engel olunabilir. Fakat üçüncü kişiye bu imkân da verilmemiştir.

V. Birden Çok Sigortacıya Karşı Dava Açılması

66. Bazı durumlarda, aynı sorumluluk birden fazla poliçe kapsamına girer. Üçüncü kişi, 2010 yılında kullandığı bir ilaçtan dolayı, 2011 yılında kör olmuş, 2012 yılında ilaç firmasına dava açmıştır. İlaç firmasının 2010 yılı için olay, 2011 yılı için zarar ve 2012 yılı için talep esaslı sorumluluk poliçesi varsa, bu poliçelerin üçü de söz konusu sorumluluğu kapsar. Aynı esasa dayanan ve aynı süre için düzenlenmiş iki farklı sorumluluk poliçesi belli bir konuda üst üste biniyorsa, durum yine böyledir. Bundan başka, üçüncü kişiye karşı sorumlu olan birden fazla kişi bulunuyor ve bu kişiler sorumluluk sigortasına sahipse, yine böyle olur. Bütün bu ihtimallerde, üçüncü kişi bu sigortacıların hepsine birden doğrudan dava açabilir.

67. Birden çok sigortacıya karşı doğrudan dava açılırsa, birden çok sigortacı yukarıda açıklanan savunmaları yapar. Bunlar önemli bir fark taşımaz. Fakat bu ihtimale özgü olarak; aşkın sigorta, eksik sigorta ve çifte sigorta savunmaları ileri sürülmek istenebilir. Bunlar, sorumluluk sigortasında “*sigorta değerinin*” söz konusu olup

olmadığı tartışmasına bağlı olan savunmalardır. Bu önemli tartışma bu tebliğin kapsamı dışındadır; burada sadece sonuçlar açıklanacaktır.

68. Kural olarak, sorumluluk sigortasında eksik sigorta kabul edilmemelidir. Buna uygun olarak, eksik sigortaya dayalı bir indirim tabi olmaksızın, üçüncü kişi tazmin edilmelidir. Bir örnekle açıklarsak; eğer sigorta bedelleri sırasıyla 100 + 200 + 300 = 600 TL olan üç sigorta bulunuyor ve üçüncü kişiye ödenecek toplam tazminat 700 TL ise, üç sigortacı 100 + 200 + 300 = 600 TL tazminat ödemelidir. Eksik sigortaya dayalı indirim yapılmamalı, sigortalının cebri icraya konu olabilecek malvarlığı araştırılmamalı, üçüncü kişi toplam sigorta bedelleri nispetinde tamamen tazmin edilmelidir.

69. Kural olarak, sorumluluk sigortasında aşkın sigorta da kabul edilmemelidir. Buna uygun olarak, aşkın sigortaya dayalı bir indirim tabi olmaksızın, üçüncü kişi tamamen tazmin edilmelidir. Yukarıdaki örnek üzerinden açıklarsak, eğer üç sigortanın toplam sigorta bedeli 600 TL ve üçüncü kişiye ödenecek toplam tazminat 500 TL ise, sigortacıların “*nihai sorumluluğu*” şöyle hesaplanmalıdır: $[(500/600 \times 100) + (500/600 \times 200) + (500/600 \times 300)] = 83, 33 + 166, 66 + 249, 99 = 500$ TL. Sorumluluk sigortası da bir zarar sigortası türü olduğu, tazminat zararı aşamayacağı için, nihai sorumluluk 600 TL değil, 500 TL’dir. TTK m.1466/2 uyarınca, sigortalı her sigortacıdan ancak nihai sorumlu olduğu tutarı isteyebilir. Kanaatimizce, sigortacılar arasında eksik teselsül bulunması karşısında, üçüncü kişi her sigortacıyı kendi sigorta bedeline kadar müteselsilen sorumlu tutabilir. TTK m.1466/2 üçüncü kişiye karşı ileri sürülemezdir.

70. Çifte sigortanın sorumluluk sigortasına kıyasen uygulanmasına dair öğretilerdeki görüşlere ise katılmıyoruz. Bu görüşlerin haklı olarak bertaraf etmek istedikleri sakıncalar, zenginleşme yasağı, tazminatın zararı aşması ve aşkın sigorta üzerinden önlenebilir. Böyle bir çözüm, çifte sigortada ortaya çıkabilecek sakıncaları önlemek için TTK m.1467’de kaleme alınan üç ihtimalden birincisi ile de paralel olur. Buna karşılık, sözü edilen sakıncaları bilen kanun koyucunun sorumluluk sigortası için çifte sigortaya atf yapmaması, TTK m.1467’in başka kanunlardan farklı olarak geçersizlik yaptırımı içermesi, böyle bir hükmü genişletmenin kıyas kurallarına uygun olmaması, çifte sigortada mal sigortaları bağlamında kurulan varsayımların sorumluluk sigortasının tabiatına uygun olmaması, TTK m.1467’deki diğer ihtimallerin hem sigortalı hem de üçüncü kişi için hak kaybına yol açması, bizim görüşümüzün dayandığı başlıca gerekçelerdir.

VI. Sonuç

71. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile sorumluluk sigortasının özel olarak düzenlenmesi son derece doğrudur ve çok uzun süredir mevcut bir ihtiyaca cevap verilmesi niteliğindedir. Kanun hükümleri, genel olarak, adil ve dünyada son yıllarda yapılan sigorta hukuku reformlarında kabul gören ilkeleri içermektedir. Üçüncü kişiye doğrudan dava hakkı tanınması da, yine doğru bir tercihtir. Bununla beraber, kurulan sistem çeşitli kusurlar da içermektedir. Bu kusurların bazıları Taslak’tan beri mevcuttur, bazıları da sonradan yapılan ilaveler ve değişikliklerin yol açtığı çelişkilerden kaynaklanmaktadır.

72. Koruyucu hüküm, emredici hükümler içindeki daha dar bir kategoriye ifade için kullanılmış bir kavram gibi görünmektedir. Buna göre, koruyucu hüküm olarak belirlenmemiş maddeler içinde de emredici hükümler olabilir. TTK m.1478 bunlardan biridir; emredici bir hükümdür. Yine de koruyucu hükümler arasından sonradan çıkarılmak sureti ile bu maddenin kuvveti üzerinde bir bulanıklık yaratılması doğru olmamıştır.

73. Taslak ve Tasarı aşamalarında yapılan değişiklikler ve gerekçeler karşılaştırıldığında, sorumluluk sigortasının üçüncü kişi lehine sözleşme sayılıp sayılmaması konusunda önemli çelişkiler vardır. Bunlar olmasa bile, üçüncü kişi lehine sözleşmenin

sigortaya ve özel olarak sorumluluk sigortasına nasıl adapte edileceği, borçlar ve sigorta hukuku öğretisi tarafından ele alınmamış çetin bir meseledir. Kanaatimizce, sorumluluk sigortasını çok farklı bir perspektiften ele almadıkça, yapılan atıf üçüncü kişinin durumunda çok büyük bir iyileşme sağlamamaktadır.

74. Sorumluluk sigortası ve doğrudan dava hakkı için bir özel hüküm bulunmayıp, muacceliyetle ilgili TTK m.1427'nin uygulanması ve yine bu konuda TTK m.1475/2'ye sonradan yapılan ilave, pek çok konuyu tartışmaya açık hale getirmektedir. Dava hakkının ne zaman doğduğu, davaya konu hakkın ne zaman doğduğu, temerrüdün ve zamanaşımının ne zaman işlemeye başlayacağı, borç ve görev ihlallerine uygulanacak yaptırımlar, sigortacının riziko ve zarar tanımlamaları ile üçüncü kişinin haklarını sınırlayıp sınırlamayacağı, bunların başında gelmektedir.

75. TTK m.1473 ile farklı esaslara göre sigorta yapılabilmesi için sigortacıya tanınan geniş hareket alanının pek çok faydası vardır. Buna karşılık, aynı genişlik, iyi kaleme alınmış poliçe hükümleri ile üçüncü kişinin haklarına tehlikeli sınırlamalar getirme imkânı da tanımaktadır. Geleceğe dair zarar sınırlamaları ve sunset süreleri çok tartışma çıkaracak gibi görünmektedir. TTK m.1473 kapsamındaki sakıncalarla ilgili olarak sigorta genel şartlarına da önemli bir rol düşmektedir.

76. Genel hükümlerde yer alan ve genellikle üçüncü kategori koruyucu hükümlerle düzenlenen borç ve görev ihlallerinden hangilerinin üçüncü kişiye karşı ileri sürülebileceği, yoruma oldukça açıktır. Yeni bir kanun ile yeni bir sistem kurulurken, bu konudaki prensibi belirleyen kısa ve genel bir hüküm konması yerinde olurdu.

77. Doğrudan davanın nirengi noktalarından ve TTK'nın da en önemli kusurlarından biri, üçüncü kişinin bilgi alma hakkıdır. Sigorta ve sigortacı üçüncü kişiden gizlenerek doğrudan dava hakkının kullanılması engellenebilir, sistem kolayca tıkanabilir. Borç ve görev ihlallerinin üçüncü kişiye karşı ileri sürülüp sürülemeyeceği noktasında da, bilgi alma hakkı kritik önem taşır. Bu tebliğde ileri sürülen pek çok konudaki yorum, bilgi alma hakkının bulunmayışına dayanmakta, buna pratik sonuç bağlamaktadır. Fakat murakabe mevzuatı ile bilgi alma hakkına dair usul ve esasların kolayca düzenlenebileceğini düşünüyoruz ve zorunlu bulduğumuz böyle bir sistemin kurulmasını öneriyoruz.